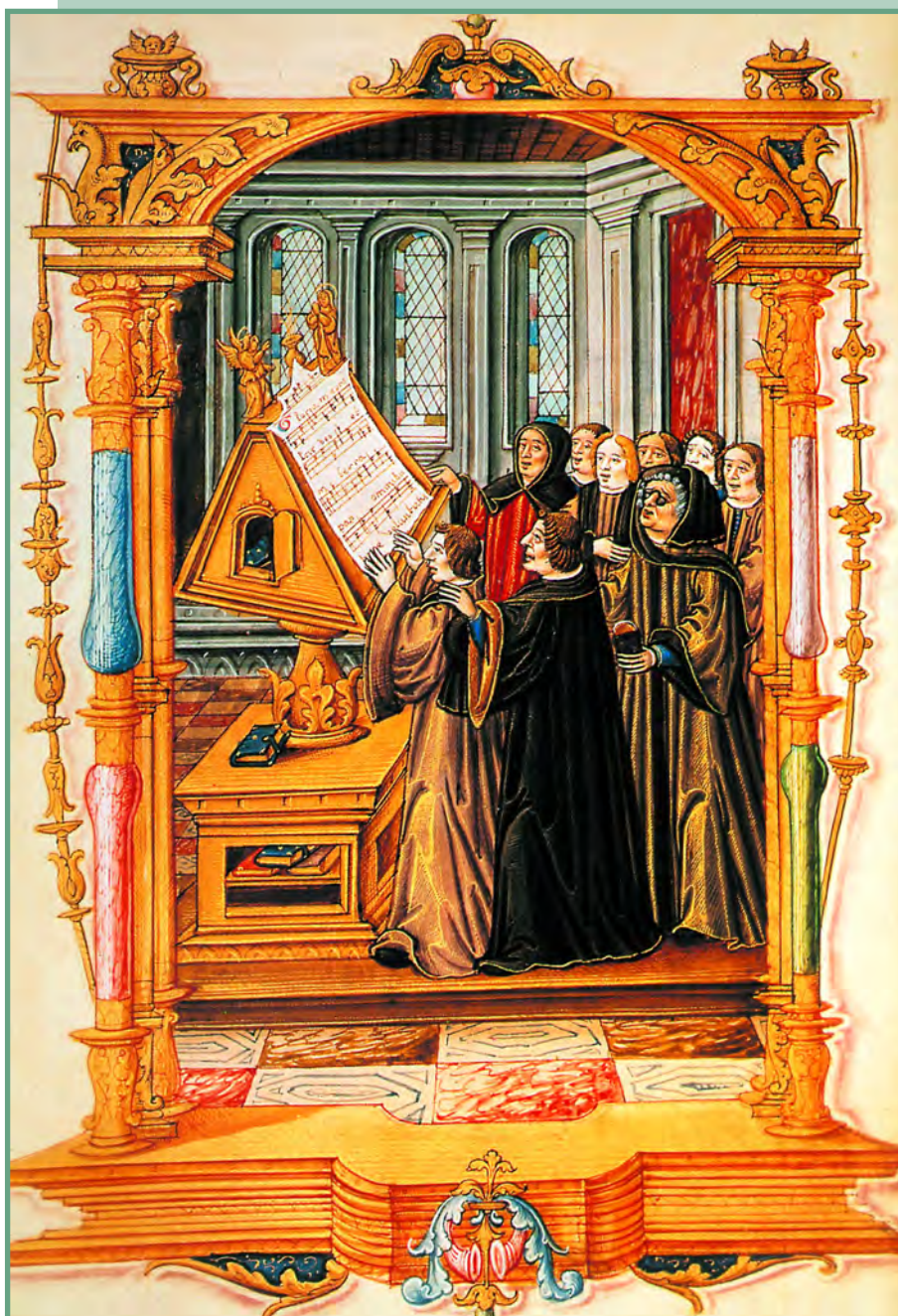

IX. ÉVFOLYAM 5. SZÁM

ZENEKAR

2002. DECEMBER

- A legrosszabbul fizetett magyar zenekar
- Díjak és díjazottak
- A zenekari muzsikusképzés hiánya

Kellemes karácsonyi ünnepeket kívánunk minden kedves Olvasónknak!

ZENEI KÖZÉLETÜNK

Mennyit ér a muzsikus, ha a Rádiózenekarban játszik?

4 Nemcsak béremelésre, hanem hangszerjavíttatásra is alig jut pénz. Erről beszélt Vásáry Tamás egy hangverseny után a közönségnek, aminek nyomán a Magyar Rádió elnöksége sajtótájékoztatót tartott.

A legrosszabbul fizetett magyar zenekar

6 A MÁV Szimfonikus Zenekarban uralkodó hangulatról, az elmaradt béremelés miatti csalódottságról és a reményekről szól a zenekar igazgatójával, Fenyő Gáborral készített interjú.

Bencző László, a Debreceni Filharmonikus Zenekar új igazgatója

8 Pályázat útján Bencző Lászlót választotta a Debreceni Filharmonikus Zenekar igazgatójának a város önkormányzata. Eddigi pályájáról, a zenekar művészi színvonalával kapcsolatos terveiről és az évad műsorairól kérdeztük az új igazgatót. *(Császi Erzsébet)*

A „Bécsi út” két végén

9 Tudósítás a november 22. és 24. között, Bécsben megtartott PEARLE* konferenciáról. *(Kovács Géza)*

DÍJAK ÉS DÍJAZOTTAK

Versenygyőztes sztár-allűrök nélkül

11 A fiatal magyar hegedűs, Kelemen Barnabás, első díjat nyert Indianapolisban a világ egyik legrangosabb versenyén. Eddigi pályafutásáról, életének meghatározó eseményeiről és terveiről kérdeztük. *(Fittler Katalin)*

A kürtművész szerencsés esztendeje

13 Berki Sándor, a Rádiózenekar ifjú kürtöse kapta ebben az évben kollégái elismerésén túl a Magyar Rádió által alapított „Dohnányi Ernő” díjat. Ebből az alkalomból nyilatkozik életéről és művészi pályájáról. *(Réfi Zsuzsa)*

Az évad legjobb zenekari művésze díjak 2001/2002

14 2002-ben a hivatásos szimfonikus zenekarok társulatai titkos szavazással ítélték oda „az évad legjobb zenekari művésze” díjakat.

Magyar siker Londonban

12 Ember Dániel, a Zeneakadémia III. éves hallgatója – Tarjáni Ferenc növendéke –, 2002. november 21-én Londonban, a PAXMAN hangszerkészítő gyár nemzetközi kürtversenyén, 65 résztvevő közül érdemelte ki a legjobbnak járó díjat, amely a cég által följánlott, egyedi gyártású mesterkürt volt.

Beszélő és éneklő csellók

15 A Juventus – díjat kiemelkedő teljesítmény, művészi, emberi magatartás alapján ítélik oda, s ennek a díjnak egyik idej kitüntetettje Pólus László csellóművész, aki hat esztendeje tagja a Magyar Állami Operaház társulatának. *(Réfi Zsuzsa)*

Fenyő Gábor 60 éves

16 Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét adományozta Fenyő Gábornak – aki jelenleg a MÁV Szimfonikus Zenekar igazgatója – kiemelkedő zenekarszervezői és több évtizedes zenei ismeretterjesztői munkája elismeréseként.

Szóke Tibor

16 A napokban ünnepelte 90. születésnapját a MÁV Szimfonikus Zenekar alapító karmestere, a Bécsben élő, még ma is kitűnő szellemi és fizikai állapotnak örvendő művész.

KRITIKA

17 A Szombathelyi Szimfonikus Zenekar, a Nemzeti Filharmonikusok, a Magyar Állami Operaház Zenekara, a Győri Filharmonikus Zenekar, A budapesti Filharmoniai Társaság Zenekara és a Matáv Szimfonikus Zenekar őszi hangversenyeiről olvashattunk tudósításokat, illetve kritikákat. *(Fittler Katalin)*

MŰHELY

A zenekari muzsikusképzés hiánya

23 Schanda Beáta – akit a közelmúltban választottak meg elnöknek az Európai Zenei Tanács élére – a zenekari muzsikusképzés hiányáról, illetőleg problémáiról, és azokról a kezdeményezésekről, lehetőségekről nyilatkozik, amelyek révén megtalálhatók a megoldások. *(Réfi Zsuzsa)*

Elfogult írás borról, trombitáról

25 Filozofikus gondolatok borról és trombitáról Márai Sándor „Magyar borok” írása kapcsán *(Geiger György)*

ZENETÖRTÉNET

Változatok Dohnányira – 125. születésnapja után I. rész

26 Dohnányi Ernő születésének 125. évfordulója alkalmából az írás bepillantást nyújt a 18-19. század Duna-medencéjébe, ahol a kor legnagyobb zenei egyéniségei születtek (Joachim József, Auer Lipót, Liszt Ferenc, Erkel Ferenc, Richter János, Nikisch Artur, Bartók Béla, Dohnányi Ernő, Kodály Zoltán...) és alakították ki azt a zenei kultúrát, amely azóta is meghatározója a világ zenei kultúrájának. *(Breuer János)*

Muzsika, „mely csontunkat, velónket áthatja”

30 Az 1867-es év Párizsába látogathatunk, és megtudhatjuk, milyen hatással volt a magyar zene Bizet műveire. *(Rakos Miklós)*

HANGSZERVILÁG

Fúvósoknak mindent egy helyen

36 A cikk bemutatja az egyik legpatinásabb magyar fúvóshangszer-építő műhelyt és kereskedést.

LEVÉLVÁLTÁS

39 A magyar szimfonikus zenekarok működésével kapcsolatos hivatalos levelezések.

43 Hangverseny-naptár

MUSICAL LIFE

How much is a musician of the Budapest Symphony Orchestra worth?

4 | There is hardly enough money for not only a salary increase, but also the repair of instruments. Tamás Vásáry outlined the situation after a concert, following which the Chairman of the Hungarian Radio called a press conference.

The worst paid orchestra in Hungary

6 | The morale among members of the Budapest Concert Orchestra MÁV, disappointment over a postponed salary increase and hope are addressed in an interview with Gábor Fenyő, managing of the orchestra.

László Bencző is the new managing of the Debrecen Philharmonic Orchestra

8 | László Bencző has been chosen as the new managing of the Debrecen Philharmonic Orchestra, winner of the tender put up by the city municipality. He has been interviewed about his plans for improving the quality of the performances of the orchestra, and their program for the season. (*Erzsébet Császi*)

At the two ends of "Vienna Road"

9 | Report on the PEARLE* Conference held in Vienna between November 22 and 24. (*Géza Kovács*)

PRIZES AND WINNERS

Prize winner without the idiosyncrasies of a star

11 | Barnabás Kelemen, a young Hungarian violinist has won the First Prize in Indianapolis at one of the most recognised competitions of the world. He has been interviewed about his career, the formative events in his life and his plans. (*Katalin Fittler*)

A lucky year for the horn artist

13 | Sándor Berki, a young horn player of the Radio Orchestra has won, in addition to his colleagues' recognition, this year's Ernő Dohnányi Prize, founded by the Hungarian Radio. The artist tells us about his life and career. (*Zsuzsa Réfi*)

Best Orchestra Musicians Awards 2001/2002

14 | Winners of the Best Orchestra Musicians Awards were selected by secret votes of professional symphonic orchestras in 2002.

Hungarian artist's success of in London

12 | Dániel Ember, 3rd grade student of the Academy of Music under the personal instruction of Ferenc Tarjáni, won first prize at the international horn competition of the PAXMAN musical instrument making plant, held on November 21, 2002 in London out of 65 participants, the prize being a uniquely manufactured masters' horn offered by the company.

Cellos talking and singing

15 | The Juventus Award is given on the basis of outstanding performance as well as excellence as artist and individual. One of the winners of this year is cello artist László Pólus, who has been member of the Hungarian National Opera House company for six years. (*Zsuzsa Réfi*)

Gábor Fenyő is 60

16 | Gábor Fenyő, director of the MÁV Symphonic Orchestra, has been awarded the Knight's Cross of the Order of the Hungarian Republic for his outstanding work in the field of orchestra management and public education in music for several decades

Tibor Szőke

16 | Founder and conductor of the MÁV Symphonic Orchestra, Tibor Szőke has recently celebrated his 90th birthday. The artist lives in Vienna and enjoys excellent physical and mental health.

REVIEWS

17 | Reports and reviews on autumn concerts of the Szombathely Symphonic Orchestra, the National Philharmonic Orchestra, the Orchestra of the Hungarian National Opera House, the Győr Philharmonic Orchestra, the orchestra of the Philharmonic Society, Budapest and the Matáv Symphonic Orchestra are included. (*Katalin Fittler*)

WORKSHOP

Lack of training for orchestra musicians

23 | Beáta Schanda, recently elected President of the European Music Council, talks about the problems and, indeed, the lack of training for orchestra musicians, as well as the initiatives and possibilities that can produce viable solutions. (*Zsuzsa Réfi*)

A biased piece on wine and the trumpet

25 | Philosophical thoughts about wine and playing the trumpet are presented, in association with "Hungarian Wines" by Sándor Márai. (*György Geiger*)

HISTORY OF MUSIC

26 | Variations for Dohnányi following his 125th birthday – Part I
A glimpse of the Danube Basin of the 18th and 19th centuries is given in the article, written to commemorate the 125th anniversary of Ernő Dohnányi's birthday – a glimpse of a region where the greatest figures of the music of the day were born (József Joachim, Lipót Auer, Ferenc Liszt, Ferenc Erkel, János Richter, Artur Nikisch, Béla Bartók, Ernő Dohnányi, Zoltán Kodály ...) and shaped the musical culture which has ever since remained an essential factor of the world's musical life. (*János Breuer*)

Music "that penetrates our flesh and bones"

30 | Paris of 1867 is visited to tell us of the influence Hungarian music had on Bizet's work. (*Miklós Rakos*)

THE WORLD OF INSTRUMENTS

36 | Everything in one single place for winders
One of the most renown ancient wind instrument building plant/stores is introduced.

CORRESPONDENCE

39 | Official correspondence in relation to the work of Hungarian symphonic orchestras.

43 | Calendar of concerts

Mennyit ér a muzsikus, ha a Rádiózenekarban játszik?

Nemcsak béremelésre, hanem hangszerjavíttatásra is alig jut pénz

Szokatlan módon fejeződött be a Rádiózenekar októberi, zeneakadémiai Schubert-estje. Vásáry Tamás főzeneigazgató a koncert végén ugyanis a közönséghez fordult, s több mint tíz percen át beszélt az együttes gondjairól, arról, hogy alacsony a muzsikuskok bére, nincs pénzük új hangszerek vásárlására, zenészei, hogy megéljenek, hagnizni kényyszerülnek, s mindez a Rádiózenekar művészi színvonalának eséséhez vezethet. Vásáry ezért a politikai döntéshozók és a zenekedvelő állampolgárok segítségét kérte. Bár a hangversenyt a Bartók rádió élőben közvetítette, Vásáry szavai már nem kerültek adásba, s a főzeneigazgatót akciójáért a Magyar Rádió vezetése írásbeli figyelmeztetésben részesítette. Annyi eredménye volt azonban a segélykiáltásnak, hogy egyeztetés kezdődött az együttes jövőbeli támogatásról. S bár az idei, a Rádió művészeti együttesekre jutó 500 millió forintos támogatást a Pénzügyminisztérium valószínűleg a következő esztendőben 960 millióra emeli, Vásáry még ezt az összeget is kevésnek tartja.

A feszült helyzet orvoslására október 10-én sajtóbeszélgetést tartottak a Magyar Rádióban. A találkozón *Vásáry Tamás*, *Göblyös István*, gazdasági ügyekért felelős alelnök, *Alföldy-Boruss István*, a Bartók rádió főszerkesztője valamint újságírók és az együttes tagjai vettek részt.

Vásáry Tamás elmondta, tudja, helytelen volt, hogy egy koncert végén, a nagy nyilvánosság előtt kezdett el váratlanul a gondokról beszélni, de nem hagyhatta ki ezt az egyedüli lehetőséget. Hiszen ennek az együttesnek éppen azok az emberek adnak létjogosultságot, akik estéről-estére ott ülnek a koncertjein, s akik szeretik a zenekart. A főzeneigazgató azt mondta, senkit nem akar támadni, tudja, a saját keretei között mindenki minden tőle telhetőt megtesz. S tisztában van azzal is, hogy a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumának a nemzeti intézményekkel kell elsősorban törődnie, és a Rádiózenekar nem tartozik ezek közé. Naponta szembesül azzal is, hogy a Magyar Rádió Rt.-nek is megvan a maga problémája, a főváros pedig a Budapesti Fesztiválzenekart támogatja. Mégis úgy látja, a Rádiózenekar különleges feladatkört tölt be, hiszen az

a dolguk, hogy kortárs műveket mutassanak be, a közszolgálati rádió funkciója pedig az, hogy mindezt felvegye, rögzítse. Korábban az Állami Hangversenyzenekar és a Rádiózenekar fizetése egyaránt a legmagasabb kategóriába tartozott, fej-fej mellett haladt, ez a helyzet mára azonban már teljesen megváltozott. Az, hogy a Nemzeti Filharmonikusok és a Magyar Állami Operaház Zenekarának muzsikuskai kiemelt fizetést kapnak, s ettől a Rádiózenekar tagjainak bére jócskán elmarad, komoly feszültségeket teremt. Vásáry remeknek tartja azt, hogy egy-egy együttes ilyen magas anyagi elismerésben részesül, de úgy véli, ekkora szakadékot mégsem lehet a társulatok között teremteni. S bár igaz, a Rádió nem tud annyit fizetni saját együttesének, mint az állam a Nemzeti Filharmonikusoknak, a négyszeres jövedelmkülönbséget nem tartja reálisnak. Már csak azért sem – mondta a főzeneigazgató –, mert az utóbbi években a Rádiózenekar hatalmasat fejlődött. Nagy az együttes közönségbázisa, a bérlleteik már azelőtt elfogynak, mielőtt a plakátok az utcára kerülnek, s még a főpróbajegyeket is szétkapkodják. Próbáik és az előadásaik pedig „lemezképesek”.

A Rádiózenekar az élvonalbeli zenekarok közé tartozik, és a magyar zenei kultúra pótolhatatlan része. A magyar kortárs művészetet képviseli itthon és külföldön, s mindehhez igenis segítségre van szüksége. A helyzet ugyanis olyan, hogy a Rádiózenekarnál nemhogy új hangszerekre nem jut pénz, hanem még az instrumentumok javíttatása is gondot okoz. A kottakölcsönzésről nem is beszélve, ami azért állítja nehéz helyzet elé a Rádiózenekart, mert repertoárjukon elsősorban jogdíjköteles, kortárs-művek szerepelnek. Az együttes fenntartása komoly összegeket emészt fel, s Vásáry nem akar ezekben a gondokba beletörődni. Úgy véli, valakinek igenis fel kell vállalnia a zenekar ügyét, bár tudja, a Rádió vezetése is érzékeli ezeket a problémákat, és tisztában van azzal a komoly művészeti értékkel is, amelyet az együttesek jelentenek.

A sajtóbeszélgetés során kiderült az is, hogy az anyagi gondok miatt miért éppen most tört ki a botrány. A zeneakadémiai Schubert-estet ugyanis megelőzte a zenekar évadnyitója, s itt kerültek napvilágra az eddigi évek alatt felgyülemlett gondok, panaszok. Mióta a Nemzeti Fil-

harmonikusok és az Operaház Zenekara megkapta a kiemelt javadalmazást, azóta az együttesben folyamatosan nőtt a feszültség. A kereseti pótforrások elapadtak, nőtt a szolgálati szám, s lényegesen rosszabb körülmények között működik az együttes.

Göblyös István arról beszélt, hogy a Magyar Rádió számára nem is kérdéses, hogy a művészeti együtteseket fenn kell tartania – ezt kötelezően előírja a média-törvény is – s ez nem csupán a szimfonikus zenekar fenntartását, hanem a művészeti együttesek működtetését is jelenti. Ide tartozik a szimfonikus zenekar, az énekkar, a gyermekkórus és a Stúdió 11. Közszolgálati tevékenységnél két kötelezettség van, az egyik a külföldre szóló adások létrehozása, a másik pedig az MR művészeti együtteseinek a finanszírozása. Az elmúlt években 500 millió forint kaptak a művészeti együttesek fenntartására, működtetésére. Ez az összeg azonban messze nem fedezi a fenntartási költségeket, hiszen mindez közel egymilliárd forintot emésztett fel tavaly és az idén is. Az MR éves hiányának több mint a felét a művészi együttesek produkálják. Hogy javítsanak a helyzeten, idén már átszervezést hajtottak végre, megszűnt a Művészeti és Produkciós Igazgatóság, s a művészeti együttesek a Bartók rádióhoz kerültek. Igyekeztek új belső forrásokat találni, hogy növeljék a művészek javadalmazását. Az alelnök egyetért azzal, hogy ezek a fizetések valóban nem túl jók, s többek között a Nemzeti Filharmonikusok és a Budapesti Fesztiválzenekar magas bérei okoznak feszültséget, mégis úgy véli, a művészeti együttesek átlagkeresete így is magasabb, mint a rádiós átlagkereset, hiszen például a zenekarban 160-240 ezer forint az átlagos bér.

A Magyar Rádióknak egyelőre erre van lehetősége. S úgy gondolja, nemcsak az anyagiakkal lehet motiválni, hanem azzal is, hogy különleges művészi lehetőségeket biztosítanak a zenekar tagjainak. Ennek keretében újabb és újabb hazai valamint külföldi karmesterek dolgoznak az együttesrel, s kiváló meghívott művészek színesítik a zenekar munkáját. Számos külföldi turnén is részt vesz az együttes, az idei szezomban Európa-szerte koncertpódiumra lépnek. Az Rt. vezetésének emellett eltökélt

szándéka az is, hogy a jövőben még több hazai vendég szereplésre biztosítson lehetőséget a zenekarnak.

A mostani helyzet megoldása miatt a részvénytársaság vezetése tárgyalt a Pénzügyminisztériummal, s határozott ígéretet kapott, hogy a zenekar, az énekkar és a gyerekkórus idei félmilliárdos forintos költségvetési támogatását 2003-ban 500 millióról 960 millióra emelik. Az alelnök számítása szerint ez 20-30 százalékos bérfejlést tesz lehetővé.

Göblyös beszélt Vásáry lekevert segélykiáltásáról, arról, hogy egyeztetés nélküli beszédet nem lehetett szó nélkül hagyni, hiszen akkor precedens-értékűvé válna. Mégis volt ennek valami haszna, hiszen így az együttes a figyelem középpontjába került, s reméli, hogy mindez hat a felelős döntéshozókra is.

Vásáry szerint azonban gondot jelent az is, hogy nem lehet csak az együttes számára szponzorokat keríteni, hiszen bármilyen, a támogatóktól származó pénz a nagy közös kalapba kerül. Így a mecenatúra kérdése egyelőre megoldatlan. A főzeneigazgató egyébként kevésnek tartja a 20-30 százalékos béremelést. Úgy véli, a Rádiózenekarnak is másfél milliárdos költségvetésből kellene gazdálkodnia, mint más vezető zenekarnak. S miután tudja azt is, hogy a Rádió nem tud több pénzt adni, onnan próbál kérni, ahol van. Úgy véli, a Rádiózenekar próbáin a már érződik a fásultság, fáradtság. Egyébként cáfolta azt a hírt, hogy megsértődött volna, csupán annyi a személyét érintő változás, hogy most nem több évre, hanem egy évadra szól a szerződése.

A sajtóbeszélgetésen Héthy Apor, a Rádiózenekar ügyvezetője elmondta, az együttes évente kap támogatást, a mostani összegből december 31-ig gazdálkodtak, s ha január 1-től nem érkezik állami segítség, akkor a Rádió nem tudja elővárásolni a hiányzó 520 milliót. Arról is beszélt, hogy az évek során mennyit csökkent a fizetések értéke, s míg korábban a rádiós keresetekből szépen meg lehetett élni, ez ma már elképzelhetetlen.

A sajtóbeszélgetés óta az ügyben nincs újabb fejlemény.

R. Zs.

Miközben az anyagi gondok miatt folyamatosan nő a feszültség, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara és Énekara nagy sikerrel vendég-szerepel világszerte. 2002. szeptemberében Olaszországban turnéztak a Rádió Énekkarával, ahol ezúttal két fesztiválon is a közönség elé léptek. A dél-tiroli Trentóban és az ettől nem messze fekvő Roveretóban. Trentóban a Don Giovanni-nyitány, a K.467 C-dúr zongoraverseny valamint a K. 551-es Jupiter-szimfónia hangzott el, Roveretóban pedig Mozart két miséje, a 139-es és a 317-es Köchel-számú, azaz az Árvaházi illetve a Koronázási mise. Mindkét helyszínen a közönség lelkes, álló ovációval ünnepelte a magyar művészeket.

Ezt a zenekar és énekkar dániai vendég szereplése követte. Koppenhágában Kodály Psalmus Hungaricusát mutatták be Göran Eliassonnal, szintén nagy sikert aratva, majd Esbjergben szerepeltek, ahol Sári József Magyar miséjét, Orbán György három kórusművét és Kodály Missa brevisét adták elő. A turné, (amelyen Strausz Kálmán dirigált), harmadik állomása Viborg volt, ahol a dómban Mozart Requiemjét hallgathatta meg tolmácsolásukban a dán közönség.

Ezt a Rádió Énekkarának szintén nagy sikerű erdélyi fellépése követte.

A Rádiózenekar egyébként a magyar-olasz kulturális év keretében idén még visszatér Itáliába, s decemberben Monzában, Mantovában, Modenában és Udinében lép a közönség elé. Ezen a turnén Brahms, Liszt, Chopin, Schumann művei szólalnak majd meg, a zongoránál ezúttal is Vásáry Tamás főzeneigazgató játszik.

Vendég szereplésekből jócskán akad a 2003-as esztendőben is, hiszen portugál, spanyol, angol, szlovák és cseh turnékat követően a zenekar ősszel várhatóan visszatér Itáliába is.

A legrosszabbul fizetett magyar zenekar

A MÁV Szimfonikusok jó hangulatban vészelik át a nehéz időköt is

„A MÁV Szimfonikus Zenekart a teljes ellehetetlenülés fenyegeti” – írják a lapok, s az együttes történetének talán legsúlyosabb válságáról olvashatunk mindenfelé. A MÁV Szimfonikus Zenekar tagjai ugyanis mindeddig nem kapták meg azt az 50 százalékos béremelést, amelyre pedig a kulturális tárca és az ágazati szakszervezetek megállapodása értelmében jogosultak lennének. Az elmaradt fizetésemelés miatt a muzsikuskban óriási a csalódottság, s mindez a szakadék szélére sodorta az egyébként is évek óta komoly anyagi gondokkal küzdő együttest. Mindeközben azonban hatalmas sikerű koncerteken lépnek estéről-estére a közönség elé, s az, aki nem tudja, mi zajlik a háttérben, a zenekar teljesítményén nyomát sem látja ennek a nehéz, feszült helyzetnek. Sőt, az együttesnél hatalmas ünneplés is folyt nemrég, hiszen egyik hangversenyük keretében, november 28-án, a Zeneakadémián köszöntötték hatvanadik születésnapján Fenyő Gábor igazgatót, aki harminc esztendeje tagja az együttesnek, s hosszú ideje dolgoznak vezetése alatt a muzsikusk. A gondok, problémák azonban ezt a szép jubileumot is beárnyékolják, a béremelés ügyében ugyanis még nem sok előrelépés történt az utóbbi hetekben.

– A zenei életben már egy ideje köztudott, hogy a MÁV Szimfonikusok az egyik legrosszabbul fizetett együttes, ennek ellenére azonban valahogy mégis mindig működött a zenekar, s szép koncertek, rangos vendégszereplések során léptek a közönség elé. Mi robbantotta most ki a botrányt?

– Bár évek óta nehéz a helyzetünk, hiszen a mi együttesünknel az átlagfizetés 74 ezer forint, azt hiszem, ez az elmaradt fizetésemelés feszítette a végsőkig a húrt. Augusztus elején ugyanis megállapodás kötött a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma és a két ágazati érdekvédelmi szervezet, a Közgyűteményi és Közművelődési Dolgozók Szakszervezete illetve a Zene- és Táncművészek Szakszervezete. Ebben szerepel, hogy a törvényben előírt 50 százalékos közalkalmazotti bérfeljesztést azokra a zenei együttesekre is kiterjesztik, amelyeknek muzsikuskai jogilag ugyan nem közalkalmazottak, de ugyanazt a munkát végzik, mint közalkalmazott kollégái. Ide tartozik például a kht. formájában működő Nemzeti Filharmonikusok, a BM Szimfonikusok, a Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar, a Budapesti Fesztiválzenekar és a mi együttesünk is. A bérfeljesztéshez szükséges forrás biztosítását a költségvetés „egyéb kiadások fedezetéül szolgáló előirányzatából” tervezték. A bérfeljesztés októberben mindenütt megtörtént, mi azonban nem kaptunk semmit. S így, hogy számítottunk rá, és egészen október 1-ig úgy tudtuk, mi is részesülünk a fizetésemelésből, még nagyobb a zenészek csalódottsága. Ez volt az utolsó csepp a pohárban. A MÁV Zenekar évek óta alulf finanszírozott, régóta görgetünk hiánybetegségeket magunk előtt. Az 1945-ben, a MÁV által alapított zenekar nyolc esztendeje, a MÁV Rt.-vé alakulása után kezdett alapítványi formában működni. Az alapító okirat szerint a zenekar

alapítója a MÁV Rt., amely vállalja a zenekar fenntartását. A mintegy 40 milliárdos deficittel küzdő MÁV-nak azonban nem áll módjában a zenekar teljes költségvetésének finanszírozása.

– Mekkora az együttes idei költségvetése?

– 178 millió forint. Természetesen mi évente kérjük a vállalatot, emeljék fel a támogatásunkat, s ők is évről-évre igyekeznek nagyobb állami dotációhoz jutni. Mindig elmondják azt is, hogy a velünk azonos cipőben járó MATÁV Zenekar esetében a fenntartónak a nyeresége akkora, mint a MÁV-nak a deficitje. Örülnünk kell, hogy ilyen körülmények között is vállalják, működtetik az együttest. Többször felmerült már, hogy csökkentjük a létszámot, s így magasabb fizetéshez juthatna egy-egy zenész, ezt azonban a magunk jószántából sosem fogjuk megtenni.

– A nehéz körülmények ellenére mégis talán az önök az egyik legnyugodtabb, legjókedélyűbb társulat, ráadásul az együttes igazán szép fellépéseket tudhat maga mögött, hiszen többször kísérelték már a tenorkirályokat, Carreras-t, Domingót és Pavarottit, a Három szopránt, Kathleen Casellót, Kallen Esperiant és Cynthia Lawrence-t, vagy Kiri Te Kanawát.

– Külföldi vendégszerepléseink a neves művészekkel, valóban rangos és szép fellépések. Gál Tamással, aki 1988 óta az együttes karmestere, művészeti vezetője, eldöntöttük, hogyha már a fizetések ilyen alacsonyak nálunk, akkor tegyük meg mindent azért, hogy izgalmas, különleges koncerteken játszhasanak a zenészeink, s a munkahelyi légkör is kiváló legyen. Igyekszünk érdekes feladatokat adni a művészeinknek, s ambíciózus zenészeink szólóhatnak is. Eddig mindez jól működött, annak ellenére is, hogy kilencvenöt muzsikuskunk közül ötvenkilenc fizetése máig nem

érte el a bruttó kilencvenezer forintot. Most azonban, a be nem váltott ígéret miatt, a zenészeink már túl vannak a tűréshatáron. Ha ez így marad, akkor a zenetanárok is többet keresnek nálunk, és lehet, hogy az együttes tagjai közül is lesz, aki inkább a pedagógusi pályát választja. Sőt, ellentétben a Rádiónál kialakult helyzettel, a statisztikai kimutatások szerint a MÁV-nál dolgozó diplomások bére is jelentősen magasabb, mint a miénk.

– Mit tudnak tenni, hogy orvosolják a helyzetet? Hiszen diplomás zenészekként eleve százezer forint körüli átlagfizetést kellene kapniuk, erről törvényi rendelet született.

– Nincs ilyen törvény. Ez csupán egy elv, ami törvényileg úgy valósul meg, hogy a diplomások a közalkalmazotti bértábla megfelelő kategóriájába kerültek. Mindez azonban csak a közalkalmazottakra vonatkozik. Az ágazati megállapodásnak köszönhetően részesültünk volna mi is ebből a bérfeljesztésből. A NKÖM-nél elismerték jogosultságunkat, a költségvetés tartalékkerete azonban elfogyott. A kérvényeink ott vannak mindeközben, október 10-én nyílt levelet küldtünk a kulturális miniszternek, majd a pénzügyminiszternek is, egyeztettem a szakszervezettel, de eddig még semmi sem történt. Ráadásul, amikor azt hallottuk, hogy a megállapodásból kimaradt Rádiózenekar esetében, lehet, hogy segítséget nyújt a Pénzügyminisztérium, s így 500 millióról 960 millióra nőhet az ottani művészeti együttesek támogatása, még nagyobb lett zenekarunkban a rosszkedv, mondván, hogy velünk nem foglalkozik senki. Persze tény az is, hogy egy szintén szörnyen rossz helyzetben lévő együttesről van szó, ahol már három esztendeje változatlan a támogatási összeg, tehát ők is régóta megérdemelnék már a segítséget.

– *Eszerint a MÁV Szimfonikusoknál jelenleg katasztrofális a hangulat?*

– Inkább azt mondanám, hogy nagyon-nagy az elkeseredés. A történeteket diszkriminációként élük meg a muzsikusaink. Úgy látják, hogy a kultúra irányítóinak szemében ők mostohagyerekek, és rosszabbak, mint mások. Hiába olvassák az erről szóló jogszabályokat, a helyzet elfogadhatatlan. Magyarországon a művészeti életben az egyes intézmények megbecsültségét a pénzügyi elismertség jelenti, a bürokratikus jogszabályok pedig nem minőség, nem teljesítmény szerint osztályoznak. S mert ennek a zenekarnak sajátos helyzete, ezért a mi muzsikusaink évek óta mindig hátrányban voltak pályatársaikkal szemben. Éppen ezért a legnagyobb csodálattal és tisztelettel figyelem a munkájukat, hiszen a pódiumra lépve képesek arra, hogy maguk mögött hagyják a gondokat, s ugyanolyan igényesen és jól muzsikálnak, mint bármikor máskor. Amióta kialakult ez a feszült és nyomasztó helyzet, több bérelti előadást is tartottunk, s ezeken a koncerteken nehéz műsorokat – például Prokofjev Rómeó és Júlia szvitjét, vagy Petrovics Emil II. szimfóniájának budapesti premierjét – játszottunk el nagy sikerrel, telt házak előtt. Nagy örömet jelentett az együttestől a születésnapomra kapott hangverseny is, amelyen én dirigáltam, s a fiammal muzsikálhattam együtt. Egyébként nagy a törzsközönségünk, hiszen a két béreltsorozatunk, a 16 előadásból álló felnőtt-bérelt belépői kilencven százalékgig elkelnek. Emellett ifjúsági és gyereksorozatokot is tartunk, s akkor irántuk az érdeklődést, hogy hiába játsszuk kétszer az öt előadást, még így sem tudjuk kielégíteni az összes igényt.

– *Gondolom, önöknél nemcsak a bérekel van probléma, az anyagi gondok az együttes életének más területein is jelentkeznek.*

– Évek óta nem tudunk koncertruhát adni a muzsikusainknak. Utoljára 1995-ben kaptak fellépő frakkot és estélyi ruhát, akkor is csak úgy, hogy erre a MÁV külön biztosított egy keretösszeget, mert jubileumi évük volt. Már rettegünk a gondlattól is, hogy valamelyik hangszerünk komolyabban megsérül, mert nemhogy új instrumentumokra, de nagyobb javíttatásra sincs pénzünk. Az adózók által felajánlott egy százalékból évi 500-600 ezer forintos bevételhez jutunk, s ebből időnként tudunk valamit vásárolni. De évek óta nem volt módunk jó minőségű vonókat vásárolni, s megoldatlan a hangszerládák kérdése is, hiszen kétszáz ezer forintnál kezdődik az áruk, s erre már végképp nincs pénzünk. Emiatt minden hosszabb turnénk istenkísértés. Az ilyen jellegű kiadásokra az utóbbi években egyáltalán nem jutott pénz, hiszen elsősorban a terembért, a takarítást kellett kifizetnünk. S persze az is problémát jelent, hogy nincs módunk külön szolgálati pénzt fizetni. Ha ugyanis alapbérből és szolgálati pénzből állna a fizetés, akkor az egyébként is roppant alacsony ja-

vadalmazás még harmadával csökkenne. Ezért marad minden így, s nem a végzett munka alapján kapják a fizetést a muzsikusok. Némi feszültség akad ebből is, de igyekeztünk úgy alakítani, hogy a szolgálatokat a szolamokon belül osszák el, s így talán egyenlőbbé tehető a teherviselés. Akkor takarékoskodnánk, ha csökkentenénk a koncertjeink számát, de hát nem lehet ez a megoldás!?!

– *Gondolom mindez visszahat a repertoárjukra is, hiszen nincs pénz a drágább kottákra, a modern művek jogdíjára, a neves külföldi vendégekre.*

– Így igaz. Ráadásul folyton-folyvást szívességet kell kérnünk a szolistáktól is, hiszen sokkal alacsonyabb fellépti díjat tudunk csak fizetni nekik, mint más együttesek. Szerencsére ennek ellenére sokan, szívesen jönnek hozzánk muzsikálni. De mindez rettentő módon megköti a kezünket a külföldi művészek meghívása esetében. Rengeteg remek ajánlatot kapunk, de hiába kérnek a szolisták egészen csekély honoráriumot, számunkra még az utazási és szállásköltségük is megfizethetetlen.

– *Megoldást jelentene, ha emelnék a béreleteik és a jegyeik árát?*

– Annyit nem lehetne kérni, s nem is akarunk. A mi közönségünk ugyanis elég pontosan körülhatárolható, sok nyugdíjas, diák és kistisztviselő jár a koncertjeinkre. Olyan emberek, akik mindig elmondják, mennyire hálásak azért, hogy nem emeljük árakat, hogy nálunk a legdrágább, nyolc hangversenyre szóló bérelt is csupán nyolcezer forintba kerül. Így sokaknak – akik ezt egyébként nem engedhetnék meg maguknak –, van módjuk koncertre járni. A legolcsóbb árral dolgozó együttesek közé tartozunk, miközben folyamatosan nőnek a kiadásaink, emelkedik például a terembér. Meglehetősen félve gondolunk arra, mi lesz velünk akkor, ha átmenetileg bezár a Zeneakadémia, az új hangverseny-terem bérelti díja pedig olyan drága lesz, hogy nem fogjuk tudni megfizetni.

– *Mégis, a rossz anyagi helyzetiük ellenére, számos lemezt jelentettek meg önerőből.*

– Nagyon büszke vagyok arra, hogy mióta alapítványi formában működünk, sok saját CD-t tudunk kiadni. Mindez úgy lehetséges, hogy a lemezek megjelentetéséhez mindig találtunk szponzort. A MÁV Északi Járműjavító KFT-je példát mutat tekintetben, hiszen minden albumnál segítségünkre volt. Akad a CD-k között olyan is, amely bolti forgalomba került, de leginkább referencia – értéket képviselnek, és segítségükkel több új külföldi partnert sikerült megnyernünk. Két esztendeje nem tudunk új lemezt megjelentetni, de remélem, a nyolc éve elkezdett gyakorlat folytatására lesz majd lehetőség.

– *Térjünk vissza a jelenleg kialakult, válságos helyzethez. Milyen hosszú távú megoldást lát a zenekar előtt?*

– Úgy vélem, az állami költségvetésből kellene támogatni az együtteseket, s ennek mértékét a

minőségnek kellene meghatározni. Akadnak ugyanis olyan ismérvek, amelyek alapján minősíthető a zenekaroknál folyó munka.

– *Sokan azt mondják, azért alakult ki napjainkra ilyen helyzet, mert túl sok a zenekar Budapesten és nincs ennyire szükség.*

– Ezt a gondolatot természetesen nem tudom elfogadni. A megítélési ismérveken túl úgy vélem, hogy például a MÁV Zenekar törzsközönségének létszáma, a külföldi meghívások sokasága valamint rangja, mind-mind azt jelzi, erre az együttesre szükség van. S ha kevesebb lenne a zenekar, több lenne a pénz, de a munka is, s nem biztos, hogy kevesebb társulat ugyanolyan magas színvonalon tudna ellátni minden feladatot.

– *Ez egy általánosabb megoldás, amely az összes zenekarra vonatkozik. De mi a MÁV Szimfonikusok saját, egyedi útja?*

– Számunkra nem lehet megoldás az, hogy a MÁV-tól függetlenítsük magunkat. Úgy vélem, inkább olyan helyzetet kellene teremteni, egy olyan finanszírozási egységet kialakítani a zenekarnál, amelyben a MÁV mellett mások is részt vehetnek. Olyan gazdálkodó intézményekkel kellene felvenni a kapcsolatot, amelyek tevékenysége valahogy a MÁV-hoz köthető. Tárgyaltam erről már magas rangú gazdasági szakemberekkel, s az egyik el is nevezte ezt a javaslatot „konzorciális sponsorshipnek”. Elképzelhető, hogy ehhez nevet is kellene változtatnunk, de persze mindez megállapodás kérdése. Ezt azonban mi nem kezdeményezhetjük, csak a vállalat. S ha mindez el is indul, szükség lenne egy olyan vezetőre, aki hajlandó ennek a konzorciális szervezetnek a megszervezésére és létrehozására. A MÁV Zenekart 57 éve hozta létre, s azóta tartja fenn a vállalat, hiszen ez az együttes kulturális értéket jelent, s a MÁV arculatának pozitív tényezője. A MÁV valamennyi, frissen kinevezett vezetőjével tárgyaltam már. Rokonszenven és megértésben nincs hiány. A MÁV Rt. vezetésének a segítségével úgy vélem, mindenképpen tudunk találni az együttes számára kedvező, hosszú távú megoldást.

dr. Gyimesi László, a Művészeti Szakszervezetek Szövetségének elnöke, a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének a főtükára:

– A Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával (NKÖM) történt ágazati megállapodást követően a zenekarok döntő hányadánál megtörtént a béremelés. Mindez nemcsak anyagilag, hanem erkölcsileg is sokat jelentett az érintettek számára. S bár a fővárosi zenekarok fizetése közötti különbségek megmaradtak, azért a bérfeljesztésnek köszönhetően némileg mérséklődtek. Mindez magában hordozza a fejlődés lehetőségét. A fejkvóta így elég tisztességes összegre jött ki, hiszen a mű-

vészeti munkakörökben foglalkoztatottak bére átlagosan ötvenezer forinttal növekedett.

A MÁV Szimfonikus Zenekar és a Rádiózenekar sorsa azonban még mindig kérdéses. A két együttes ugyanis a megállapodás és véleményünk szerint a jogszabályok értelmében is jogosult bérfejlesztésre, mégsem kapták meg a fizetés-emeléshez szükséges összeget. Több levélváltás és megbeszélés is történt ez ügyben, legutóbb a szakszervezetünk a miniszterelnök úrhoz fordult levélben, többek között a fenti kérdések megoldása érdekében, s egyelőre várjuk a választ. (Lásd: 39–42. oldal levélváltása.)

Álláspontunk szerint a két együttes idei béremelése nem is igazán komoly költségvetési tényező, hiszen 100 millió forint alatti összegbe kerülne, ezért sem érthető, miért nem kapták meg. Sajnos, ezzel együtt sok remény egyébként nincs arra, hogy a kialakult helyzet idén rendeződik. Már az is eredménynek számítana, ha helyt adnának az érvelésünknek, és 2003-ban rendeznék az ügyet.

Megismerve a jövő évi költségvetést, úgy gondolom, nagyon kell örülni annak a bérfejlesztésnek, ami idén történt. A következő esztendei fizetések tekintetében ugyanis semmilyen további, jelentős javulásnak nincs realitása. A legjobb esetben is csak annyival nőhetnek a bérek, hogy kiegyenlítés, vagy legalábbis mérsékeljék az infláció hatását. Mivel a jövő esztendőre számos konkrét kötelezettség áthúzódik, így aligha lesz pénz arra, hogy a bérvizonyok számottevően változzanak.

Nagy eredménynek azt tartjuk, hogy az önkormányzati zenekarok éves támogatási összege közel kétszeresére (450 millióról 990 millióra) emelkedik. Persze ez a támogatás elsősorban nem béremelésre szól, de gyakorlatilag ezt a célt is fogja szolgálni. A zenekarok eddig is kapták ezt az önkormányzati támogatást, de ez eddig nem lehetett bérforrás. Ez azonban úgy tűnik, 2003-ban változni fog. A pénz felhasználásáról a Pénzügyminisztériumnak (PM) kell egyeztetnie a NKÖM-mel, és természetesen szakszervezetünkkel, valamint a zenekari szövetséggel. Ebből kellene valamiképp megoldani a MÁV Szimfonikusok bérproblémáját is. A Rádiózenekarnál pedig a költségvetési törvényjavaslatban ígért támogatásnövelés (500 millióról 660 millióra) nyújthat fedezetet az idén elmaradt fejlesztésre. Mindezzel persze ez a két együttes nem éri utol a többi zenekart, de legalább a távolság mérséklődik.

Lapzártakor érkezett értesülés szerint a NKÖM arról tájékoztatta a MÁV Szimfonikus Zenekart, hogy sikerült forrást találni a zenekar bérléte javítására, mégpedig az önkormányzati hivatásos együttesek támogatására szolgáló keretből. Összegekről és a megvalósítás módjáról még nem esett szó.

R. Zs.

Bencző László, a Debreceni Filharmonikus Zenekar új igazgatója

„A siker titka: alkotói szabadság profit termelő tevékenységgel támogatva”

Pályázat útján Bencző Lászlót választotta a Debreceni Filharmonikus Zenekar igazgatójának az önkormányzat. A Liszt Ferenc konzervatóriumban vonós hangszeren tanult zenész az Amerikai Egyesült Államokban zenei menedzser diplomát szerzett. Ez év október elejétől vezeti az 1923-ban alapított, 50 éve hivatásossá vált zenekart.

– *Hogyan vezetett útja az Államokba – kérdeztük az igazgatót?*

– Mint minden serdülő, én is szerettem zenei. Gitároztam, majd nagybőgőzni kezdtem. Magánúton készítettek fel a felvételre a tanárim. Érettségi után a Kodály Zoltán Zeneművészeti Szakközépiskolában tanultam, majd két évig a Liszt Ferenc Konzervatóriumban – felelte a zenekar vezetője. – 1993-ban ösztöndíjat kaptam az USA-ba, az University of Colorado at Boulder-be. 1997-ben szereztem meg tanári és előadóművészi diplomámat, s mellékszakként kulturális menedzseri képzésben vettem részt. A következő évben Washingtonba költöztünk és posztgraduális képzésre iratkoztam be az American University-re. 2000-ben, tanulmányaim végeztével visszaköltöztünk Debrecenbe, s vezetni kezdtem a saját céget.

– *A pályázatot idén ősszel írta ki az önkormányzat. Mi vonzotta az igazgatói munkában?*

– Úgy éreztem, hogy tehetek valamit Debrecen zenei életéért, kibontakoztathatom mindazt a tudásom, amivel amerikai tartózkodásom során felvérteződtem. A privát szférából a köz szolgálatába szegődtem.

– *Pályázata elbírálása során bizonyára sokat nyomott a latba, hogy az USA-ban szerzett menedzserdiplomát.*

– Nem mondanám. A pályázat legfontosabb kitétele az öt év szakmai gyakorlat volt és előnyt jelentettek a más területen szerzett ismeretek. Nagybőgő tanszakon végeztem, játszottam a konzervatórium zenekarában és Amerika számos professzionális együttesében.

– *Tárgyalópartnerei, felettesei pozitívan értékelték, hogy az üzleti életben bevett módszereket alkalmazza, határozott, egyenes stílusban tárgyal. Kedvezőnek találták, hogy megkeresték a megyei médiát és állandó munkakapcsolatot alakítottak ki velük. Miként segítik elő tanulmányai a munkáját?*

– Tapasztalataim felvérteztek, elősegítettek, hogy a zenekar jelenleg Koreában turnézó 38 tagja sikeresen koncertezik. A médiával való kapcsolatépítésünket elősegítendő 6-7 professzort kértünk fel állandó kritikusunknak. Azt szeretnénk, ha a kontroll szerepét töltenék be munkánkban.

– *Milyen tervekkel érkezett? Hogyan szeretné sikeressé tenni a zenekart?*

– A legfontosabb feladatnak a minőségi művészi munkát tartom. Egészséges versenyszellemet szeretnék kialakítani, értékelni a professzionális hozzáállást a zenekari munkához. Azt szeretném, ha teljesítményorientált bérezéssel a profi szinten játszókat megfelelően részesílnének az anyagiakban. Amerikai tapasztalataimat felhasználva kevés impresszárióval fogok dolgozni. Tervezem, hogy évente egyszer a helyi zeneművészeknek is lehetőséget adok a bemutatkozására. Világhírű művészeket várunk Debrecenbe. 2003 novemberében Kobajasi Kenicsiro karmester érkezik együttesünkhöz. A karmesterversenyen eredményesen szereplő fiatalokat is meghívom közös munkára. Nagyobb hangsúlyt fektetek a pályázásra. Ki akarom használni a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma támogatását ösbemutatók létrehozására. Üzleti értelemben eddig nem volt arculata a zenekarnak. Szeretném egységesíteni megjelenésünket mind elektronikusan, mind hagyományos kiadványainkon. S a jövőben CD-ket is szeretnénk kiadni.

– *Tervez-e létszámbővítést?*

– Már most növeltük az adminisztrációs létszámot, s kineveztünk egy művészeti főtisztárt Szabó István személyében. Jelenleg 80 főből áll a zenekar, melyet 101 főre szeretnénk bővíteni az idei évad második felére. Ez komoly létszámnövelést jelent. Minden hangszeren erősíteni szeretnénk. Kérelmünket beadtuk fenntartóinkhoz, a városi önkormányzathoz, s várjuk a kedvező elbírálást.

– *Lesz-e változás a zenekari próbák rendjében?*

– A 2002/2003-as évad első felét a zenekar építésére, összerázására szánom. Meg szeretném újítani az együttest. Struktúraváltást tervezek a zenekar építésében, nagy hangsúlyt fektetek a műhelymunkára, a szólampróbákra.

– *Elegendő próbaterem áll a rendelkezésükre?*

– Nagyon szeretünk ebben a belvárosi épületben dolgozni. Nemrég újította fel az önkormányzat, légkondicionálóval szerelte fel a próbahelyiségeket. Jó néhány termet kiürítettünk egyéni próbára. A négy társalgóban négy szekció próbálhat egyszerre. Szólampróbákra alkalmas a próbaterem és a kis gyakorlóterem, tehát egyszerre 6 szekció tarthat szólampróbát.

– *Megfelelő számú és minőségű hangszerek van?*

– Közel 4 millió forint értékben bővítettük a hangszer állományt.

– *Kihasználja-e az Államokbeli ismertségét, tervez-e oda vendégszerepléseket?*

– Az USA-ban telített a piac, ezért inkább Távol-Keleten szeretnénk turnézni. Az előbb említett távol-keleti vendégszereplés a Koreai Nemzetközi Cserekapcsolatok során valósult meg. Hat városban 14 koncertet ad a zenekar, nemzeti és európai szerzők műveit szólaltatják meg. Információim szerint nagy sikerrel. A Távol-Keleten értékelik az európai kultúrát, ezért

Dél-és Délkelet Ázsiát szeretnénk végig turnézni. Honkongot, Kínát, Japánt, Szingapúrt, Tajvant célozzuk meg.

– *Debrecenben is van feladatuk. Önkormányzati kulturális intézményként kötelezettségeik vannak a Csokonai Színház előadásain. Mennyi munkát jelent ez a zenekarnak?*

– A fenntartás fejében évadonként 150 szolgálatot kell adnunk a színháznak ingyenesen. Örömmel végezzük munkánkat, gyönyörű bemutatónak nézünk elébe, mint például Wagner Lohengrin című operájának.

– *Melyik műsorukat emelné ki az idei évad kínálatából? Szólna műsortervéről?*

– 2003. március 31-én a Debreceni Tavasz Fesztiválon adunk ünnepi záró hangversenyt, melyet a Bartók rádió és további és 39 ország rádióállomása közvetít. A koncerten Bogányi Gergely, Bódi Marianna, Berczeli István szólistákkal lépünk fel. December 11-re állítjuk össze jövő évadi műsortervünket, mely színesebb, változatosabb lesz, mint az eddigiek. Készülünk Muszorgszkij, Liszt műveivel, Bartók: A Kékszakállú herceg várásával, Schumann IV. szimfóniájával. Vendégeket hívtunk koncertjeinkre, mint Ránki Dezsőt. Két ősbemutatót tervezünk, Brahms koncertet tervezünk s közös fellépést az Állami Énekkarral.

– *Bemutatkozott-e már a hazai zenekaroknak? Milyen kapcsolatot szeretne kialakítani velük?*

– December 10-én lesz a szimfonikus zenekarok igazgatóinak találkozója, ott fogok bemutatkozni. S nagy reménységgel nézek a közös együttműködés felé. Amely együttesekkel csak lehet, azokkal együtt szeretnék dolgozni.

– *Sok szó esett a zenekar munkájáról, de az Ön hangszeres kötődéséről még nem beszélünk. Játsszik-e még nagybőgőjén?*

– A szívem mélyén zenész maradtam, hiába tántorított el tőle a zenekar vezetése. De otthon, a saját kedvtelésemmre minden héten előveszem a bőgőt, s zenélek.

– *Ki a kedvenc zeneszerzője? Melyik zenei irányzat áll Önhez a legközelebb?*

– Sokszínű a zenei ízlésem, a barokktól a kortársakig mindenféle zenét szeretek. Brahms, Csajkovszkij, Mahler szimfóniáit különösen szívesen hallgatom. Napjaink könnyűzenéjét is ugyanúgy kedvelem, legyen az az értékes elektronikus zenét játszó LGT vagy a Supertramp. Egész nap szól a rádió. *Milyen jövőt képzel a zenekarnak?* Nagy kedvvel és boldogan jövök dolgozni, mert már ez alatt a másfél-két hónap alatt is maximálisan sikerült megvalósítanom elképzeléseimet. Nagyra értékelem kollégáim lelkesedését, az „új” és más felé törekvésüket, optimista hozzáállásukat. Hiszek abban, hogy a maximális alkotói szabadság a lehetőségéhez képest egy profit termelő tevékenységgel megtámogatva eredményes és sikeres évadot zárhat. *Császi Erzsébet*

A BÉCSI ÚT KÉT VÉGÉN

Tudósítás a PEARLE* konferenciáról

A Szent István dóm tornya ködbe veszett a permetező esőben, amikor Európa zenekari és színházi szövetségeinek képviselői az idegenvezető lelkes szavai és útmutatása nyomán – a konferencia bevezető gyakorlatként – a Belváros köveit rótták. Magyaroként otthonosan, szinte házigazdaként jártam köztük. A Hofburg udvarát ismét jól megnéztem, de felszántásnak nyomát sem láttam. A Habsburg birodalom kincstárában a híres Schatzkammerben látva, hogy szinte minden második palást, korona, gyémánt, drágakő, kősonnyú Magyarországról került ide, néhány kaján nyugati kolléga arra buzdított, itt az idő és alkalom, vigyem ezeket haza.

Mélyen elgondolkodtam ezen a lehetőségen, de aztán rájöttem, hogy talán kellemetlen helyzetbe hoznám vendéglátóinkat, az Osztrák Tartományi Színházak Szövetségét, a Bécsi Színházszövetséget és főleg annak elnökét a kedves, figyelmes, jó humorú Reinhard Tögl-t. Attól pedig Isten ments, hogy fölös izgalma-

kat okozzak ilyen jámbor szervezeteknek, ügybuzgó embereknek. Próbáltam hát osztani a császárvárost joggal megillető áhítatban, lelkesedésben és követtem konferenciársaimat az esti esemény színhelyére a Staatsooperbe.

Aznap éppen balettest volt, Balanchin egy kortárs és három klasszikus, Csajkovszkij zenéjére komponált koreográfiáját láthatta a telt házas közönség. (Tegyük hozzá, nem olcsón: az én jegyemen például büszkén és egyértelműen állt a vételár 91. – Euro-s számjegye, mely a hazai minimálbér közel felét teszi ki...)

Az előadást nem tisztem minősíteni. Minden esetre azt az állítást bátran vállalom, hogy mind a balettkar, mind a zenekar méltó régi, nagy híréhez. A táncosok anyanyelvi szinten „beszélnek” mind a kortárs, mind a tütüs-balettcipős táncnyelvet és makulátlan, ihletett produkcióikhoz a Bécsi Filharmonikusok épp ezen épület zenekari árkában főállású művészei lélegzetelállító tökéletességgel szólaltat-

ták meg Csajkovszkij zenéjét. A Vonósszere-nád mintha egyetlen hangszeren szóló volna, a Téma és variációk esetében pedig a mesés fúvóshangzás ámitott el. Aznap este még csak halvány emlékeimbe kapaszkodhattam, amikor a világ egyik legjelesebb operaházával kapcsolatos közelmúltbeli változások kerültek szóba a szünetben, ám másnap reggel, a konferencia megnyitásakor kerekébb képet kaphattunk.

Dr. Georg Springer, az Osztrák Szövetségi Színházak Részvénnytársaság (igazából „holding”) elnöke elmondta, hogy három-négy éve első számú közellenségnek számított az osztrák kulturális életben. Nem csoda. Ő állt élen ugyanis annak az átalakításnak, melynek nyomán a Staatsooper, a Volksooper, az Akademie-theater és a Burgtheater megszűntek központi állami költségvetési intézmény lenni (összes közalkalmazottjukkal együtt) és belepasszírozták őket a fent említett szervezetbe. Nem sok jó nézett ki belőle. Aztán, amikor a részle-

tek ismertté váltak, kezdtek a kedélyek megnyugodni. Ugyanis senkitől nem váltak meg az átalakítás címén. Az új szervezet költségvetési támogatását külön törvény szabályozza (!) ami az addigi évenkénti lobbizáshoz képest mégis csak előrelépés. Ebben az évben például 167,1 milliárd Euro a költségvetésük, ami napi árfolyamon 40,104 milliárd magyar forintot tesz ki. Ez azért még a drága császárvárosban is szép summa. A színházak önálló, belső elszámolási rendszerben működnek, emiatt jóval takarékosabban, ésszerűbben gazdálkodnak, ugyanakkor művészi szabadságukat senki nem korlátozza. Az átalakítás eredményességének talán legegységesebb bizonyítékával Springer úr akkor szolgált, amikor elmondta, hogy a Naschmarkt egyik legtekintélyesebb kofája, aki évtizedek óta mindent tud a Staatsoperéről, akihez világsztárok jártak és járnak mint a helyi operajátás mindentudójához, kinek tájékozottsága és véleménye csalhatatlan lakmuspapírként jelzi a sikert és bukást, nos ez a hölgy mostanában már nem átkait, hanem elismerő szavait és friss portékáját szórja a valamikori közellenség után. (Bécs nem Bécs lenne, ha nem így lenne.)

Az Előadóművészeti Szövetségek Európai Ligája ilyen helyi benyomások után kezdte meg háromnapos konferenciáját november 22-én a Ronacher színházban. A nagyra becsült olvasót megkímélem a tizenhárom fő- és huszonhat további alfejezetből álló napirendi pontthalmaz ismertetésétől. Nézzük inkább a bennünket is közelebről érintő témaköröket.

Az EU kulturális ügyekben minden korábbinál aktívabbnak mutatkozik. Az oktatás, képzés, nevelés tematikája egyre gyakrabban napirendre kerül mind Brüsszelben, mind Strasbourgban, mind a tagországokban. Az oktatásban egyre nagyobb szerepet kívánnak juttatni a művészeti oktatásnak, ehhez pedig a zenei intézmények, színházak segítségét kérik.

Az Európa Parlament jelentést készített az előadóművészetek, a színházak dinamikus és megnőtt fontosságú szerepéről a hamarosan kibővülő Unióban.

A személyi jövedelemadózás ügyében vélhetőleg lépni fog a PEARLE*, hiszen mint kiderült számos EU- országban a kettős adózást elkerülő törvény ellenére a tartósan külföldön dolgozó előadóművészről a vendéglátó országban és otthon is leszded az szja. sápját.

Keserű tapasztalatainkat megélve magam is csatlakoztam azokhoz, akik felpanaszolták bizonyos zenekari, vagy oratorikus, illetve operai anyagok kölcsönzési díjának gyakran horribilis voltát. Ha más nem, legalább egy állásfoglalás születhet ez ügyben, ami jó esetben megalapozhat egy EU-szintű intézkedést.

Az európai közösség országaiban hamarosan egységes szabályozás várható a közönség biztonságának szolgálatában. Jelenleg szó sincs egységességről. Vannak például országok, ahol előírás az orvosi ügyelet biztosítása, vannak, ahol nem. Vannak országok, ahol tragédiák kellettek szabadtéri színpadok biztonsági előírásainak szigorításához, vannak, ahol ezek már eleve léteztek. Minden esetre nem kétséges, közös etikai és üzleti érdekünk, hogy közönségünk abban a nyugalomban váltsa meg jegyét produkcióinkra, hogy ott nem történhet vele baj, vagy ha mégis, azonnali gondos és szakszerű ellátásban részesül.

Az EU a kezdetektől nagy súlyt fektet a társadalmi párbeszédre. A munka világában a munkáltatók, munkavállalók és az állam, valamint a civil, ezen belül a szakmai szervezetek közt – hol eredménnyel, hol eredménytelenül, de – folyik a párbeszéd. Jó lenne hinni, hogy nálunk is erőre kap az az akarat, amely a tárgyalás és megegyezés fórumaiba lehel lelket, elkerülve a fölös botrányokat, meddő vitákat. Bizony, ez is uniós elvárás.

Pár hónapja a Strasbourgi Európa Parlament irányelveket fogadott el a zajártalommal kapcsolatos teendőket illetően. Felmérések szerint az előadóművészek között – beleértve a popzenészeket is! – a komoly zenét játszóknak a legtöbb a halláskárosodott munkavállaló. Megoldás több is van – hangszigetelő plexi falak a leghangosabb hangszercsoportok köré, frekvenciát nem, csak decibelt automatikusan csökkentő, egyénre szabott fül dugók, stb. – csak egyet nem tehetünk: nem venni tudomást e veszélyről.

E sorok írója is részt vesz annak a jelentésnek megírásában, mely az egyes országokbeli, illetve nemzetközi kutatások, felmérések eredményeit feldolgozva arra kísérel választ kapni és adni, mi is történik a kilencvenes évek eleje óta Európa koncerttermeiben? Hol van az a közönség, melynek meg kellene töltenie a Royal Festival Hall-t, a Philharmonie am Gasteiget, az Alte Oper, az össze többi kisebb és nagyobb európai koncerttermet és egyre több esetben mégis távol tartja magát e helyektől a fél-, vagy még annál is rosszabb ház rémével szembesítve hangversenyrendezőt, alázva meg előadóművészt? Fél évünk van, hogy a soron következő, Madridban rendezendő konferencia elé tárjuk azt a jelentést, melyet természetesen a Zenekar olvasói is megismerhetnek.

A minden alkalommal megszervezett ke-rekasztal-beszélgetések az egyes tagországok aktuális ügyeiről adnak tájékoztatást. Adózástól az állami szubvenciók alakulásáig, új, szakmát érintő projektek bejelentésétől a bot-

rányokig mindenről szó esik ilyenkor. Ez alkalommal Magyarországról csak jót mondhatam: nemzeti koncertterem épül, a zenekarok nagy része rendkívüli bérfejlesztésben részesült, az infláció öt százalék alá került. Német kollégáink már annál többet panaszkodtak. A gazdaság drámai lelassulása sötét felhőket idézett a német előadóművészek egére is. Nagy Britanniában viszont már készülnek a Brit Zenekari Szövetség 2003. februári, Liverpoolban megrendezendő konferenciájára, ahol például arról tanácskoznak, hogyan lehet a zenekari muzikusokat speciális, zenekari játékokra épülő továbbképzésben részesíteni, hogyan létesítsünk kapcsolatot zenekarunk érdekében a helyi befolyásos hivatalokkal, vállalatokkal, személyiségekkel, merre vezetnek a menedzmentek fejlesztésének új útjai, a zenekari bizottságok ismeretfejlesztése a menedzsmentekkel való együttműködés érdekében, stb. (Talán mi is áldozhatnánk némi figyelmet a fenti témákra.)

Észt kollégánk sajátos botrányról számolt be. Távoli rokonainknál a szerencsejátékok adójából működtetik a Nemzeti Kulturális Alapot. Nos, e szervezet elnöke – mintegy visszatérve a forráshoz – elkaszinózta az Alap nyolcmillió Euro értékű vagyonát. A szerencsétlen szerencsejátékos végül börtönbe került, a kulturális miniszter pedig lemondott. Az Alap feltöltését – nélkülözve az eddigi leggalánssabb játékost – újra kezdték.

Ami egyre szembetűnőbb a PEARLE* konferenciákon, egyben örömteli is: Hat éve, amikor Londonban az a megtiszteltetés ért, hogy Szövetségünk előtt sikerrel nyitathattam ki szakmánk európai uniós szervezetének kapuját, bizony egy kicsit árválkodtam, még évekig nem akadt Közép-Európából tagjelölt. Ma már cseh, szlovák, észt, lett, szlovén kollégák várják teljes körű taggá válásukat. Úttörő szerepünk elismeréseként is vehetjük hát a konferencia döntését, melynek értelmében – várható EU-csatlakozásunkat követően – 2004 júniusában az Előadóművészeti Szövetségek Európai Ligája Budapesten tartja kongresszusát.

Elégedetten csuktam hát be vasárnap délután, a tanácskozás végén a többkilónyi írásos anyagot tartalmazó dossziét. Autóval hazafelé hajtva kivettem az amúgy is útba eső schwehathi reptérre Morten Gjeltent barátomat, a Norvég Zenekari és Színházi Szövetség igazgatóját. Mintegy mellékesen kérdezte, milyen messze is van Budapest Bécsstől? Nem csak a néhány éve elkészült, így az utazást jelentősen lerövidítő autópályára gondoltam, amikor azt válaszoltam: kilométerben kifejezve 250, egyébként meg közel. Egyre közelebb.

– Kovács Géza –

Versenygyőztes sztár-allűrök nélkül

Beszélgetés Kelemen Barnabás hegedűművésszel

„Harmónia kívül-belül” címmel jelent meg portrévázlat Kelemen Barnabásról a Muzsika októberi számában. Amikor interjú-készítés céljából felkerestem otthonában, már maga a barátságos környezet sok mindent megmagyarázott. Rejtő Jenőt idézve, „semmi luxus, de sok kényelem” – mindez tágasan, természetesen. Mert természetes, hogy a fészekrakás idejére nem állíthatják meg az időt – menyasszonyával, Kokas Katalinnal elsősorban „szakmai” életüket élik. Mégis, első látásra nyilvánvaló: a két utazás közötti pillanatkép nem a „művészi rendetlenség” állapotát konzerválja. A saját-otthon teremtésének első lépéseire szinte csak lopva jut idő, mert elsősorban szakmai követelményeknek, felkéréseknek kell eleget tenniük.

F.K.: Zenész-családba születni: minden bizonnyal kiváltságos mindazoknak, akiknél ez a külső körülmény belső indítatással párosul. És sok múlik a szülőkön is, akiknek példája különböző reakciókat válthat ki. Hogy volt ez az Ön esetében?

K.B.: Nálunk nem forszírozták, hogy a zenei pályát válasszam, de annyira adott volt a környezet, hogy ez nem történhetett másképp. A Liszt Ferenc Kamarazenekar akkora hatással volt rám, élén Rolla Jánossal, hogy se nem csellózni szerettem volna (mint édesapám), se nem csembalózni (mint édesanyám), hanem hegedülni. Jól bevált az a taktika, hogy semmifajta erőltetéssel nem akarták meghatározni, hogy milyen irányba induljon az életem. Látták, hogy kedvvel hegedülök (egyébként első hegedűmet Jancsinak hívtam, Rolla János után, természetesen) – és komolyan vették. Csintalan gyerek voltam, ők pedig nagyon megértőek – de a rendszeres gyakorlásra idejekorán rászoktattak. Nagyon sokat köszönhetek szüleimnek.

F.K.: Ilyen zenei közegeből indulva, hogyan alakult a zenehallgatás lehetősége? Rendszeresen kínálkozott a koncerteken az élő zene – és minden bizonnyal sok felvétel állt odahaza is rendelkezésre.

K.B.: Leginkább élő zenét hallgattam, legnagyobb számban mindig a Liszt Ferenc Kamarazenekar koncertjeit, de amellett természetesen föltettünk lemezeket is. Zenész-családban ritkán fordul elő, hogy „csak úgy”, magának a zenehallgatásnak az örömeért hallgatunk zenét, sőt, a saját-felvételek újrhallgatása sem gyakori. Legtöbbször konkrét célja van annak, hogy milyen felvételt hallgassunk: vagy a művet akarjuk megismerni (esetleg, mert hamarosan tanulni illetve játszani fogjuk), vagy az előadó interpretációjára vagyunk kíváncsiak. Ha – nagyritkán – kikapcsolódásból akarunk zenét hallgatni, akkor valami egészen másfajta teszünk fel.

F.K.: Például?

K.B.: Jazzt vagy népzene – de a népzene egészen tágan értelmezve; akár indiai, kínai vagy japán zenét (meditációsat, pontosabban mű-meditációsat nem!) – és nagyon érdekesek a Föld hangjai, a természet hangjai. A bálnák, a farkasok, a madarak vagy a tenger hangjai nagyon szépek tudnak lenni.

F.K.: Térjünk vissza még a célirányos zenehallgatásra!

K.B.: Miután mindig van egy meghatározott célja annak, hogy miért hallgatok valamit, elsősorban az dominál. Tehát, ha Bachot szeretnék hallgatni, akkor elsődleges a zeneszerző – de az is fontos, hogy ki játssza. Kifejezetten tanulmányi szempontból nagyon érdekesek a régi Bach-interpretációk; nem mintha ma bárkinek követni kellene az olyan előadásmódot. Azért tanulságos az újrhallgatásuk, mert akkor is éltek nagy előadóművészek. Kedvenc előadóimtól viszont szinte bármit szívesen meghallgatok – csakhogy az ő játékokat halljam.

F.K.: Kedvenc előadók?

K.B.: Sokféle szempont szerint említhetnék különböző művészeket, de tud-

nunk kell, hogy sokan „specializálódnak” bizonyos zeneszerzőkre, korszakokra. Különösen zavarban vagyok, hogy milyen sorrendben mondjam őket. Tény, hogy minden híres magyar előadót szívesen hallgatok. Kocsis, Perényi Miklós, Ránki, Schiff, vagy említhetném Kurtágot ... Rados Ferencel szeretek dolgozni, de az ő felvételei elég régiak és ő azóta sokat változott... A külföldiek közül elsősorban hegedűsöket hallgatok. Nagyon fontosnak tartom, hogy sokféle előadásmódból alakítsa ki az ember a saját stílusát. Ezért sokféle hegedűst hallgattam és hallgatok ma is – kezdve a régi nagyoktól, akiket talán nem is kell megnevezni. (De azért hadd említsem Menuhint és Ojsztrahot – meg Kreisler, Huberman is nagyon meghatározó.) A legkitűnőbb hegedűsök nagyon különbözhetnek egymástól, elég, ha Thomas Zehetmairra utalok és a Hagen Vonósnégyesre. Nagy hatással van rám Vengerov és Repin, akiket személyesen is ismerek. Fantasztikusan jó hegedűsök, akik óhatatlanul is befolyásolnak játékkal. De hogy a külföldiek közül se csupán hegedűsöket említsék, mondanám Harnoncourt, Barenboim és Brendel nevét.

F.K.: Mikor tudatosodott Önben, hogy a zenész-pályát választja?

K.B.: Tudatra ébredésemkor – vagy talán már azelőtt. Mert akkor alakul ki az ember, amikor igazán még nem is tud ró-

DÍJAK ÉS DÍJAZOTTAK

la – aztán vigyázni kell arra, hogy minél több maradjon meg belőle...

F.K.: Ilyen szempontból is meghatározó jelentőségűek a tanárok.

K.B.: Fantasztikus szerencsém volt növendékként is – bár, azt hiszem, egész életemben fogok tanulni, lehetőség szerint a legjobbaktól.

Baranyai Valériánál kezdtem hegedülni, aki kitűnően irányított mind zenei, mind technikai téren. Tulajdonképpen minden olyan problémára ráébredtettem, amelyekre később a legnagyobb tanárok és hegedűsök hívták fel figyelmemet. A Zeneakadémia előkészítő tagozatán Perényi Eszterhez kerültem, akinél mindig hivatalosan-folyamatosan tanultam. De kialakulásomban sokat számítottak olyan muzsikuskok is, akiktől ritkábban tanultam. Szüleim például sokat dolgoztak velem, főleg kiskoromban – de aztán egyre kevesebb ideig foglalkoztak velem, és egyre ritkábban. Nagyon nehéz lehet eltalálni az ideális arányt; van, amikor a szülők „rajta-maradnak”, rátelepszenek a gyerekre – így utólag visszatekintve, ők nagyon jól csinálták.

Aztán – büszkén mondom – mesterkurzusokon és magánórákon sok neves magyartól tanultam, a zene minden területén. Radost már említettem, a hegedűsök közül mondanám még Fenyves Lórántot, Zsigmondy professzor urat, Pauk Györgyöt – és Kurtág Györgyöt, aki fantasztikus kamarazene-tanár. A külföldiek közül nagy hatással volt rám Igor Ozim, Zehetmair illetve Sergio Luca is.

F.K.: Szülei nem befolyásolták a hangszerválasztásban?

K.B.: Nem. Kezdetben az a legfontosabb, hogy a gyerek mennyire szeretné azt a hangszert, amelyhez közel került. Hagyni kell, hogy kielégítse vágyait – még olyan esetben is, ha az illető hangszer nincs a lakásban. A gyakorlás során – amit a legtöbb gyerek nem szeret – kiderül, hogy van-e kitaratása, tehát tartós-nak bizonyul-e a lelkesedés, és az is, hogy van-e érzéke az adott hangszerhez. Ha a tanár is azt mondja (a tanárválasztás megint csak kényes kérdés!), hogy „megéri”, akkor érdemes egy kicsit erőltetni is

a dolgot. Főleg vonós hangszereknél, ahol évekilag tart, amire úgy tud játszani a kezdő, hogy abban valóban lehet gyönyörködni. Évek telnek el, mire kialakítjuk a minőségi hangot. De addig is fontos, hogy kezdettől fogva élvezze azt, amit csinál.

F.K.: A közönség előtt való játékra szülni kell?

K.B.: Az biztos, hogy akit ez feszélyez vagy lehangol, az nem való erre a pályára. Attól még tanulhat zenét, értő-igényes zenehallgató lehet belőle – s ez nem alábecsülendő! De akit kezdettől frusztrál a színpad, azon nem lehet segíteni.

F.K.: Lehet-e tanulni (és tanítani) a színpadi „viselkedést”?

K.B.: Lehet és kell is. Az első időben figyelni kell a gyereket, milyen irányban alakul, hogyan viselkedik a színpadon. Amint ki tudja fejezni az érzéseit (tehát ha már annyira birtokolja hangszerét, hogy ki tudja fejezni érzéseit), akkor mindenképp arra kell biztatni, hogy a lehető legnagyobb mértékben fejezze ki az érzéseit. És ha pozitív jelek mutatkoznak, akkor arra kell vigyázni, hogy megtanulja korábban tartani őket. Amikor valaki észreveszi, hogy ha ő élvezzi a zenét, a zenélést, vagyis, a szó jó értelmében véve játszik a zenével, akkor a közönség is élvezni fogja – akkor könnyű átadni a ló túlsó oldalára. Könnyen előfordulhat, hogy ezen a tapasztalaton fellelkesedve, komolytalan-ná válik: jobban hat rá a saját zenélése, mint amekkora élvezetet a közönségnek nyújt. Vigyázni kell tehát, hogy a hallgatóságnak legalább annyi örömet adjunk, mint saját magunknak.

F.K.: Ha az első hegedű „Jancsi” lett, s az első nagy zenei élmények kamarazene-keghez kötődtek, mi adott indítást a szólista-pályához?

K.B.: Rengeteg kiváló szólistát láttam a Liszt Ferenc Kamarazenekeg élén – elég itt Isaac Sternre vagy Zehetmairra utalni. A hegedű mint hangszer mellett csakhamar megláthattam a hegedűlenségnek a „csúcsát”, amikor szólóznak a hegedűsök. Legalábbis, régen így éreztem. Ma már tudom, hogy nem az a csúcs – a hegedű-irodalomnak talán csak 5%-a

íródott szóló-hegedűre a legmagasabb szintű zenék közül. Időközben megtanultam becsülni a kamarazene-ét, elsősorban a vonósnegyes-irodalomnak köszönhetően.

F.K.: Ahhoz, hogy valaki szólistaként kitűnjön, értékes-rangos mesterhegedűre van szükség.

K.B.: Talán még a márkánál és minőségénél is fontosabbnak érzem, hogy a zenesz harmóniában legyen a hangszerével. Hiába van valakinek fantasztikus hangszere, ha nincs vele összhangban – az egyéniségéhez jobban illő hangszerral mindenképp jobb hatást kelt.

F.K.: Több sikeres verseny-szereplés után hogyan gondolja: aki jól érzi magát a pódiumon, eleve versenyző-típus?

K.B.: Nem feltétlenül. A versenyhez nem elég érzésekkel elbűvölni a közönséget – oda más is kell. Én olyan vagyok, aki a koncerten szeret a „leg-versenyszintebben” hegedülni, tehát olyan precízen, hogy az akár versenyen is megállná a helyét – a versenyen viszont szeretek „koncertszerűen” játszani. Ez néha kifejezetten jó hatást tesz a zsűrire. Azt senki sem tudja kikapcsolni, hogy ott ül a 8-9 tagú zsűri – és rajtuk múlik, hogy milyen eredményt ér el a versenyző.

F.K.: Rendkívül eredményes évet könyvelhetett el Perényi Eszter: szinte egy időben nyerte meg a Budapesti Szigeti József Nemzetközi Hegedűversenyt Kokas Katalin – Ön pedig a világ talán legrangosabb versenyét Indianapolisban.

K.B.: Nagy öröm lehetett neki – és nekünk is nagy öröm, hogy így alakult az a hét. Perényi Eszterhez én is elmentem a nyáron, s elvittem a versenyanyag nagy részét – Kati is végigdolgozta a nyarat a tanárnővel, holott elvileg már befejeztük tanulmányainkat nála. De a DLA-fokozat még hátra van, úgy tervezzük, hogy mindenképp itthon fogjuk elkezdni – aztán bárhol folytathatjuk.

F.K.: Perényi Eszter növendékei közül sokan szerepelnek eredményesen a legkülönbözőbb versenyeken. Mi a titka – vagy legalábbis, mi az, ami „megfejtethető” a titkából?

K.B.: Egészen rendkívüli, ahogyan az egyéniségeket érvényesülni hagyja. Nem skatulyázza be a növendékeit egyetlen irányvonalba, nem kényszeríti rá az elképzelését mindenkire. Főleg külföldön vannak olyan tanárok, akiknek a növendékét már az első hangok után meg lehet ismerni. Perényi Eszter más. Minden növendéke máshogyan játszik, főleg azok, akiknek különlegesebb önálló mondanivalójuk van. Ugyanakkor technikailag ugyanannak a nagy hegedűiskolának vagyunk a sarjai (ő pedig inkább már az ága!). A hegedű (ellentétben például a zongorával) „nem szólal meg”, a játékos feladata a hangképzés. Tanárnőnk a legmagasabb szintig mindenkinek figyel a hegedűhangjára – és az is jó dolog, hogy nála a zene és a technika egyaránt magas szinten van. Nem véletlen, hogy régi növendékei időről-időre felkeresik.

F.K.: Miben különbözött az amerikai verseny azoktól, amelyeken már korábban eredményesen szerepelt?

K.B.: A Brüsszeli Erzsébet Királyné versenytől csak annyiban különbözött, hogy a világ másik felén volt. Egyébként nem véletlenül nevezik ezt a kettőt a világ két legrangosabb versenyének. Személy szerint, nekem abban különbözött, hogy Brüsszelben harmadik lettem, most Amerikában pedig első.

A műsort tekintve, a brüsszeli talán nehezebb volt: több anyagot kellett játszani, és feszítettebb volt a program, amennyiben egy hét alatt meg kellett tanulni egy modern hegedűversenyt is. Ilyen nem volt Indianapolisban, de rövidebb ideig tartott (itt két és fél hetünk volt, míg Brüsszelben négy). Végeredményben tehát egyiket sem lehet alárendelni a másiknak, a nehézségi szintet illetően.

Ami miatt ez most nehezebbnek tűnt: végignézttem a 200-ból kiválasztott 43 versenyző szakmai életrajzát, s közülük legalább 15 nemcsak hogy világversenyek díjazottja, de I. helyezette volt! Úgy gondoltam, itt már a döntőbe jutni is nagy dolog – ezután még nagyobb lett az örömöm, hogy megnyertem.

F.K.: Rendre jelennek meg felvételei is.

K.B.: Hamarosan megjelenik két új lemezem, amelyeknek nagyon örülök. Az egyikben Michael Haydn hegedűversenyeit játszom – az Erkel Ferenc Kamarazenekarral –, amik egészen rendkívüli darabok. Ha Mozart nem írt volna hegedűversenyeket, mindenki ezeket játszáná, annyira élő, pezsgő zenék, ráadásul tartalmas-mély mondanivalójuk is van. A másik felvételen Brahms-sonátákat játszom Vásáry Tamással.

Miként a versenyen is a koncertélményt szeretném érzékeltetni, úgy a CD-felvételeken is azt szeretném. A felvétel elején mindig végigjárszunk egy tételt (néha többet is egyvégtében). Próbáljuk a legmagasabb szintre vinni, és utána korrigáljuk, amit kell. Sajnos, a CD-felvétel a filmfelvétel-készítéshez hasonlítható. De azért nem olyan szörnyű – a legritkábban fordul elő, hogy másodperces „schnitteket” kelljen felvenni. A javítás technikai lehetősége azonban nem alábecsülendő, mert magasabb minőség elérését célozza, tehát a minőségi produkció szolgálatában áll.

Fontosban tartom a hangfelvételeket akkor is, ha némely produkcióból szinte „telített” a piac. Úgy érzem, a felvétel nemcsak aának szól. Ha most világszerte még nem sokan veszik lemezeimet, attól még előfordulhat, hogy 50 év múlva érdekesnek fogják tartani némelyiket. És felvételt akkor is érdemes készíteni, ha csak azok vásárolják, akik koncerten szívesen hallgatják játékomat.

F.K.: Felvételekben és fellépésekben gazdag pályát kívánok – mindannyiunk örömére.

Fittler Katalin

Ember Dániel,

a Zeneakadémia III. éves hallgatója – Tarjáni Ferenc növendéke –, 2002. november 21-én Londonban, a PAX-MAN hangszerkészítőgyár nemzetközi kürtversenyén, 65 résztvevő közül érdemelte ki a legjobbnak járó díjat, amely a cég által följajlott, egyedi gyártású mesterkürt volt.

A kürtművész szerencsés esztendeje

Berki Sándor kapta a Rádiózenekar Dohnányi-díját

A 2002-es esztendő sok örömet tartogatott a fiatal kürtművésznek, Berki Sándornak. Ebben az évben született meg ugyanis a kislánya, Júlia, hosszas várakozás után végre új, gyönyörű hangszert kapott, s ráadásul még kollégái, a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának muzikusai is őt választották az év zenekari művésznének, így október 1-jén, a Zene Világnapján a Nemzeti Galériában rendezett koncerten átvehette a Dohnányi-díjat.

Meglepett a zenekar szavazata, s boldoggá tett, hiszen ha az embert a kollégái tartják érdemesnek egy díjra, az a legnagyobb elismerés – meséli Berki Sándor – Ezúton is szeretném megköszönni nekik a bizalmat és a szeretetet. Kilenc esztendeje vagyok tagja a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának, még a diplomám megszerzése előtt, ösztöndíjként kerültem az együtteshez. A főiskolán Tarjáni Ferenc professzor növendéke voltam, s ő, aki sokat játszott a Rádió együttesében, hívta fel a figyelmemet a zenekarra, amelyet mindig nagy szeretettel emlegettem. Tarjáni professzor inspirált arra is, hogy jelentkezek a Rádiónál meghirdetett próbajátékra, sokat segített a felkészülésben, így a hét

DÍJAK ÉS DÍJAZOTTAK

vagy nyolc jelentkezőből nekem sikerült a legjobban muzsikálnom. Az együttesbe pedig gyorsan beilleszkedtem, és nem is vágyódtam el soha. Bár számos alkalommal kaptam kecsesgetető ajánlatot más zenekaroktól, csak vendégként megyek más-hová játszani. Jól érzem itt magam, élvezem a társaságot, ráadásul nem vagyok kockázatos, állandó változásra vágyó típus. Szeretem a nyugalmat, a jó légkört, s a Rádiózenekarnál mindezt megtaláltam.

– *S ez alatt a kilenc év alatt végigjárta a zenekari lépcsőfokokat?*

– Másfél esztendeje nevezett ki *Vásáry Tamás* főzeneigazgató úr az első kürtösi állásra, s előzőleg valóban szépen fokozatosan haladtam végig a ranglétrán. Amikor az ösztöndíjat követően a Rádiózenekar tagja lehettem, negyedik kürtösi állást kaptam, majd négy év elteltével – miközben olykor második kürtösi feladatokat is elláttam – harmadik kürtös lettem. Három és fél év után kaptam meg az első kürtösi állást.

– *Miért a kürtöt választotta hangszerének?*

– Egy szerencsés véletlennek köszönhetem. A szüleim szeretnék volna, ha zenét tanulok, így furulyáztam, majd kilencévesen jelentkeztem a környékünkön lévő zeneiskolába. Jól szerepeltem a felvételin, mivel azonban már minden hely betelt, nem tudtak hangszer adni nekem. Kicsit csalódottan mentünk haza, de még aznap kaptunk egy levelet, amelyben az állt, hogyha van kedvem kürtön játszani, akkor jelentkezsek *Szilágyi Pálma* tanárnőnél, aki szívesen felvesz növendékének. Hamar kiderült, számomra ez volt a legjobb választás. Kiváló zenetanár keze alá kerültem, örömmel jártam az órákra. Szerettem muzsikálni, gyakorolni, s ahogy elkezdődtek a zenei versenyek, egyre-másra nyertem a díjakat. Nem is volt kérdés, hogy zenei pályát kell választanom, mert ez a hivatásom. A zeneakadémiai felvételem is elsőre sikerült. S aztán következett a rádiós próbajáték, s minden ment a maga útján, szépen ívelt felfelé a pályám. Csak hálát adhatok Istennek, hogy ilyen kegyes volt hozzám.

– *Ráadásul a Rádiózenekar különleges együttes, hiszen sokkal több kortárs művet, ősbemutatót játszik, mint a többi zenekar.*

– Ettől is nagyon izgalmas ebben a zenekarban muzsikálni, hiszen sokszor úgy dolgozhatunk, hogy mi vagyunk az elsők, akik az adott darabot bemutatják. A próbáinkon ott ül a zeneszerző, aki először hallja felhangzani az általa megálmodott darabot. Az is előfordul, hogy változtat rajta valamit, s különleges érzés ebben az alkotói folyamatban részt venni. A Rádiózenekarnál töltött évek alatt számos kiváló koncerten játszhattam, talán az egyik legemlékezetesebb az a sorozat volt, amikor a zenekarhoz kerültem, és az akkori zeneigazgatóval, *Ligeti András* vezetésével indultunk turnéra. Lichtensteinben, Miskolcon és a Budapest Kongresszusi Központban is előadtuk Schumannnak azt a négy kürtre írt darabját, amely minden szólistától virtuóz játékot követel. Nagyon nehéz mű, nem sokan vállalják, s bár én akkor jöttem ki a Zeneakadémiáról, mégis szívesen vágtam bele. Ez a vendégszereplés a mai napig emlékezetes számomra. De ilyen erőpróbát jelentett a Magyar Televízió X. Nemzetközi Karmesterversenye is, idén tavasszal, ahol szintén nem túl sok felkészülési idővel kellett elég nehéz darabokat előadnunk, úgy, hogy fiatal, nem túl tapasztalt dirigensek vezényeltek bennünket, s a tévé közvetítette a produkciót.

– *Első kürtösként milyen szólistai karriert szeretne?*

– Igyekszem én is minél több szólófeladatot vállalni, és a lehetőségek szerint kamarázni is. *Vásáry Tamás* kezdeményezésére elindítottunk egy kamarakoncert-sorozatot az MTA Dísztermében, s ezeken a hangversenyeken a Rádiózenekar muzikusai léptek pódiumra. A koncerteken én is felléptem, s nagyon élvezetes szereplés volt. A kamaramuzsikálás

azért is külön öröm számomra, mert ritkán játszott műveket is megszólaltathatunk. Nagyon ritka például az orgona-kürt párosítás, pedig jó néhány kiváló mű akad, amely ezekre a hangszerekre íródott. *Pálúr János* orgonaművészszel a Mátyás-templomban adtunk közös estet, ahol nagy sikerrel mutattunk be néhányat közülük. Nagyon izgalmas és szép ez a repertoár, úgyhogy bízom abban, hogy minél többször bemutatathatjuk majd.

– *S most már mindehhez van egy kiváló hangszer is. Ön választotta ki ezt az új kürtöt?*

– Én voltam az, aki kipróbálhattam. A kürtöt a zenekar vásárolta, s egy esztendőn át, egy német hangszergyárban készült. A gyártás egyik fázisában kiutazhattam az üzembe, hogy megvizsgáljam, megfelelő-e ennek a Schmid Engelber márkájú hangszernek a hangszíne. Már az első alkalommal éreztem, hallottam, hogy ez az én kürtöm, hiszen gyönyörűen szól. Hamar megszoktam ezt az új, remek hangszert, s megnyugtató a tudat, hogy a most következő tíz esztendőre van kürtöm. Nagy öröm, hogy ebben a nehéz anyagi helyzetben sikerült kapnom egy ilyen kiváló instrumentumot.

– *Közel egy évtizede tagja a Magyar Rádió Szimfonikus Zenekarának. Hogyan látja az együttes jelenlegi helyzetét?*

– Reménykedem abban, hogy valamilyen módon megoldódik a zenekar támogatása, s a jövőben jobb körülmények között tudunk majd dolgozni. Egy ilyen nagy múltú, s különleges feladatot ellátó együttes esetében kell, hogy legyen valamilyen megoldás.

R. Zs.

Az évad legjobb zenekari művésze díjak 2001/2002

2002-ben a hivatásos szimfonikus zenekarok társulatai titkos szavazással a következő muzikusoknak ítelték a 2001/2002 -es évad legjobb zenekari művésze díjakat:

Berki Sándor Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
Győrössyné Kiss Hajnalka Debreceni Filharmonikus Zenekar
Somogyváryné Varsányi Erika MÁV Szimfonikus Zenekar
Steiler Tamás Szegedi Szimfonikus Zenekar
Sztán István Matáv Szimfonikus Zenekar
Szatmári Zsolt Nemzeti Filharmonikus Zenekar

Beszélő és éneklő csellók

A Juventus-díjat idén Pólus László vehette át

A Juventus-díjat Dr. Ádám Tibor és felesége alapította fiatal, operaházi művészek számára. A kuratórium az elismerést kiemelkedő teljesítmény, művészi, emberi magatartás alapján ítéli oda, s ennek a díjnak egyik idei kitüntetettje Pólus László csellóművész, aki hat esztendeje tagja a Magyar Állami Operaház társulatának.

– *Amikor hat esztendővel ezelőtt megszerezte a diplomáját, azonnal az operazenekar szóló csellistája lett. Miért esett a dalszínházi együttesre a választása?*

– Még zeneakadémistaként gyakorta jártam nézőként operai előadásokra, s nagyon megtetszett ez a fajta muzsikálás, az énekesek kísérete, részvétel a dalszínházi produkciókban. Később friss diplomával a kezemben ösztöndíjasként Baselban tanultam, gyakoroltam, másfél évvel mintegy meghosszabbítva a főiskolás éveimet. Amikor hazatértem az Operánál éppen próbajátékot hirdettek a csellószólam vezetésére, azonnal jelentkeztem, s a tizennégy jelentkezőből én bizonyultam a legjobbknak. Lehet, hogy kívülről időnként taposómalomnak látszik a délelőtti próbák sora, az estéknenti játék a zenekari árokban, de a produkciók varázsa, és az, hogy minden este újabb és újabb énekesekkel, partnerekkel születik meg a zene, érdekessé, izgalmassá és egyedülállóvá teszi. Megvan a maga különleges atmoszférája, s ha mindezt az ember kiegészíti kamaramuzsikálással, tanítással, akkor nem tudja megunni.

– *Nem gondolt arra, hogy külföldön folytassa a muzsikálást?*

– Nagyon élveztem a Baselben töltött időszakot, rengeteget tanultam, hiszen ez a város a barokk muzsika fellelője, de azt is láttam, hogy külföldön sem egyszerű az élet. Ráadásul erős honvágyam volt, s a szemem előtt lebegett a nagybátyám példája is, aki szintén muzsikusként, operai szólócsellistaként élt külföldön. Bár sok szempontból mindig ő volt a példaképem, látva azt, hogy a stabil egzisztencia ellenére a nagybátyám is állandóan honvágygyal küzd, nem akartam követni. Ezért amit lehet, megtanultam Baselben, és hazatértem. Sőt, még kamarapartnereket is szereztem, ugyanis Svájcban ismer-

kedtem meg egy kiváló orosz zongoristával, *Leonyid Maximovval*, aki azóta a baseli opera korrepetitora és *Horváth Róbert* hegedűművésszel. Velük mostanában rendszeresen triózunk együtt.

– *Gondolom az eltelt évek alatt más együttesektől is kapott vonzó felkérést.*

– Igen, s 1998 óta tagja vagyok a Somogyi Vonósnégyesnek, ahol *Somogyi Péterrel*, *Lendvai Györggyel* és *Tóth Balázssal* muzsikálunk együtt. A vonós kamarazene e legmagasabbrendű műfaja elválaszthatatlan része az életemnek, rendszeresen szerepelünk itthon és külföldön. Az Operaház zenekarában pedig jól érzem magam, hamar sikerült beilleszkednem. Az első évek nehézségeit – például, hogy próba nélkül csöppentem be a Toscába-, is túléltem a többiek segítségével. Tényleg elmondhatom, hogy az idősebb, tapasztaltabb – úgy vonós, mint fűvós kollégáktól –, rengeteg tanácsot, segítséget kaptam, a zenekari muzsikálás minden csínját-bínját igyekeztek átadni nekem, s mindezért roppant hálás vagyok nekik. Szeretem ezt a társulatot, jó csapat, s ennek a Juventus-díjnak azért is örültem, mert azt jelzi, itt is elégedettek a munkámmal. Ettől az évtől kezdve a Filharmóniai Társaságnak is a tagja lettem, ahol csodálatos nagyzenekari darabok futnak a repertoáron.

– *Említette a tanítást. Mióta és hol foglalkozik növendékekkel?*

– Második esztendeje óradíjasként tanítok cselló főtárgyat a Tanárképző Főiskolán. Heti nyolc órában négy növendékekkel dolgozom. Az érettségi utáni korosztállyal foglalkozom, s úgy érzem, meg tudom találni velük a közös hangot. Megpróbálom arra tanítani őket, hogy énekeljenek a hangszereikkel, hogy beszédszerű legyen az előadásuk. Igyekszem felhívni a figyelmüket arra is, hogy az énekeseket próbálják meg utánozni, azt, ahogy ők formálnak íveket. Emellett a zene beszédszerű elemeivel, az artikuláció fontosságával szintén sokat foglalkozunk. A csellómódszertan órán pedig a zenekari állásokat is gyakoroljuk, ezt ugyanis szinte soha, vagy csak nagyon ritkán tanítják meg a növendékeknek, pedig úgy vélem, nagyon lényeges lenne. Itt-

hon, sajnos, nincs zenekari zenészképzés, pedig nem mindenből lesz szólista, s annak, aki zenekari muzsikus lesz, minél hamarabb be kell tudni illeszkednie egy együttesbe, meg kell tanulnia a zenekari játék fortélyait.

– *Ön sosem gondolt a szólista pályára?*

– Nagyon nehéz csak szólistaként boldogulni. Nekem szükségem van egy zenekarra, s emellett kell minél több szóló feladatot vállalnom. Számomra egyébként a csellószólam vezetői állás is kihívást jelentett, s a dalszínházban szinte minden este akadnak olyan operák vagy a balettek, amelyekben a cselló számára jócskán akadnak szólisztikus feladatok. S emellett kamarázni kell, tanítani, mert ezek kölcsönhatásban állnak egymással. Mindez segít abban, hogy az embert ne érje utol a szakmai kiégés, a burning out, ami sajnos, már egészen fiatal kortól fenyegeti a muzsikusokat is.

– *Családi hatásra kezdett gyerekként muzsikálni?*

– Igen, hiszen a szüleim mindketten zeneészek voltak, az édesanyám hegedűtanár, az édesapám pedig a karcagi zeneiskola igazgatója. Sajnos, ők ma már nincsenek közöttünk. Természetes volt hát, hogy gyerekként én is elkezdjek zenét tanulni, s a nagybátyám példáját követve választottam a csellót. Egyébként az Operaház szeretete is ebből a korszakból datálódik, hiszen az édesapám vezette iskolában tanított *Fejér Sebestyén* és *Abonyi István* is, s ők voltak azok, akik elhozták a vidéki zeneiskola életébe az „opera levegőt”. Aztán folytatva a zenei tanulmányokat, a debreceni konzervatóriumba kerültem, ahol *Papp László* lett a tanárom. Annyira szerettem hozzá járni és olyan jó pedagógusnak tartottam, hogy amikor a családunk Szombathelyre költözött, akkor sem váltottam iskolát. Bár havonta csak egyszer járhattam haza, továbbra is Debrecenben tanultam. Ezt követően a Zeneakadémián folytattam, ahová elsőre felvettek, és *Mező László* osztályában szereztem diplomát.

– *Hogyan képzeled a folytatást?*

– Egyelőre örülök a díjnak. Jelenleg a családomé a főszerep, hiszen most született meg a kislányom, a jövőben pedig majd több energiát fordítok arra, hogy a zenekari munka mellett minél több szólófeladatom legyen, s hogy gyakorta kamarázzak kedves muzsikuspartnerekkel.

R. Zs.

Isten éltesse Szőke Tibor!

Napokban ünnepelte 90. születésnapját a MÁV Szimfonikus Zenekar alapító karmestere, a Bécsben élő, még ma is kitűnő szellemi és fizikai állapotnak örvendő művész. A MÁV Szimfonikus Zenekar nevében Fenyő Gábor, a zenekar igazgatója köszöntötte születésnapján az agg mestert.

A fiatal, tehetséges karnagyot Ferencsik János hívta az Operaházba az 1930-as években. 1944-ben, egy Vigadóbeli koncert után a művészöltözőben egy sorsdöntő beszélgetésre kerül sor, ahol Varga László, a MÁV elnöke rendkívüli tervhez hívja

szövegszerűen: „Ha majd véget ér ez a borzalom, és béke lesz, a vasútnak nem csak embereket és árut kell szállítani, hanem segíteni kell a lelki sebek begyógyulását. Erre a legalkalmasabb a művészet, a zene. Vállalná-e egy új zenekar vezetését?”

1945. májusára megalakult a MÁV Szimfonikus Zenekar, majd rá néhány hónapra a „Gördülő Opera”, mely hosszú éveken keresztül törölte ki a fehér foltokat Magyarország zenei térképéről.

Szőke Tibort a történelem arra kényszerítette, hogy 1949-ben elhagyja az országot. A bécsi Staatsoper azonnal alkalmazta, majd az ott töltött sikeres évek után a Kölni Operába csábították. Szőke Tibor nevéhez fűződnek a His Master's Voice-Columbia cég berlini stúdiójának sikeres produkciói, többek közt a Berliini Filharmonikusok és Herbert von Karajan, Elizabeth Schwartzkop, Dietrich-Fischer Diskau és a kor többi „félistenének” lemezfelvételei. Ettől a cégtől ment nyugdíjba, de természetesen nem nyugodhat. Tanít, nagyrítkán dirigál, igazolt hegymászó, hivatásos hegyimentő.

A MÁV Szimfonikus Zenekar 1995-ben ünnepelte a megalapításának ötvenedik évfordulóját. Az ünnepi hangversenyen a Zeneakadémia Nagytermében – félévszázaddal az első alkalmat követően – az alapító karmester pálcája nyomán szólalt meg a zenekar.

Fenyő Gábor 60 éves

November 28-án, csütörtökön este fél 8 órakor került sor a MÁV Szimfonikus Zenekar bérleti hangversenyére a Zeneakadémián, mely egyben egy bensőséges családi ünnep is volt. Ezen a napon ünnepelte Fenyő Gábor, a zenekar igazgatója 60. születésnapját, és ebből az alkalmából egy rendhagyó ajándékot kapott a muzsikusoktól: a szimfonikusok felajánlották vezetőjüknek, hogy vezényelje az együttest. A születésnap hangverseny műsorában elhangzott Dvořák: Gordonkaversenye az ünnepelt fia, Fenyő László csellóművész tolmácsolásában, valamint Beethoven VII. szimfóniája.

Fenyő Gábor csaknem 30 éve, 1973 május 1-je óta a MÁV Szimfonikus Zenekar tagja, húsz évig játszott a zenekar ütő-szólamában, 1989 óta menedzser, 1995 óta a zenekar igazgatója, és emellett aktívan tevékenykedő karmester is: volt az Eötvös Lóránd Tudományegyetem és a Budapesti Műszaki Egyetem Szimfonikus Zenekara, a Váci Szimfonikus Zenekar, jelenleg pedig a Szentendrei Kamarazenekar karmestere.

2002. augusztus 20-án a köztársasági elnök a **Magyar Köztársasági Érdemrend Lovagkeresztjét** adományozta Fenyő Gábornak kiemelkedő zenekarszervezői és több évtizedes zenei ismeretterjesztői munkája elismeréseként.

A magyar szimfonikus zenekarok nevében mi is gratulálunk az ünnepeltnek!

Októberi koncertek

1 Az idei, Olivier Messiaen emlékének szentelt „Korunk zenéje” sorozat keretében a Zene Világnapján a **Szombathelyi Szimfonikus Zenekar** adott koncertet az MTA Dísztermében. A koncert nyitószáma Messiaen műve volt (Eg-zotikus madarak), ezt jubiláló szerzők darabjai követték: az idén 100 esztendő-s Takács Jenő-től a Miniatures pour orchestre (op. 53), valamint szünet után a két ötven-éves szerző, Sugár Miklós és Szigeti István egy-egy kompozíciója (Szivárvány hava-sán, ill. ősbemutatóként a Solo per te). Az est karmestere a zenekarral rendszeresen fellépő Ertünger Alpasian volt.

A „Korunk zenéje” sorozat sohasem tudta elérni a popularitásnak azt a mértékét, amit „nagytestvére”, a „Varsói ősz” – mindig a kevesek, jobbjára a szakmai körök érdeklődésére tarthatott számot. Ámde a „nem sokaság, hanem lélek” mottóval választása talán kellő erő és lelkesedést adhat szervezőknek, szerzőknek-előadóknak és hallgatóknak egyaránt, hogy kitartsanak, és továbbra is higgyenek a hasonló jellegű koncertek szükségességében, létjogosultságában.

Közben viszont – és ezt aligha vitathatjuk – mindegyre csökken a kortárs-zene játszásának lehetősége, ami viszont azzal jár együtt, hogy ettől a korántsem egységes stílustól elszokjanak azok a hallgatók is, akik korábban már-már bennfentesnek, jártasnak érezhették magukat a zenének e területén. Ennek nyilvánvaló következménye, hogy még a jól kigyakorolt, nívós produkciók is önmagukban megálló, ám kevés hasznosítható tanulságot-tapasztalatot kínáló lehetőségként merülnek a feledés homályába, s ez mérhetetlen, bár annál jelentősebb kár.

Középkorú koncertlátogatók még emlékezhetnek a szombathelyi zenekarnak arra a hőskorára, amikor az országos élvonalban is előkelő helyet foglalt el ez az együttes a kortárs-kompozíciók megszólaltatásában – mára mindez nosztalgikus távolba került, s a zenekarnak mind kevesebb olyan tagja van, akik megélték, pozitív élményként, az említett éveket.

Pedig nem boszorkányság az újszerű hangzások életre-keltése! Viszont a hiányzó állandó – már-már jó értelemben vett rutin érzetét keltő – kapcsolat a legújabb zenei természettel, a legváratlanabb pillanatokban érezteti hatását. Például oly módon, hogy nem a technikailag nehéz részletek sikerülnek kevésbé, hanem esetleg egészen hétköznapi feladat marad megoldatlan, amennyiben érezhetően hiányzik a zenekari tagok „rálátása” a mű egészre.

Messiaen műve a zenekarnak csak egy részét foglalkoztatja? Az előadók – főként a szóló-állásokban – felkészült zenészekként bizonyítottak. Mégis, valami alapvetővel maradtak adósaink. A madarakról adott hangzásélményt talán ahhoz tudnám hasonlítani, mint ha madár-kepeket azonos méretűre kinagyított poszterek mutatnának, ámde annak feltüntetése nélkül, hogy mekkora is eredetileg az adott madár. Márpedig nem mindegy, hogy a szabad szemmel kivehető jellegzetességek kínálnak gyönyörködni-valót, vagy pedig a mikroszkópikus részletek felnagyítása kínál újabb rácsodálkozni-valót.

Hallottunk színeket, szépeket-érdekesekeket – de korántsem lehettünk biztosak abban, hogy valóban azt a hangzást akarták elénk tárni a zenészek, ami megszólalt. Igaz, az MTA díszterme korántsem tekinthető ideális akusztikájúnak. Valószínűleg nem lehet „jó” helyen ülni ahhoz, hogy a ténylegesen megszólalt arányokat-viszonylatokat halljuk; vagyis, a játékosok, élükön a karmesterrel, hasonlóképp tanácstalan helyzetben lehetnek.

Leginkább kirívóan Szigeti István darabjában érvényesült ez, ahol már csak a két instrumentum különböző dinamikai adottságaiból adódóan sem érvényesülhetett a zongora és a hárfa olykor kettős-verseny szólistáira emlékeztető viszonylata. Csak azt remélhetjük, hogy a hangfelvétel – a keverőpult lehetőségeinek értő igénybevételével – a zeneszerző kottában rögzített elképzeléseinek jobban megfelelő hangképet őriz.

Takács Jenő műve, mondhatni, a zenekar repertoárdarabja. A szombathelyi

együttes gyakran és sokat játszik az osztrák-magyar határ túloldalán élő komponistától, s az ebből adódó, ösztönössé váló stílusismeret jótékonyan éreztette hatását. Külön elismerés illeti az előadót, amiért az egyszerűt sohasem unták meg, nem szimplifikálták, illetve kiüresedett, rutinszerű előadással nem akadályozták a szerzői közlendőnek a hallgatókhoz való eljutását.

Nehéz megérteni, miért nem sikerült még jobban Sugár Miklós művének megszólaltatása. A közismert – legalábbis, az iskolázott zenészek számára már csak népzenei tanulmányaikból is emlékezetes – ősi magyar dallam megszületésének folyamata érdekes és izgalmas feladatot kínál a játékosoknak. Tulajdonképp örömforrás lehetett volna, amint egyik-másik hangszercsoporton felhangzanak a dallam jellegzetes foszlányai, majd fokozatosan körvonalazódik az egész melódia. Az igényes zenei feladatot itt az arányok megtervezése, az egyidejű rétegek egymáshoz viszonyított, összességükben kiegyensúlyozott megszólaltatása kínálta. Érdeklődés és hallás kritériumainak nem tettek eleget azok a játékosok, akik egyébként technikai kihívásoktól sem riadnak vissza. Nem lenne szabad sohasem feladni a gyönyörködés és gyönyörködtetés lehetőségét! A „csak” lejátszott szólamokból létrejövő hangzást leletlenül lesz; az értő figyelem hiánya megboszulja magát!

Azzal a lehetőséggel sem éltek, amelyet a műsor zárószáma kínált. Jóllehet, zenekari darabként most került sor az ősbemutatóra, magát a kompozíciót azonban (alig módosított alakban) megismerhették volna arról a szerzői lemezzel, amely Szigeti elektronikus terméséből adott ízelítőt.

A bármiféle elemzésnél beszédesebb hangzó példa ismeretében kihívást jelentettek volna olyan helyek, amelyek megoldását (pl. lassúbb tempó választásával) eleve feladták, máskor pedig plasztikus hangulatokat találtak volna – amelyek a karmester számára sem realizálódtak pusztán a partitúra kottaképe alapján.

A már eredetileg is zenekarra szánt, később elektronikus úton realizált, végül most zenekaron is felhangzó mű sorsa kellőképp kalandos ahhoz, hogy felfigyeljünk a szerző állhatatosságára: évtizednyi távlatból sem adta fel, hogy megvalósítsa egykori elképzelését. Ez önmagában is okot kellett volna, hogy adjon az elgondolkozásra – és nagyobb felelősséggel kellett volna kikísérletezni azokat az eszközöket, amelyek ténylegesen többet jelentenek (jelenthettek volna) a gépi megszólaltatáshoz képest.

Mégis, nem minden tanulság nélküli volt a bemutató; kérdés, hogy indokolt-e, megalapozott-e a zongora és hárfa szólistikus duóztatása, vagy pedig a komponistának szembe kell néznie azzal a ténnyel, hogy ami a technika jóvoltából gond nélkül megoldható (kierősítéssel), a hangszerek természetes adottságaiból adódóan megvalósíthatatlan. És akkor egy további tanulság: íme, ha a szerzőnek csak elvétve van lehetősége a zenekari hangzás lehetőségeinek tényleges kiismerésére, csak fokozatosan tehet szert színvonalas hangszerelési ismeretekre – s ezen az íróasztalfiók számára komponált megannyi zenekari darab sem segítene. Vagyis: égetően szükséges lenne, hogy kapjanak lehetőséget a szerzők az általuk leírtak hangzó kontrolljára. Akkor a kísérletek nem maradnának a fikciók terén, hanem mindinkább az egyre alaposabban megismert reális lehetőségek keretei között mozognának. A valóságtól elrugaszkodott kísérletek ugyanis arra – is – engednek következtetni, hogy a szerzők ismeretanyaga (ilyen esetekben önhibájukon kívül) hiányos. De ez már messze túlmutat az ünnepi est keretein...

És továbbra is csak sajnálkozni lehet azon, hogy nincs minden műsorszám olyan hálás helyzetben, mint a Takácművek, amelyek többszöri megszólalásra kaptak lehetőséget. Valójában nemigen kárhoztatható az a muzikus, aki az egyszeri előadás érdekében kevésbé érzi magát érdekeltnek a mind tökéletesebb interpretáció létrehozásában. Az egyszer-játszott darab hamar a feledés homályába vész, elmosódott emlékkép lesz az idők távlatából. Legmaradandóbb még a hangulati töltés lesz – no, nem a darabé, hanem a próbáké és az előadásé. Tehát, a zenei tanulságok leginkább olyan művekből adódnak, amelyek lehetőséget kaptak a többszöri megszólaltatásra.

A puding próbája az evés – aki végighallgatta a koncertet, nemcsak hogy nem bánta meg, hogy résztvett rajta – talán ahhoz is kedve támadna, hogy újrhallgassa a műsort. S ha akár csak ennyi lelkesedésről tudnak is az előadók, érezhetik: munkájuk nem felesleges. És sohasem szabadna szem elől téveszteniük azt amire egy beszélgetés során rangos előadóművésziünk mutatott rá: csodálatos anyanyelvünk a hangszerek tevékenységét „játék”-nak nevezi. Ezt a legkeményebb és legkedvetlenebbül végzett munka közben sem lenne szabad elfeledniük sem a szólistáknak, sem a zenekari művészeknek.

2 Szívem melengető érzés volt hallgatni azt a lelkes tapsot, amellyel a **Nemzeti Filharmonikus Zenekar** élére álló Kocsis Zoltánt köszöntötte október 9-én a Klemperer-bérlet 1. estjének közönsége. Már csak ezekért a pilanatokért is érdemes koncertre járni, olyan korban, amikor a kultúra térvészése nyilvánvaló. Ilyenkor megbizonyosodhatunk afelől, hogy még semmi sincs veszve ... talán... remélhetőleg.

A Beethoven-Mozart est grandiózus műsort ígért. Az István király – nyitány az utóbbi időben (ki tudja, mi okból, talán csak egyeztetés hiányában) több zenekarunk műsorán is szerepel, úgyhogy a gyakori-rendszeres koncertlátogató már-már repertoárdarabként tarthatja számon a vitathatatlanul hatásos nyitószámot. Utána következett a legtöbb elgondolkodásra készítő műsorszám: a G-dúr zongoraverseny. Merthogy, ennek II. tételében a zenekar és a szólista párbeszédek mintegy tudathasadásos állapotba kell kerülnie annak, aki hangszere mellől irányítja az együttest. Vagy mégse?

Éppen az érdeklődés eme reflektora inspirálhatta a zenekart a hangverseny legnagyobb teljesítményére: ez volt az a tétel (s a versenymű az a műsorszám), amelyben leginkább adták/adhatták önmagukat a muzikusok. Kiderült: ha kell (ha van rá igény!), képesek önálló munkára, teljesítményre, és pedig úgy, hogy nyilvánvaló: nemcsak hallják, hanem hallgatják is egymás játékát. (Itt és most!) Ráadásul: a kamarazenei érzé-

kenység magaslatán voltak képesek együtt-lélegezni a szólistával, s ezáltal felforrósodott légkört teremteni.

Tehát: itt történt meg a csoda, ami ideális esetben akár állandósulhatna is, hiszen minden feltétel adott hozzá. A képzett játékosokból álló zenekar és az igényes karmester. Merthogy Kocsis kétségkívül igényes, koncepciózus dirigens. (Eljátszottam a gondolattal, milyen lenne, ha „NB II-es” együttes élére állna... szerintem eredményes varázsló lenne, s korábban elképzelhetetlen teljesítményt tudna kihozni bármilyen együttesből. Mert plasztikusan közvetíti elképzeléseit, s a nagyformát mindenekelőtt szem előtt tartó koncepciója bevilágító erejű lenne a szólamokban botorkálók számára is.)

Először a karmesterről: Kocsis láttatóan és láthatóan élvezti a zenét. Sajnos – és egyben érthetően! – nem a felcsendülő hangzást, hanem magukat a kompozíciókat. Arcjátékát követve, akár halláskárosultak számára is teljes értékű zenei élményt képes adni. Ám ezzel az előadónak nemigen segít: ők „teszik a dolgukat”, szófogadóan lejátszanak a kottából szinte mindent – de mindaz, amit megszólaltatnak, szinte rajtuk, személyiségükön kívül történik. Kérésre, utasításra teljesítenek – s közben mintha nem is érintené meg őket az általuk létrehozott hangzás szépsége. Ettől a passzivitástól szabadultak meg, amikor a kettős funkcióban szereplő Kocsisnak manuálisan sok tennivalója akadt. (Meggondolgotató viszont, hogy vajon kihalt-e belőlük a zeneévezetnek az intenzív igénye, merthogy a műsorszámok egymásutánjában olyannyira különböző volt a „jelenlétük”.)

A Mozart-féldőben kisebb létszámmal szerepelt a zenekar. A Szabadkőműves gyászzenében a ritkán hallható hangszínekben való gyönyörködést nagyban akadályozták a fúvósok intonációs pontatlanságai. Kisebb súllyal esik latba az intonációs bizonytalankodás a gyakrabban hallható darabok esetében. A koncert záró műsorszám a kései, „nagy” Esz-dúr szimfónia volt – melynek hatásából sokat elvett a finale indokolatlan tempóválasztása. Az érthetetlenül gyors tempó öncélú virtuózkodást eredményezett, ami önmagában is bizonyította, hogy az interpretátorokat nem a megszülető hangzás édeklí. Aki először találkozik ilyen szélsőséges tempóválasztással, azt persze lenyűgözi, elkápráztatja a hangszerek (vonós!) per-

fekciónak ez a magas foka – de nem mindenki cseréli fel szívesen rajzfilm-figurákra az emberek által megjeleníthető színdarabokat. Néha már-már parodisztikusan rajzfilm-kísérőzenének hatott, legalábbis a vizuális beállítottságú hallgatók számára. Rossz lenne arra gondolni, hogy a zenészek olyan mértékben unják a mozarti muzsikát, hogy ilyen „pótcselekvésben”, mennyiségi-tempóbeli rekord-beállításban lelik csak örömlüket.

A sokat-tudás potenciális készletéből tudatosan-tervszerűen gazdálkodva kelleme válogatni; de mindig úgy, hogy az eredmény valamennyi résztvevő számára valódi örömforrás legyen.

3 Az Operaház októberi műsorában Solti-émlékkoncertként feltüntetett rendezvény a hónap talán legrepresentatívabb zenei eseménye volt a fővárosban. 20-án, Solti György (azaz Sir Georg Solti) 90. születésnapjának előestéjén az Operaházban, tehát abban az épületben, ahonnan világhódító útjára indult (1938-ban a Figaro házasságát vezényelte itt), olyan koncertet rendeztek, amelynek szereplő- és műsorválasztása megannyi szállal kapcsolódott a világhírű dirigenshez. A Solti-Alapítvány jóvoltából valóban országhatárainkon messze túlmutató figyelmet kapott a hangverseny.

Az emlékest fél 8-kor kezdődött, ami csak azért sajnálatos, mert a „tömegközlekedők” jelentős része így nemigen tudta kivenni részét a műsor-záró tetszés- és köszönetnyilvánításból. Mindazonáltal, már 7 óra előtt étellel telt meg a foyer, elsősorban a külföldi csoportoknak köszönhetően. Ráadásul ezúttal biztosra vehettük: ők nemcsak az Operaházat megtekinteni jöttek olyankor, amikor látni- és hallanivalót is találnak – Solti emlékének kívántak adózni; s akik esetleg először jártak itt, azoknak módjukban állt alaposabban megismerni a patinás épületet.

A **Magyar Állami Operaház Zenekara** lett a „kiválasztott”, ők voltak az egész est állandó szereplői. Ligeti András vezényletével Mozart: Figaro-nyitányával kezdődött a nagyszabású program, majd Pauk György, később Vásáry Tamás játékát kísérték. A második részben Bartók

egyfelvonásosa, A kékszakállú hercegvára került koncertszerű előadásra, Sass Sylvia és Kováts Kolos szereplésével. Monumentális műsor, ráadásul – az emlékest-jelleget erősítendő – „szöveges rész” is járult hozzá. Bogyay Katalin remek háziasszonya volt az estnek, Görgey Gábor miniszter úr ünnepi beszéde emelkedett légkört biztosított, ugyanakkor a kétnyelvű interjúkkal „színezett” program személyes jelleget kölcsönzött az estnek. A közönség minden tagja szinte megszólítva érezhette magát, a jól megválasztott témák valóban „többletet” adtak. És feledhetetlenül kedves gesztus volt, ahogy Lady Solti a hangsúlyozottan neki (tehát nem a nagy muzsikos özvegyének) szóló kitüntetés átvételekor megszabadult pazar gyöngysorától, mint lejárt kelléktől – hogy helyére a Magyar Köztársaság Középkeresztje kerüljön.

A szólisták nemcsak személyesen ismerhették Soltit és dolgozhattak vele, de baráti kapcsolatról árulkodtak a felidézett emlékek.

Solti minden bizonnyal örült volna ennek a születésnap ajándéknak. Vagyis, a személyét-munkásságát elismerő, tiszteletadó megemlékezésnek. Hogy zeneileg hogyan értékelte volna a produkciót, az már csak azért is a sci-fi birodalmába tartozik, mert minden bizonnyal másképp szólt volna sokminden, ha lelkesítő jelenlétét érezhették volna az előadók.

A nyitány a hangütést adta meg – mindössze ennyi lett funkciója. Megérkeztek a késők, több-kevesebb zajjal elhelyezkedtek, s „összerázódott” az együttes. Mozart zenéjének hallgatása közben ezúttal elkalandozhatott a tekintet, a figyelem – az ismert muzsika aligha kötött le bárkit. Hosszú távra spórolta ki érdeklődését a publikum, s ez még csak afféle „bemelegítés” volt. Pedig voltaképp minden a helyén volt; a pianók halkán, a forték hangosan szóltak, sistergett a sok tizenhatod a vonók alatt – de hiányzott még az a „szellem”, ami odafordulásra készítette volna a hallgatót.

Ez a protokolláris légkör azonnal megszűnt, amikor megjelent Pauk György. Maga irányította a zenekart, pontosabban, vonójának íves mozdulataival intenzív éneklésre készítette a muzsikusokat. Megintcsak kiderült: együttes-vezetői feladat az is, hogy kihozzuk a játékosokból a zenélő-kedvet. Nem pontosabban játszottak, mint korábban, hanem előbb-utóbb. És amikor szólista-fel-

adata mellett szinte rátekinthető se volt módja Pauknak a kíséretére, akkor is minden a helyén volt. Valamennyi előadó indíttatva érezte magát, hogy együttlélegezzen, együtt-muzsikáljon a szólistával. Sőt, olyan érzékenységgel kísérték, ami az egész est folyamán egyedülálló volt. (Nosztalgikusan gondoltunk vissza erre az est második részében!) És amikor a partitúra értelmében párbeszéd szerepelt a szólamok között, mindenki teljes intenzitással, értőn vette ki részét annak megszólaltatásából. A földszint utolsó sorából szabad szemmel nem mindenki lát élesen a színpadig – abban viszont nem lehetett tévedni, hogy a lírai-oldott pillanatokban mosolyogtak (!) a játékosok. Éspedig nem a közönségnek, hogy mindenki tudja, mihez kell tartania magát – hanem őszintén-szívből, az éppen megszülető szép hangzások szinte spontán reakciójaként (Mozart: E-dúr Adagio, K. 261 és C-dúr Rondo, K. 373).

Furcsa idő-játék lehetett ez a koncert Vásáry Tamás számára. A sokáig Londonban élt zongoraművész műsorán hosszú évtizedek óta szerepel Liszt A-dúr zongoraversenye. Amikor újabb fejezettel gazdagítja a műnek a saját maga általi interpretáció-történetét, ott kísérhet a távoli és közeli múlt megannyi élményemléke (az egyik Solti-vezényelte előadás sztoriját megosztotta hallgatóságával is) – és külön „játék” lehetett számára az a szituáció, hogy megintcsak karmesterrel muzsikálhatott együtt. Az utóbbi évtizedekben zenekarait zongora mellől irányító, a fiatalabb generációk által akár elsődlegesen karmesternek tarott művész feladata ezúttal több is lett, meg kevesebb is. Aligha jelenthetett számára megterhelő feladatot, hogy figyelnie kell a karmesterre (évtizedekig ilyen szituációban volt zenekari estek szólistája!) – de mégis, mindegyre számolnia kellett azzal, hogy nem kizárólag tőle függ a zenei történések menete (alkalmazkodóképességet illetően aligha találhatott volna jobb partnert Ligeti Andrásnál). Így több „ideje” maradt arra, hogy szólamával foglalkozzon – ami viszont nem jelentett kizárólagosságot. Minden bizonnyal nagy örömet okozott a zenekari muzsikusoknak azzal, hogy szinte kamara-partnernek tekintette a nagylétszámú együttest. Mindenesetre, az ünnepi légkör, a szokatlan helyszín (NB., a zenekarnak is, merthogy ezúttal nem az árokban, hanem a pódiumon foglaltak helyet) és meg-

annyi tényező összjátékának eredményeként, ezúttal nem a lírikus-bensőséges pillanatok jelentettek maradandó élményt. És megintcsak megtapasztalhatuk: Vásáry kortalan interpretátor, annyi fiatalos hévvel, rajongó lelkesedéssel tudott játszani, hogy arra kellett gondolnom: bárcsak látná (és hallaná) sok olyan, nála akár jóval fiatalabb hangszeres, akinek produkcióit máris a kiégés, a kiüresedés veszélye fenyegeti. A vérbeli muzsikusz számára nincs, nem lehet „lerágott csont” egyetlen mű sem, pusztán azért, mert az előadó szerint már kevés új megoldandó feladatot tartalmaz a számára.

A kékszakállú herceg vára énekeseinek kiválasztását nosztalgikus szándék indokolja: az 1979-es nagyszerű londoni előadás emlékét szándékozták megidézni. A nézőtérben talán olyan angliai vendégek is ültek, akik annakidején az interpretáció-történet ama ritkaságából részesülhettek – érdemes lenne tudni, rájuk hogyan hatott a múlt-idézés. Aki a híres londoni előadásból készült TV-filmet ismeri, hasonlóképp „elfogult” hallgató. De voltaképp mindnyájan kritikátlan attitűddel közeledhetünk csupán! Újrahallgattunk egy ismert-szeretett, értékes művet, s ez jelentett annyi örömforrást önmagában is, hogy ne sportteljesítményt várjunk a több mint két évtizede oly nagy sikert aratott művészekről. A zenekar számára – gondolom – mindig új élmény forrása, ha koncertszerűen szólaltathatja meg az egyfelvónásost. Ligeti a legkülönbözőbb együtteseknek vezényelte már – de akár első találkozása egy zenekarral, akár „újrajátzás”, az időközben realizált Kékszakállú-előadások (netán a közben hallott interpretációs élmények) tapasztalatával gazdagodva, egyaránt inspiráló lehet.

A problémákat persze nem lehet nem észlelni; tudomásul kell venni, hogy a misztériumjáték két főszereplője mégiscsak a két énekes, tehát a legkidolgozottabb kíséretnek is csak az lehet a szándéka, hogy árnyalt-differenciált háttérrel biztosítson számukra, amely előtt ki-domborodhat az énekesek szólama. A dinamikai erőviszonyok kedvezőtlennek tűntek, bár Kováts Kolos nemes dikciója – rövid fáradási szakaszt leszámítva – általában diadalmaskodott. Nehezebb volt a helyzete Sass Sylviának, akinek szólalmát az azonos regiszterben játszó hangszeresek néha erősen veszélyeztették. Érdekes, hogy amikor problémátlan volt

az összjáték, olyankor erősítették fel Sass énekének kifejezőerejét gesztusai – míg a dinamikailag szinte reménytelen helyzetekben nemcsak hogy nem segítettek, de feltehetően azt a hamis illúziót keltették az énekesnőben, hogy a hang (hangerő és szövet) egyenértékűen helyettesíthető mozdulatokkal.

Az előadás összképe mindenképp pozitív: a valamennyi résztvevő felkészültsége akkor is érezteti hatását, ha a koordinálás kívánnivalót hagy maga után. Ilyenkor a kompozíció egészének vonalvezetése érvényesül, s mégiscsak képes átfogó élményt adni az interpretáció.

A koncert értékét mi sem jelzi jobban, mint hogy nem hosszát, hanem tartalmát-tartalmasságát érzékelték a nagylétszámú közönség, s inkább az élménybe, mint a figyelésbe-figyelembe fáradt bele, amikor fáradhatatlan tapssal fejezte ki háláját az értékes estért.

4 Bár néha úgy érezzük, a protokoll, a jubileumok megünneplése túlságosan is előtérbe kerül, kénytelenek vagyunk regisztrálni, hogy még így is viszonylag kevés lehetőség jut egy-egy nem-budapesti zenekarnak, hogy olyan fővárosi szereplésre, amikor szinte eleve biztosított az érdeklődés és figyelem reflektorfénye.

Ilyen alkalom kínálkozott a **Győri Filharmonikus Zenekar** számára október 22-én: ők léphettek fel a Liszt Ferenc születésének 191. évfordulója tiszteletére rendezett koncerten a Zeneakadémia Nagytermében. A Budapesti Zenei Hetek keretében, a Filharmonia Budapest Kht. Rendezésében (társrendező a Zeneakadémia és a Liszt Ferenc Társaság) az Egyetemi bérlet 2. koncertjének közönsége várta szereplésüket. A műsor önmagában is figyelemreméltó: két szimfonikus költemény (a Hungária és a Les préludes) között Liszt két méltán népszerű zongoraversenyének, az A-dúr és az Esz-dúr koncertnek egy esten való megszólaltatására vállalkozott az Utrechti Nemzetközi Liszt Zongoraverseny győztese és közönségdíjasa, Jean Dubé. A méltán nagy érdeklődésre számot tartó est dirigense Medveczky Ádám volt.

A nemzetközi Liszt-lemezfelvételek díjkiosztója után került sor a koncertre,

amely vegyes érzéseket ébresztett. Az, hogy már az első műorszám gikszerrel induljon, nem igazán biztató kezdet – ezután azonban szinte végig minősíthetetlenül szerepelt a zenekar fúvós-gárdája. Amikor (leginkább a fafúvók köréből) szép megoldást is hallhattunk, még kirívóbbnak tűnt a hivatásos együtteshez mindenképp méltatlan fúvós-színvonal. Ilyesmire még otthon, netán „tájoló” hankon sem kerülhetne sor, nemhogy frekventált fővárosi szerepléskor (s ha a főváros nem tűnne elég vonzósnak, érdemes lenne tekintettel lenni a nagymúltú Zeneakadémiára – hogy a falak az elmúlt öt-negyed-évszázad során sok mindent kibírtak, az tény; de azért nem kellene a túrérdetart fessegetni...).

Már tapsolhattunk Budapesten a díjnyertes francia szólistának, aki pianisztikusan leginkább Kassai István játékát idézi emlékeztetünkbe; a minden hangért felelősséget vállaló, a részletekkel is maximálisan törődő interpretáció az újtechnika kidolgozottságának bizonyítéka – ugyanakkor Dubé sohasem vész el a részletekben, szólalmával mindig valahonnan-valahová igyekezett. Amivel adósunk maradt, az a „zongora-oroszlánoktól” (Hollandiában így nevezik azokat a jellegzetes virtuózokat, akik monumentális feladatok hatásos teljesítésére vállalkoznak) megszokott fölényesség. Jean Dubé a mikrostruktúrák iránt is érzékeny mesterember – de eszköztárából hiányzik a plakátfestésre is alkalmas, hosszú-szűrű ecset, amellyel akár vázlatosan, de távlatokat képes ábrázolni, vágyakat-ábrándokat, túl a mindennapi történészek dokumentarista ábrázolásán.

Irigylésre méltó profizmusra vall az a biztonság, amellyel mindkét koncert szólistát előadta – ám hiányzott az a gesztus, amellyel időnként mintegy regisztrálta volna, hogy elégedett a korábban megvalósítottakkal, s egyáltalán, örömét leli a hangzásképből. „Füldugós szirén”, aki mintha nem lenne kíváncsi a saját búba-jos énekére...

Ilyen szólistával a zenekarnak szinte „életbiztosítás” játszani; Medveczky Ádám szemmel láthatóan átadta magát a liszti muzsika hangulatainak – s mintha érzéketlen lett volna az iránt, hogy zenekara érzelmileg-hangulatilag képtelen követni őt.

Régóta nem hallottam a Győri Filharmonikus Zenekart, így nagy elismeréssel fogadtam a vonóskar jelenlegi állapotát.

Játékukkal szemléltetni lehetne, hogy a nagyzenekari hangzás gerincét a vonósok képezik, s hozzájuk a különböző stíluskor-szakokban módosult súllyal-ranggal társulnak a fúvósok (és sietek leszögezni: nem a fúvósok „gyengélkedése” miatt, hanem önmagában is jó formában lévőnek kell minősíteni a vonóskart). Bizonyos szempontból minden a helyén volt; akár urtext-kottaképet berendezhetnénk dinamikai jelekkel a játékuk alapján. Csak hogy ez a kitűnő „izomállapot” nélkülözze a zeneiség személyes jellegét: a zenekar a karmester szófogadó, sőt, készséges bűvészinasa volt, önálló – azaz személyes meggyőződésen alapuló – zenélés nélkül. Magas színvonalon teljesítették a karmesteri kéréseket-elvárásokat (s ez sem kis teljesítmény – minden bizonyon Medveczky zenekarnevelő munkájának eredménye), de mintha őket magukat nemigen érintette volna produkciójuk (a munkával s nem a teljesítménnyel foglalkoztak). Hogy a zenekarban kitűnő muzsikuskok – is – ülnek, annak fényes bizonyítékát adta a szóló-csellista, aki a zongorista inspiráló-inspirált partnerévé tudott nemesedni.

Nem tudhatom, miből adódik ez a lelki passzivitás a szokatlan színhely, a mindig kevés próba-lehetőség, a biztonsági megoldásokra törekvés feltehetően közrejátszott abban, hogy a produkció nem tudott átütő erővel hatni. Márpedig, amikor a technikai feltételeknek ennyire eleget tesz egy apparátus (elsősorban megintcsak a vonósokra gondolok), akkor legalább néha, egy-egy tétel vagy formarész, netán tematikus szakasz erejéig érdemes „kockáztatni”, elengedetten-oldottan muzsikálni. Olyankor élesebb a hallás – és amennyiben a megszólaló zene tetszésre talál, szárnyakat kaphatnak a muzsikuskok és képesek lehetnek saját reális képességeik korlátait meghaladó produkciókra. Ezzel maradt adósunk a Győri Filharmonikus Zenekar, s ez már csak azért is sajnálatos, mert ki tudja, mikor lesz lehetőségük legközelebb ilyen exponált fellépésre.

5 A **Budapesti Filharmoniai Társaság** Zenekara három bérleti sorozatot hirdetett meg a 2002/2003-as évadra; a Dohnányi-bérlet első koncertjére október 28-án került sor. A zenekarral rendszeresen együtt dolgozó Kesse-

lyák Gergely vezényletével három határos mű szerepelt a műsoron: Muszorgszkijtől az Egy éj a kopár hegyen című szimfonikus költemény, Schönberg talán legnépszerűbb szimfonikus kompozíciója, a Megdicsőült éj, valamint Berlioz „örökzöldje”, a Fantasztikus szimfónia.

A nyitó és záró műsorszám programja hasonlóságot mutat, s mindhárom darab közös nevezője az „éjszaka” lehet. A keretező művek ismertnek, várhatóan tetszést aratónak tekinthetők, míg Schönberg műve komoly feladat elé állítja az előadókat csakúgy, mint a hallgatókat.

A 19. század utolsó esztendejében komponált vonósszextett zenekari átdolgozása ambivalens fogadtatásra számíthat mindmáig; aki abból indul ki, hogy szerzője a „dodekafónia” megteremtője (s ezenkívül talán nem is tud róla semmit), a hagyományos zenei hangvételeket kérheti rajta számon, még akkor is ha korai művei – köztük a most elhangzott is – még maximálisan eleget tettek a posztromantikus ízlésvilág követelményeinek. Tehát, az előítélet mindmáig veszélyeztetheti, hogy a mű ténylegesen hasson. (Aki elfogulatlanul, előítéletmentesen hallgatja, könnyen behódol e hangzásvilágnak.)

Néha szándékukkal homlokegyenest ellenkező hatást érnek el az ismerhetők is, amennyiben eleve, mintegy bocsánatkérően mentegetik a szerzőt és zenéjét. Ezúttal szerencsés volt a körülmények összjátéka; aki eljött a koncertre, a műsor egésze iránt érdeklődött. Öröm volt hallani az őszinte, elismerő tetszésnyilvánítást közvetítő tapsot.

Aki – mint e sorok írója – ritkán hallgat koncertet az Operaházban, azt már a remek akusztika is elvarázsolta. Talán nem mindenhol uralkodnak olyan ideális hangzási körülmények, mint amilyenek az I. emelet 8. páholyában érvényesültek – mindenesetre, itt komolyan kellett koncentrálni a hallgatnivalóra, hogy a műsorszámok ismerője ne csak a szép hangzásokban gyönyörködjék.

Túl az akusztikai élményen, megelégedésre adtak okot az előadók is, habár talánlhattunk olyan kifogásolnivalót, amin igazán könnyű lett volna segíteni.

Például, az Éj a kopár hegyen előadása során szívesen száműztem volna azt a belső nyugtalanságot, amit a néha indokolatlanul meghajtott tempó hívott életre.

A tétel leíró-ábrázoló jellege kerül veszélybe, ha érzelmi reakciók fűzésével transzformálódik. Különösen sajnálatos a hajszoltság olyan akusztikai körülmények között, amikor nem kellene attól tartani, hogy unalmassá válhat az előadás. Nem mellőzhető viszont az intonációra irányuló igényesség – a mélyvonósok (leginkább a bőgők) nyilvánvalóan meghatározott hangmagasság megszólaltatására alkalmas hangszerek – nem elégedhetünk meg önmagában a karakterisztikus hanghatással, amikor szinte hangszín-effektussá nivellálódik a szólam egy-egy részlete.

Nem tudom, mióta tartja repertoárján Schönberg e művét a zenekar, de remélem, hogy még sokáig fogják játszani. Merthogy most olyan állapotban van a darab, amin érdemes dolgozni, s a hátralevő finomító munka őszinte öröme lehet az előadóknak is.

Általánosságban elmondható, hogy a közönség már így is megszerette a darabot – nem kell tartani a továbbiakban értetlenkedő fanyalgástól. Érdemes lenne tehát megerősíteni bennük azt az érzést, hogy Schönberg zenéje hozzájuk is szól (vagyis korántsem a kiválasztottak szűk körére tartozik), s a minőség javításával szinte észrevétlenül hozzá lehetne édesgetni a publikumot a 20. század első felének immár a zenetörténet szűrőjén is értékesként fennmaradt kompozíciójához.

És, valljuk meg, azért a zenekarnak is van mit felfedeznie ebben a hangzásvilágban. Kesselyák Gergely biztos kézzel tartotta együtt a nagylétszámú vonóskart; a továbbiakban – mivel a hangokkal és az együtt-játékkal egyre kevesebb gond lesz – fokozott mértékben koncentrálni a kifejezőerőre, a tartalom minél mélyebb kiaknázására. Tehát, hogy ne csak időnként legyenek elhithető erejűek a gesztusdallamok, hanem sikerüljön elérni, hogy egyetlen közömbös hang se szólaljon meg, és bármely léptékben gondolkozva, kizárólag értelmes folyamatokat közvetítsenek a szólamok. Tehát, az elmélkedő-elgondolkozó folyondár-dallamok mindegyike csakúgy megformált legyen, mint ahogyan érzelmi-indulati töltéssel kellene megtölteni a rövid gesztus-fordulatokat is.

Ahogy erősödik a játékosok szólam-tudása, úgy válhat mind felszabadultabbá a karmester, akinek felelőssége-feladata ettől kezdve hihetetlenül megnő: tőle függ, hogy milyen mértékben lesz maximalista

– vagy megmarad a hangok többé-kevésbé arányos („langyos”) lejátszásának biztonságos övezetében. Ez a partitúra hihetetlen intenzitást bír ki (sőt: vár el!), s a részletező értelmezés bizonyára lelkesítően hat majd az előadókra.

Részben talán épp ellenkező irányból kell közeledni a Fantasztikus szimfóniához. Itt már nagyon is tudják a játékosok, hogy miről szól a darab – éppen ezért hajlamosak arra, hogy elnagyolják a kifejezést. Nem szabadna elfeledkezniük arról, hogy ülhetnek olyanok is a nézőtérben, akik most hallják először – élőben – Berlioz e remekét. Tehát sohasem szabad csupán mintegy jelzésszerűen felvázolni a karaktereket. A rutin által – többé-kevésbé – kiüresedett hangzás csak azokat „nem zavarja”, akik a mű ismeretében szinte csak a történések felelevenítése érdekében (kis túlzással azt mondhatnánk: emlékeztetik felfrissítésére) „mankóként” veszik igénybe a ténylegesen felcsendülő muzsikát.

Az megint a karmester felelőssége, hogy hogyan osztja meg figyelmét a szólamok között; voltaképpen felesleges vizuálisan is megjeleníteni, látványosan együtt-lélegezve, a dallam-szólamokat. Aki dallamot játszik, általában tisztában van feladatával – sokkal hasznosabb ilyenkor a dallam érvényesülését segítő alappal (basszus) és háttérrel foglalkozni. Amit jogosan hiányoltam az est folyamán: a leginkább a zenekar együtt-tartására koncentráló (elsősorban a tempóegység biztosítására törekvő) dirigens nemigen kívánt aktívan beavatkozni az éppen megszülető hangzásképbé. És ami kifejezetten csalódást keltett – éppen, mert az előzmények hallatán többet vártam –, az a Bál tétel táncos lejtésének kevésbé kielégítő volta. Attól a zenekartól, amely más esteiken rendszeresen balettzenét is játszik, mindenképp több mozgásélményt várnék el – annál is inkább, mivel szimfonikus műben játékkal nekik kell pótolni a máskor a táncosok által vizuálisan megjelenítetteket is.

6 A Filharmónia Jubileumi Bérlet 4. (utolsó) koncertje egyben a Budapesti Zenei Hetek záróhangversenye volt október 30-án. Telt házat vonzott Barbara Hendricks zenekari Mozart-estje, amelyen kíséretéről a **Matáv Szimfo-**

nikus Zenekar gondoskodott, Christian Benda vezényletével. Vitathatatlan, hogy ez a rendezvény a hónap egyik méltán legfrekvenciáltabb zenei eseménye volt.

Sokan akkor tanulták/tanultuk meg az énekesnő nevét, amikor 1985-ben Bernstein Kaddish-ának szólistájaként lépett fel a Budapest Sportszínházban. Aztán felvételei jóvoltából volt részese mindennapjaink zenei élményeinek-eseményeinek, majd a közelmúltban Britten-tolmácsolásával növelte rajongóinak táborát. Mozart-interpretátorként felvételeiről ismerjük, melyekkel ugyancsak magasra állította a mércét. És most előtűnik, fülünk hallatára ismételte meg a csodát, perfekt-átélt énekléssel. Az Idomeneo-nyitány után Iliaként mutatkozott be (az I. és III. felvonásból énekelt), majd a Balettzene (K.V. 367) után a „Misera dove son” koncertáriát tűzte műsorára. Az est második részében a Figaro házassága nyitányát követően a után a Grófnőt idézte (a II. és III. felvonásból), majd a Don Giovanni nyitány után a Bella mia fiamma koncertáriával fejezte be a meghirdetett műsort. A méltán megérdemelt vastapsot megköszönve, Fiordiligi áriájának tökéletes megszólaltatásával fokozta bámulatunkat – majd a cappella énekével még tovább fokozta a már-már fokozhatatlannak tűnőt: a Pete Seegers protest songjából ismert „We shall overcome” dallamával búcsúzott. A szívből jövő szabadság-himnusz megrendítő erejű fohásza („Oh, freedom”) után nem lehet mást tenni, mint most már a további ráadások nyilvánvaló reménye nélkül is hosszasan ünnepelni a sztárt, akit nem hírneve, hanem rendszeresen magas színvonalú fellépései alapján, a szó nemes értelmében nevezünk – jobb híján – így.

Teljesítménye: csoda; elemzése, bármiféle mikroszkópikus boncolgatása sem vezetne közelebb „titkának” megfejtéséhez. Az első hangjától (sőt, talán már megjelenésétől kezdve) megfellebbezhetetlen bizonyossággal éreztük, hogy amit megszólaltat, az „így van”. Tehát, hogy ezek az áriák kizárólag így és csak így képzelhetők el. Ilyen érzetet-meggyőződést csak a legnagyobbak tudnak kelteni – s az az érdekes, hogy ha különböző fellépéseken másként szólaltatják meg ugyanazt a művet, minden esetben elhittetik velünk interpretációjuk kizárólagosságát. (Pedig hogy mennyire nem „evi-

dens” az ilyesfajta előadás, ahhoz elég – ünneprontásként – más előadóval is meghallgatni az adott művet.)

Hendricks gyönyörködtető jelenség, és színpadi viselkedése is példamutató. Nincs egyetlen felesleges mozdulata, minden gesztusának értelme, jelentése van. Fegyelmeltsége mögött azonban érzések rejlenek és indulatok feszülnek; s adandó alkalommal annyit mutat meg belőlük, amennyit a zene megkíván. Hendricksnél nincsen „pótcselekvés”, minden „játékot” a hangjával jelenít meg. Kifejezési skálája szinte végtelen: ha kell, drámai hősnő, máskor szívhezszólóan lírai. És közben a szöveg mindig tökéletesen érthető!

Ilyen szólistát kísérni: nem munka, hanem kitüntetés, megtiszteltetés. Tisztában lehetett ezzel a Matáv Szimfonikus Zenekar, amikor igyekezett felnőni (többnyire eredményesen) ehhez a feladathoz. Christian Benda változatos, méreteiben „sarkított” mozdulataival dinamikai szélsőségeket provokált, s ennek eredményeképp érzelmektől-indulatoktól fűtött recitativo accompagnatő hallhattunk. Olyan árnyalt hangzó háttér jött létre, amelynek előtérben jól érvényesülhetett a plasztikus szóló az áriákban is.

Sztárok ária-estjein bevett szokás, hogy zenekari számokkal, közjátékokkal biztosítják a szólistának a pihenési lehetőséget – ilyenkor a közönség jobbra türelmesen várja az énekes újbóli megjelenését. Ezúttal hálátlan volt a Matáv helyzete-szerepe; nehezen múltak a percek a „töltő”-számok alatt – s valószínűleg ők is érezték a helyzet fonákságát, mert ilyenkor teljesítményük jócskán alatta maradt annak, amit kíséreként produkáltak. Többnyire a rutin győzedelmeskedett, ledarálták a játszanivalót, de lélekben messze jártak. Amivel ezúttal is a legkevésbé tudtam kibékülni, az az I. hegedű szólamának indifferenciája. Mintha nem is törekednének értékes-nemes hangok képzésére – szerencsére, időnként magával ragadta őket a kifejezés heve, s ha ettől nem is lett nemesebb a hang, de legalább érezhettük, hogy történik valami. A fúvósok a Matáv-zenekar más koncertjein is jellemző biztonsággal játszottak, s szóló-állásokban alkalmunk volt gyönyörködni a felelőségteljes muzsikálásban.

Fittler Katalin

A zenekari muzsikusképzés hiánya

Ne sikertelen és frusztrált szólista-jelöltekkel töltsék meg az együtteseket!

Schanda Beáta szerint egyre nagyobb szükség van a zenekari zenészképzésre

Az Európai Zenei Tanács (EZT) Brüsszelben tartott éves gyűlésén, szeptember 15-én közfelkiáltással Schanda Beátát, a Magyar Zenei Tanács képviselőjét választották meg elnöknek. Az Európai Zenei Tanács munkájának sok részét, a versenyszövetség, a fesztiválszövetség, a Jeunesses Musicales, a kóruszövetség, az EBU eddigi munkáját Schanda Beáta már jól ismeri, hiszen korábban megbízott főtitkárként már dolgozott a szervezetben. Éppen ezért hisz abban, hogy elnökként még többet tud tenni a nemzetközi összefogásért, az új projektek elindításáért. A dzsesszoktatók európai szövetsége már megkereste amiatt, hogy mi a véleménye, mely más szervezetekkel lenne érdemes együtt vizsgálni arról, hogy a dzsesszoktatás – és a kapcsolódó improvizáció – mennyire van jelen a közoktatásban. Akad egy másik, a zenei oktatást érintő kérdés is, amelyről a közeljövőben érdemes lenne szimpóziumot létrehozni, ez pedig a zenekari zenészképzés. Ahogy az elnökasszonnyal folytatott beszélgetésből kiderült, a szólista-centrikus oktatásból fakadó gondok egyre súlyosabbá válnak szinte egész Európában, s a kialakult helyzetben ideje valamilyen megoldást találni.

– Nekem a zenekari zenészképzés valóban szívügyem – meséli Schanda Beáta – noha azazal kell kezdenem, hogy semmilyen zenekari hangszeren nem játszom, csak zongorázom, s azt sem túl jól. Éppen ezért mindig nagyon irigyeltem a hűgomat, aki hegedülni tanult, s egészen a családalapításig, a gyerekei születéséig rendszeresen játszott zenekarban. Később erre sajnos, már nem maradt ideje, pedig nagyon élvezte az együttes próbákat, a közösségi muzsikálást. Így, az ő példáját látva, el tudtam képzelni, milyen jó lehet zenekarban játszani. A következő, meghatározó élményt a Pécsi Nemzetközi Zenei Tábor jelentette, ahol karvezetőként voltam jelen, s ahol szintén ropant mód irigyeltem a zenekari tagokat. Ez a találkozó 1967-től több évtizeden át működött, s magvát az a nemzetközi zenekar jelentette, amely fiatal tehetséges muzsikusból a helyszínen született. A mai magyarországi zenészek közül szinte mindenki, egyszer vagy

többször, de megfordult a pécsi táborban. Szervező segítőként is óriási élmény volt végigkísérni azt a két hetet, amely alatt a világ minden tájáról öszszesereglett fiatal muzikusokból egységes együttes kovácsolódott. S látam azt is, milyen örömet jelent ez minden közreműködőnek. Későbbi életem jelentős szakaszában dolgoztam az Ifjú Zenebarátok, azaz a Jeunesses Musicales szervezetében, amelynek szinte zászlóshajója a Világzenekar. Ez az együttes minden évben négy-öt hetet próbál, koncertezik, s az együttesben a világ 30-35 országának fiatal zenészei játszanak, olyan kiváló karmesterek vezetésével, mint például *Claudio Abbado* vagy *Yakov Kreizberg*. S megemlíthetjük még az Európai Közösség Ifjúsági Zenekarát, a Mahler Zenekart és még jónéhány hasonló együttest is. Ezek a közös muzsikálások tehát örömteli, maradandó tapasztalatokat adnak a résztvevőknek. Ehhez képest meglepődve tapasztaltam, hogy míg szabadidős tevékenységként a zenekari muzsikálás élmény jelent, addig a képzésben egészen más a helyzet.

– *A zeneakadémiai hallgatók közül a legtöbben kötelező nyűgnek, felesleges időpazarlásnak tartják a kötelező zenekari gyakorlatot...*

– Ennek egyik oka véleményem szerint az, hogy Magyarországon, akárcsak nagyon sok más európai országban, az oktatás alapvetően szólista-centrikus, noha a tanárok jelentős része zenekari tag is, vagy legalábbis élete valamely szakaszában az volt. Ez bizonyos szempontból érthető, de egy jó tanár számára nagyon hamar kiderül, hogy a zenei pályára készülő 16-18 évesek közül kiből lehet szólista, s ki az, aki zenekari muzsikusként éli majd az életét. S míg szólóhegedűsből nincs túl sokra szüksége egy államnak, addig zenekari hegedűsből viszont rengeteg kell. Mivel az egész képzés szólista-centrikus, így a zeneakadémisták, a főiskolások jó része (a szakközépiskolában ez kevésbé jellemző) haszontalan és felesleges nyűgként élük meg a kötelező zenekari órákat. Pedig örömmel is csinálhatnák azt, amely később sokuknak a kenyérkereső foglalkozása lesz.

– *S így sokkal több tapasztalattal ülhethetnek be a zenekarba, könnyebben és nagyobb örömmel illeszkedhetnek be a közös muzsikálásba.*

– A kisgyerekektől nem lehet elvárni azt, hogy lelkesedjenek a zenekari munkáért, hiszen koncerthallgató-közönségként azt látják, hogy a szólistának sokkal jobban tapsolnak, mint a zenekarnak. De azt, hogy a zenekari tag nem alacsonyabb rendű, nem másodrangú muzsikusi, ezt a tanári, nevelői szemléletnek kellene képviselnie, s talán hosszabb távon ezzel el lehet érni, hogy ne frusztrált szólista-jelöltek töltsék meg a zenekarokat, hanem boldog, a közösségi muzsikálást élvező zenészekkel. Erre eddig igen kevés kísérlet történt, bár akadnak próbálkozások, ilyen a Pécssett ősztől elindult képzés. Persze, ez az általánosítás nem igaz minden hangszercsoportra, hiszen például a fúvósoknál sokkal kiegyenlítettebb a helyzet, a tananyag jelentős részét a zenekari állások teszik ki, s ezeket a szóló, hangszeres órákon is gyakorolják.

– *Mit lehet tenni azért, hogy a fiatalok szívesebben játszanak zenekarban, s másként szemléljék a zenekari zenész-életformát?*

– Ha nem is sok, de azért akadt néhány említésre méltó kezdeményezésünk. A Jeunesses Musicales segítségével például sok fiatal vehetett részt a már említett Pécsi Nemzetközi Zenei Táborozásokon, ahol játszhattak a nemzetközi zenekarban, emellett pedig a külföldi együttesekben is szakmai gyakorlathoz juttattunk sokakat. S ez még azoknak is nagy élményt, örömet jelentett, akik később, mint például *Lakatos György*, szólisták lettek. Sőt, a Jeunesses-nél a 80-as évek végén létrehoztunk egy olyan alapítványt, amelynek segítségével zenekari gyakornoki ösztöndíjat alapítottunk. Ez a Rádiózenekarnál működött. Az együttes garantált bizonyos foglalkoztatási számot, az ifjú zenészt több produkcióba is beosztották, de nem kellett fizetést adniuk, hiszen ezeket a szolgáltatásokat az ösztöndíjáért végezte, amit az alapítvány biztosított. Így az együttes is jól járt, hiszen előjátszás során választhatott ki magának egy tehetséges fiatalot, a muzsikusi pedig zenekari gyakorlathoz, tapasztalathoz jutott. S fél

éven át kölcsönösen kipróbálhatta egymást a zenész és a zenekar. Több olyan ösztöndíjas is akadt, aki a tanulmányai befejeztével aztán a Rádiózenekarnál maradt, ilyen például *Berki Sándor* kürtművész vagy *Nagyimiklósi Judit* gordonkaművész. Néhány év után, különböző okok miatt aztán megszűnt ez a lehetőség. De tudom, hasonló kezdeményezések voltak-vannak más együtteseknél is. Érdemes lenne összegezni a tapasztalatokat! S mindez azért jó, mert egy ilyen zenekari munka vonzóbb az ifjú zenészek számára, mint a főiskolás együttesek. Azoknak, akiket a zenekari muzsikálás érdekel, érdemes megteremteni a lehetőségeket, hogy ne az iskolai együttesből csöppenjenek egy profi zenekarba, hanem legyen valami köztes állomás is. Amikor az illető kötöttségek nélküli, mégis rendszeres, komoly munkában próbálhatja ki magát. A főiskolás zenekarok legnagyobb problémája ugyanis nem az, hogy nem elég színvonalasak, hanem az, hogy stagnone-rendszerben működnek. Ráadásul a főiskolás létszámok mindenütt aránytalanok. Ebből következik, hogy a bőgősöknek minden produkcióban benne kell lenniük, míg például a fuvolisták a kötelező zenekari gyakorlatra is alig beoszthatók. Így értelemszerűen az együttesben való játék nem okoz örömet. Van, aki azt érzi, hogy róla minden bőrt lehúznak, a másik pedig lehet, hogy szívesen járna többször is a próbákra, de nincs rá szükség. Ha azonban valaki egy stabil, kiegyensúlyozott létszámú zenekar életében tud hónapról-hónapra, próbák, koncertek során részt venni, az sokkal inkább jelent maradandó élményt.

– *A világban hol és hogyan működik zenekari zenészképzés?*

– Kifejezetten zenekari zenészképzés nincs túl sok helyen. Kísérletek folytak, folynak Angliában és a skandináv államokban. Ha elindulunk ebbe az irányba, akkor ezekben az országokban érdemes majd körülnézni. A probléma Európában közös, ugyanis szinte mindenütt szólista-centrikus képzés folyik. Az ebben a régióban uralkodó, nagyon versenycentrikus gondolkodás mindezt még fel is erősíti.

– *S problémát jelent talán az is, hogy a próbajátékok legtöbbször nem zenekari állásokat, hanem versenyműveket kell előadni, így óhatatlanul annak van nagyobb előnye, aki szólista-karrierre készül(t)*

– Ez azért változik! Egyre több együttesnél a meghallgatásokon már nem csak versenyműveket kell előadni, hanem zenekari állásokat is, s fontos szerep jut a lapról olvasásnak is. Másrészt pedig egyre általánosabbá válik, hogy csak próbaidőre, 3-6 hónapra veszik fel a zenekari muzsikásokat. Éppen azért, mert lehet valaki kiváló szólista, mégis az együttes-

ben képtelen az alkalmazkodásra, vagy lehet, hogy szólóban szép a hangképzése, de nem illeszkedik a fúvós párjához. A próbaidő alatt mindez kiderül. S ezt követően, még ha jól teljesít is valaki, gyakran akkor is csak kötött, néhány évre szóló szerződést, s nem határozatlan idejű státuszt kap. Mindennek megvan a maga kegyetlensége, ettől függetlenül azonban ez egyre jellemzőbb tendencia nyugaton.

– *A zenekari zenészképzés érdekes formája figyelhető meg a Bécsi Filharmonikusoknál, ahol az együttes tanítással is foglalkozó muzsikuskai rendszeresen a saját növendékeiket hívják kiegészítőnek, s így a fiatalok hamar elsajátítják a bécsiek különleges, csak rájuk jellemző hangzását.*

– Ez nálunk is működik a vidéki együtteseknél, hiszen ott mindig szükség van kiegészítőkre, s mivel a zenekar tagjai közül sokan tanítanak, természetes, hogy legjobb tanítványaikat ültetik be a próbákra, koncertekre. A főváros ebből a szempontból elég torz képet mutat, itt valóban mások a mechanizmusok, de nagy általánosságban azért nem a budapesti helyzet a jellemző. Zenekari muzsikussá csak gyakorlattal válhat valaki, ez nem tanulható meg sem tanórán, sem könyvből. Azért azonban, hogy mindez jobban működjön, érdemes lenne ennek a hivatásnak növelni a presztízsét. Ne az legyen a gyakorlat, hogy a legjobbkból lesznek a szólisták, a másodrangú muzsikusból a zenekari tagok, a harmadrangú pedig elmehet zenetanárnak.

– *Hogyan lehetne hazánkban elindítani a zenekari zenészképzést?*

– Úgy vélem, erre mostanában érett meg a helyzet, hiszen a zeneoktatásban is egyre inkább változik a szemlélet. Egyre több országban van már például felsőfokú dzsessz- és dzsessz-tanár képzés. Lassanként még a pop-rock műfajban is létezik szakmai képzés, náluk *Victor Mátéék* indítottak iskolát, szakközépiskolai rangban. Mindez tizenöt-husz esztendővel ezelőtt teljességgel elképzelhetetlen lett volna. Ahhoz, hogy a zenekari zenészképzés elinduljon, a szemléletváltás mellett szükség van még egy-egy olyan karizmatikus pedagógus személyiségre, aki mindezt kézbe veszi, felvállalja és legfőképp keresztül is tudja vinni. Nem lesz könnyű dolga, hiszen ez a képzés több évszázados hagyományra épülő. De a szemléletváltás lehetséges! Hiszen napjainkban már nem a rossz zongoristából lesz a csembaló művész, nem a kevésbé tehetséges hegedűst irányítják brácsa-szakra, s a középszerű csellistát pedig nagybőgősnek. A pedagógusoknak azonban nem egyszerű ez a váltás, hiszen a zenei területen nagyon erős a mester és tanítványának kapcsolata, sokkal inkább a hagyományra épül minden, mint a tudományos

pályák esetében. Ha lassan is, de azért erősödnek az új tendenciák. S minél inkább fizetőssé válik az oktatás és a továbbképzés, annál inkább szembeszökő lesz az átalakulás, hiszen a növendékek a pénzükért valami olyan tudást szeretnének kapni, ami a későbbi életükben jól kamatoztatható. *Philip Jones* trombitaművész, aki a Jones Ensemble és a London Brass, a rézfúvós kamarazenében műfajt teremtő együttesek alapítója volt, élete utolsó éveiben az egyik londoni zeneakadémiának volt az igazgatója, s az egyik beszélgetésünkön elmondta nekem, mennyire nehéz a pedagógusokat meggyőzni arról, hogy zenekari muzsikuskat képezzenek, mert nem ebben nőttek fel. Komoly vitái voltak a zongoristákkal is, mert senki nem akart szalozzenész lenni, vagy pláne szalozzenészt képezni!; mindenki inkább *Csajkovszkij* b-moll zongoraversenyét gyakorolta, jól-rosszul, miközben az alkalmazott zenészekre óriási volt a kereslet. Épp ezért komoly eredménynek tartom, hogy nálunk, több éves küzdelem után, de végre már van korrepetitor-képző szak, bár sajnos sokan még most is hajlamosak másodrendűként kezelni az ide járó zenészeket. S ha valaki elindítja a zenekari zenészképzés projektjét, biztosan meg lehet találni azokat a partnereket Európában, akik nagy gyakorlattal rendelkeznek ezen a területen. Emellett természetesen fel kell térképezni a helyi sajátosságokat is.

– *Mi az első lépés és ezt kinek kell megtennie?*

– A kezdeményező akár a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége is lehet, s ha hozzánk, az Európai Zenei Tanácshoz fordulnak a zenekari zenészképzés javaslatával, utána mi elindíthatjuk ezt a projektet. Két európai fórumon érdemes kezdeményezni. Az egyik a szimfonikus zenekarokat, a hivatásos muzsikuskokat tömörítő szövetség, a másik pedig az Európai Zeneakadémiák, Zeneművészeti Főiskolák és Konzervatóriumok Szövetsége. Mindkét szervezet igen kiterjedt hálózattal rendelkezik, s az egyik a képzés, a másik pedig a felvevőpiac szempontjából rendelkezik adatokkal. Valószínűleg érdemes egy ötletgazda társaságot is találni, akiknek már gyakorlatuk van abban, milyen oktatási anyagot érdemes tanítani, s hogyan lehet mindezt működtetni. Ez a szakmai szimpózium alapos előkészítést követően, talán 2003 őszén valósulhat meg; a zenekari zenészképzés elindulására – nálunk legalábbis – valószínűleg néhány évet még várni kell.

A pécsi Janus Pannónius Egyetemen szeptembertől elindult a zenekari zenészképzés. Az oktatás mikéntjéről, valamint az eddigi néhány hónap tapasztalatairól a következő számban Hamar Zsolt, a képzés elindítója és vezetője beszél.

R. Zs.

Elfogult írás borról, trombitáról

avagy csendes kötekedés egy Márai félmondattal

Szeretem a bort. Az ízét, a színét, a hangulatát.... Meg trombitálni is szeretek. Nem is tudom miért.

Mostanában viszonylagos rendszerességgel iszogatom a különböző minőségű, sűrűségű, de inkább világosabb árnyalatú borokat. Mint ahogy rendszeresen ékezem is, és ezt nem véletlenül tettem hozzá, ugyanis a két dolog szorosan összefügg. Viszont a fennmaradó időben úgyszólván teljes rendszerességgel hallgatom – egyéb hangok mellett – a különböző korú, tehetségű és változó felkészültségű trombitások hangjait. Iszogatás, hallgatgatás közben egyre jobban felerősödik bennem az érzés, hogy a boroknak és a trombitahangoknak – illetőleg az érésük folyamatának – közös jellemzői vannak, mondhatnám egy tőről fakadnak. A szép trombitahang úgy érik, mint a jó bor.

Itt egy pillanatra megállok, mert ez a megállapítás sokaknak érthetetlen, de legalábbis mehökkentő lehet. Természetesen vannak érveim is, de mielőtt belefognék ennek ismertetésébe, hadd ajánljak egy Torelli trombitaszónátát, természetesen megfelelő minőségű előadásban, és mellé egy pohárka 4-5 éves tokaji hárslevelűt. Ezek egyidejű élvezete, tudom, megkönnyíti a dolgomat.

Amíg hang és ital egymásra találva összeérik és eléri az általam remélt hatást, addig hadd tegyek fel egy célirányos kérdést, vajon mi szól szebben egy trombitánál? Elárulom, természetesen két trombita. S ha mellé még egy kis jó bor is jut, az már szinte túlzás a jóból.

Úgy érzem, most már tényleg belekezdhetek érvelésembé, melynek keretét két szálon futó eseményjáték adja.

A kipréselt szőlő – zavaros színű lé – hordóba zárva lekerül a pincébe.

Leendő trombitásunk kézbe kapja első hangszerét – egy sok április 4.-ébe, szovjet himnuszokba belefáradt trombitát – és fogást keres rajta.

A must – méltó neve a zavaros lének – megmozdul, és ettől még jobban összezavarodik

Emberiünk megtalálja a fogást és szájához préseli hangszerét.

A folyadék dolgozni kezd, hangot ad és gázokat bocsát ki.

Ifjú emberünk úgyszintén.

A gazda reménykedik, de fél a találkozástól, csak gázálarccal merészkedik le a pincébe.

A család a konyhába menekül, a szomszédok válságstábot alakítanak, a környező patickában hiánycikké válik a fildugó.

A mustból murci lesz, de tovább dolgozik, tisztul, fényesedik a teste.

Hősiink, névváltoztatás nélkül, ám fújja, fújja, hangszerét. Fényesedik a trombitája és tisztulnak a hangjai.

A gazda álarc és tanuk nélkül megközelíti a hordót és belekóstol. Opálos színű édeskés, karcos, harmónia nélküli ital. Névtelen. Már nem murci, még nem bor. De a legfontosabb íztónus, a kesernyés manduláé már beleérezhető. A gazda, a még szegényes jelenben is megérzi a szomszéd borász majdani irigykedését.

A család kimerészkedik a konyhából, megláztítják fildugóikat, és – micsoda meglepetés? – a még kaparósan érces hangok ismerős dallammá állnak össze – az Aida bevonulási indulót vélik felismerni... Örömiük merész látomásba csap át. A gyermek talpig frakkban, a Zeneakadémia nagyterme zsúfolt, vezényel Ferencsik János.

A gazda tiszta fehér vászon inget vesz magára és levonul a pincébe. Megszívja az üveglopót és a pompás vértetében felbukkanó újBOR hancúrozva kellei magát a gyertyafénynek, melyet átszűrve magán továbbvetíti a pince falára. A meg-megcsillanó nemes penész békésen tűri a fény vakítását, s a jól végzett munka tudatában tenyészik tovább a durvára faragott köveken... A diófa alá már jóelőre odakészített szomszéd gazdának csak a keserédes gratuláció marad.

A trombitás fellépő ruhát ölt és belép a nagyterem pódiumára. Megfújja hangszerét és a karcos hangok fényesen, tisztán csillognak, mint az üveglopóba frissen felszívott ófurmint. A freskók díszítette koncertterem falai vígan játszadoznak a hanggyöngyökkel, hogy végül a legnemesebb formájukban kínálják oda a szomjas füleknek.. A fildugók ünnepélyes temetést kapnak.

Hát körülbelül ez az, amit – részletenként – borról, trombitáról gondolni, álmodni? szoktam, de leírni nem volt szándékom.

Nemrég azonban kezembe került egy Márai írás „Magyar borok” címmel. Ez nemcsak egy írás, hanem imádság, szent írás a borhoz, meg mindahhoz, ami a bort születésétől körülveszi, a cseperedő szőlőszemtől a diófa alatt csendes poharazgatás közben elszenderedett borvendég kihűlt pipapaparszáig.

Már az első mondatával jelzi Márai, itt nem akármiről lesz szó. „A bor férfidolog, csendesen kell beszélni róla...”. Azután talán túlságosan is elveti a sulykot, mikor súlytalanná téve eddigi munkásságát kifejti, hogy az egész élete, cselekedetei csak felkészülést arra a felkent pillanatra, mikor egy félreeső, lankás vidéken megbúvó borpince tulajdonosa lesz. A folytatást személyes kedveskedésnek is vehetném „...a tiszta borhoz egyszerű, tiszta harapnivaló szükséges.... mikor a pincém meglesz a soroksáriak megint fehér cipőt sütnék...” Nincs az a nemes konyak, amiről szebben és igazabban írtak volna, mint Márai – a fröccsről. „...csodálatos bölcs és óvatos vegyülék, mely elég tömény ahhoz, hogy sarkallja a borozgató férfi képzelőerőjét, s ugyanakkor eléggé szelídített, hogy ne ártson a nemesebb szerveknek...” Most tudva tudom – amit eddig is sejtettem – hogy koncertnapokon mi az ebédhez járó ideális ital.

Van azonban a későbbiekben egy félmondattal, és emiatt születik ez a balgató írás „...szüretre vendégeket hívok majd, akik nem szeretik a zenét, nem értenek a politikához, s tudnak hallgatni a diófa alatt...”. Hát ez az, amit, mint borkedvelő zenész, s ráadásul én is szoktam hallgatni a diófa alatt – kellő tisztelettel – de meg kell kérdőjelezem. Vagy mégsem? Visszaolvasva utolsó mondatomat, hogy a szokásos ékezhányokat pótoljam, rádöbbenek, nem kell megkérdőjeleznem semmit – hála a magyar nyelv idegenek számára bizonyára gyötrő, de gyönyörű kiismerhetetlenségének – csak be kell fejeznem Márai mondatát.

.....szüretre vendégeket hívok majd, akik nem szeretik a zenét, nem értenek a politikához s tudnak hallgatni a diófa alatt aranyaszú színű lány trombitahangokat....

Hát ennyi... és akkor kis idő elteltével már úgyis kideríthetetlen lesz, hogy a trombita hangját isszák, vagy a bort hallgatják.

Szóval Márai és az én óhajom szerint is : h a l l g a t n a k – és h a l l g a t n a k .

Budapest, 2002. április

Változatok Dohnányira – 125. születésnapja után 1. rész

Mostanában töprengek azon, mi különös zenei kisugárzása lehetett a 18–19. században a nyugat-magyarországi síkvidéknek – még a környékére is. A talaj tette-e, a klíma, a szellemi légkör, hogy annyi világra szóló muzsikust termelt ott, amikor a Duna még nem elválasztotta, hanem összekötötte a Csallóközt a Szigetközzel s talán az egész alkotta a Kisalföldet. A Pozsony megyei Nagyabony szülötte Bihari János, nemzetközi csillaga a verbunkosnak. Ugyane megyének Joachim József, ki a világ első Zeneművészeti Főiskolájának lesz majd iskolateremtő hegedűtanára, évtizedekre igazgatója is. (Talán nem túl ismert, hogy a berlini intézet cserélte fel elsőként a földön *Musikhochschule*-ra a korábban bevett konzervatórium elnevezést.) Maradva a hegedűsöknél – figyeljünk a terület kisugárzását! – Veszprémben született Auer Lipót, az orosz cár majdani udvari hegedűse, kamaramuzsikusa, karmestere, elhalmozva kitüntetésekkel és, professzori minőségben, világhírvé vált hegedűs tanítványokkal. A síkság nyugati pereme, Doborján adta Liszt Ferencet. Pozsonyból származott el – felmenői között számos muzsikussal – Gyulára Erkel Ferenc. Győrből való Richter János, ő Bécs valamennyi karmesteri kulcspozíciójának birtokosa lesz, Wagner famulusa is; az ő pálcája avatja fel a bayreuthi Festspielhaus épületét. Nikisch Artur (sz. Lébény Szent-Miklós) utóbb a lipcsei Gewandhausorchester, a berlini Filharmonikusok vezető karnagya. A vezénylés első szisztematikus professzora a lipcsei Konzervatóriumban, tőle eredeztetik a modern karmesterművészetet (van róla némafilm) a berlini zenekarával ő készítette el 1913-ban szimfonikus mű (Beethoven V.) első rövidítés nélküli, teljes lemezfelvételét, ami felért egy diszkográfiai forradalommal. Folytathatnám éppen a névsorolvasást, de érjük be azokkal az urakkal, akik új zenei térképet rajzoltak Európára. Hogy mást ne mondja, az orosz hegedűiskolát, függetlenül politikai csillagállástól, bizton nevezhetjük Auer Lipótnak mindmáig, Vengerovig és tovább.

Megbecsült muzsikust utóbb is sokat, világ csodája zenei termést azonban utoljára a

végéhez közeledő 19. században érlelt e régió. A három királyok: Bartók, Dohnányi, Kodály. Kettejük nem őshonos. De Bartók Béla Pozsonyban töltötte muzsikussá válása döntő középiskolás éveinek nagy részét; Kodály Zoltán pólyában „utazott” Kecskemétről Szobra – ma: magyar-szlovák határ-állomás –, onnét Galántára, a Csallóközbe, gimnazistának a nagy hegyekhez közeli Nagyszombatba. Onnét zenét hallgatni olykor Pozsonyba az állomásfőnök édesapának családilag járó vasúti szabadjeggyel.

Hanem a három királyok korelnöke, Dohnányi Ernő „bennszülött” volt (Pozsony, 1877. július 27. – zenei történeti dátum!). Annyira őshonos, hogy egy sokadik felmenőjének I. Lipót császár adományozott a török dúlta Felvidék újjáépítésében szerzett érdemeiért vagyontmentes nemesi címet (ez volt a legolcsóbb állami elismerés ama korban). Dohnányi Ernő kiváló karmester unokája oklevélbe foglalt jogon nevezi magát Christoph von Dohnányi-nak.

De most persze nem órára van szó, sem a náci által meggyilkolt ellenálló édesapjáról. Tárgyunk, egyszersmind alanyunk Dohnányi Frigyesnek, a pozsonyi katolikus főgimnázium matematika-fizika tanárának, a zenei szalont fenntartó amatőr

csellistának fiúgyermeké, ki ötévesen kotázta le első kompozícióját s nyomatékos tanújelét adta hamarost, hogy valósággal zongorázásra termett. Érettségijéig Dohnányi orgonált a vasárnapi diákmissén, majd egy Bartók Béla nevű, szintén szépreményű ifjúnak adta át, Pozsonyból távozván, e stallumot. Bartók kicsit bátyjának is tekintette, a kölcsönös rokonszenvnek a későbbiekben is lesz jele, számos.

A szülővárosához kilométerben legközelebbi konzervatórium (főiskola) a bécsi volt, Monarchia idején tekintélyben, rangban is első. Auer és Joachim, Nikisch és Richter a császárvárosban kapott felsőfokú képzést. Dohnányi Budapestet választotta s Bartók is az ő tanácsára teszi ezt négy év múltán, 1899-ben. Thomán István akadémiai professzor hallotta a gimnazista Dohnányit zongorázni s ennek mindmáig példátlan következményei voltak. 1894 szeptemberében jelentkezett zongora és zeneszerzés szakra a Zeneakadémián. A zongoristák felvételi vizsgáját lekeste, azonban az irodán kiderült, hogy rezervált helye volt a zongora tan szakon, mint valami helyjegy a vonaton, s egy teljesen formális meghallgatás után vitte osztályába Thomán. Zeneszerzésből szabályszerűen abszolválta a felvételt Koessler Jánoshoz, aki nélkül nincs 20. századi magyar zenei történet (Dohnányi, Bartók, Kodály, Weiner, egy másik műfaji ágon Jacobi Viktor, Kálmán Imre, Szirmay Albert).

Különös dolgok történnek vele már az első tanévben. Megkapja a Mária Terézia nevét viselő ösztöndíjat. Thomán egy hónapnyi tanítás után Beethoven G-dúr zongoraversenyét adja fel leckéül. Zongorista partneréül fogadja Hubay Jenő. S az első akadémiai tanév diákjának zongoraötösét 1895 tavaszán intézeti hangverseny műsorára tűzi ki Koessler, jóllehet a „megszólalás” akkor is – ma is – a végzősök privilégiuma. A professzor, Brahms híve s barátja, eljuttatja a művet eszményképéhez, Brahms, a bécsi Tonkünstlerverein elnöke pedig műsorra tűzi (1895. november 25.). Igaz-e, vagy sem, a dicséret szót fukaron mérő Brahms így szól: „Magam sem tudtam volna jobban megírni”. A kvintett, a

műjegyzékben opus 1, hamarosan megjelenik Doblingernél Bécsben s e kiadó még további 16 Dohnányi-műnek lesz gazdája.

Mintha csak a rakéta emelte volna a karrierjét magasba. Alig múlt 20-éves és fél Európa ünnepelte máris a pianistát és zeneszerzőt. Bécs, Berlin, London – és sok más város – 1900-ban már Amerika is ünnepli Dohnányit. A 20-as években New Yorkban karmester-szerződéssel kínálták meg (nem hagyta itt Filharmonikusait). Gondolta volna, hogy '45 után, emigránsként oly keservesen fogadja majd be az Újvilág?

A fiatal Bartók szinte példaképének tartotta, tervezte a Zeneakadémia befejezése után, hogy Dohnányinál tanul tovább zongorázni, játszotta az idősebb barát számos művét. Ezt majd 1917-ben viszonzozza Dohnányi Ernő, fél szólóestre való Bartók-darab előadásával Budapesten. Megjegyzem, teljes félidőre való Bartók-darabot előtte senki pianista nem adott elő. A fiatal Kodály erős fenntartásokkal fogadta a zeneszerző Dohnányi teljesítményét. 1906–7 fordulóján volt mégis egy pillanat, amikor úgy látszott, publikációban találkozik a három mester. 1906 végén jelent meg Bartók–Kodály Magyar népdalok füzete, tíztíz népdalfeldolgozással. Egy második füzethez csatlakozott volna Dohnányi s ígért hozzá külföldi kiadót is. A terv azonban papíron maradt, csak Bartók írta meg a folytatásba szánt újabb tíz népdalfeldolgozást. Dohnányi majd 1922-ben készít egy sorozatnyi népdalfeldolgozást, nem feltétlenül makulátlan folklorisztikus források alapján. Sem a dallamok, sem a harmóniák, sem a kompakt későromantikus zongorafaktúra megoldásai nem illettek volna Bartók, Kodály feldolgozásai mellé.

Zeneszerző, pianista, pedagógus, karmester, a zenei közélet kiválósága. Önálló monográfiát igényelne Dohnányi Ernő valamennyi tevékenységi köre. Talán a 150. születésnapra ezek a munkák az az Amerikából múlt őszen hazatért – nem teljes! – hagyatéék feldolgozása-publikálása, a hazai közgyűjteményekben és irattárakban őrzött írásos dokumentumokkal való egybevetése alapján, tömérdek kutató munka elvégzése után lesz lehetséges. Teljes zeneszerzői életművének megismerése – ez előfeltétele a széles körű megismertetésnek – önmagában is roppant nehéz, hiszen hangjegyeit nem kevesebb, mint kilenc zeneműkiadó gondozta, a Rózsavölgyi mellett csupa külföldi, osztrák és német, utóbb amerikai és

angol cég nyomtatta ki. Sokukból nincs is az országban példány. Levelezésének, vagyis személyes megnyilatkozásainak lehető legteljesebb egybegyűjtése is embert próbáló feladat, hisz a 42 éve eltávozott Dohnányi postája címzettjeinek többsége sem él már és nem tudhatjuk, megőrizték-e lezármozottáik ezeket a papírokat, ha egyáltalán fellelhetők. Mindezt, és sok egyebet, nyilván serkenti-koordinálja az MTA Zenetudományi Intézet Dohnányi-Archivuma, melynek vezetője, Kiszely-Papp Deborah nemrég adta közre Dohnányi Ernőről írt becses kismonográfiáját. Változatlanul alapmű Vázsonyi Bálint tanítványi hűséggel és szeretettel készült nagy monográfiája (1971), második kiadása ez év októberében hagyta el a sajtót.

Mindazonáltal rengeteg a fehér folt itt. Eltűntetésükre nem vállalkozhatom semmi képp. Legkevesebb hangzó nyomot a karmester Dohnányi hagyott hátra; majd' 60 éve annak, hogy Budapesten utoljára vezényelt s hangfelvételt is alig örökített ránk. Magam zenekar élén soha nem hallottam, de egy 10–12 éves süvölvény emlékei amúgy is irrelevánsak lennének. Amit utóbb meg tudtam ragadni belőle, az a Filharmonikusok Elnökkarnagyának műsorpolitikája volt, a Zenekar folyóirat 2000 júniusi számában. Többet, mást azóta sem tudok, nem ismétlem meg tehát az ott leírtakat. Hadd hivatkozzam Szöllősy Andrásra, aki pár éve elmondotta, legnagyobb zenei élményei között őrzi Dohnányi IX. szimfónia-produkcióját. Márpedig, aki játszotta, énekelte, vagy – mint én – csupán hallgatta valaha is (magam Kleiberrel és Klempererrel, Silvestrivel meg a fiatal Mehtával, Ferencsikkel és Somogyival s következhetnék itt hosszú névsor) valódi értékén becsüli Szöllősy évtizedeken át őrzött emlékét.

A legkevesebbet a pianistáról tudhatnánk – a karmester Dohnányi mellett – hiszen már legalább 80 fele járnak, akik játékát hallották. Tanítványaiban azonban majd' fél évszázaddal meghosszabbodott a Dohnányi-éra. A zeneszerzői életmű felfedezését viszont szépszerével előlről kell kezdenünk. A két világháború között ő volt a legtöbbet játszott élő magyar zeneszerző. Szinte nem múlt el hét Dohnányi-kompozíció nélkül Budapesten. Jelen volt, legalább egy-két zongoradarabjával, hazai és külföldi pianisták jóvoltából. Játszották, mert kompozíciói művészi értékük mellett a hangszeres virtuozitás maximumának be-

Dohnányi Ernő kiadatlan kompozíciója (népdalfeldolgozás)

A Szegedi Mise első kottaoldala

mutatására kínáltak alkalmat. Amit a hegedűsök a 19. század komponáló vonósainak bravúrzenéiben leltek meg – Paganinótól Sarasateig és Wieniawski-ig –, arra találtak rá a zongora szólístái Dohnányiban, kétségtelenül újabb, ha nem is formabontón 20. századi „hangszerelésben”. Cziffra György volt utolsó mohikánja ennek; ő az 50-es évek elején balul sikerült disszidálási kísérlete után egy Váci utcai éjszakai szórakozóhelyen Dohnányival (is) kereste kenyerét bárzongoristai minőségben.

Lányi Viktor, ez a finom tollú és választékos ízlésű zenekritikus, pontos jellemzést ad a zeneszerzőről a Zenei Szemle Dohnányi-számában (1927. október–november, az 50-éves művészt köszöntő füzet).

„Csiszolt és kiegyensúlyozott stílus-gondolkodását, eufóriás hangulatvilágát tekintve, ma általában konzervatív komponistának tartják Dohnányit. Csak jó értelemben az, mert élő és aktuális minden, amit leír. Amikor első szimfóniáival, kvintettjével, trió-szerenádjaival, zongoraversenyével, gordonkára és zenekarra írt koncertdarabjaival, rapszódiaíval, hegedű és csellószonátaival a biztos és fölényes tudás vértetében föltűnt a nemzetközi hangversenyzene porondján, nem kellett megtagadnia önmagát, hogy a szigorúan klasszifikáló német zenei közvélemény ítéletében pianista-hírnevéhez méltó előkelő rangot érjen el. Azt adta, ami lényege: pátosz nélküli közvetlenséget, elegáns ökonómiát, a bevett és elismert formák és formátumok nem szigorú, de nem is hagyományos, leginkább szeszélyesen játékos kezelésmódját [...] skurrilis humort, harmóniában, modulációban keresetlen, friss ötletgazdagságot, ritmusban, méloszban ízléses mértéktartást, amely érdeklődést és egyben respektust keltett anélkül, hogy fölidézte volna a magyar művészi produktumokkal kapcsolatban mindig kéznél levő, pusztai, paprikás romantikára célzó fráziskészletet. [...] Dohnányi igazi költő, szépségre szomjas művészlélek, akinek egyéni látása a muzsika alpesi és óceáni tájain fedezett föl és örökített meg intimségükben megkapó, gráciájukkal gyönyörködtető, finom és becses hangulat-értékeket.”

Erre a hangra élénken rezonált a 20-as, 30-as évek magas zenekultúrát fogyasztó közönsége, amelynek fülsértő és idegen volt Bartók megannyi Allegro – és Adagio – barbarója, Kodály földszagú népdal-monumentuma (beszédünkben, alighanem unikum ez a világ nyelvei között, a paraszt egyaránt jelent megélhetést adó foglalkozást és faragatlan bunkót). Hanem, amit a parányi Dohnányi-utcáról említettem volt, nevezetesen, hogy lakóháznak kapuja reá nem nyílik, nincs házszám, bár egy is, akinek ablakai a Dohnányi utcára néznek, vagy a Teréz körúton, vagy a Liszt Ferenc téren közelítik meg otthonukat, szimbolikusan persze, a zeneszerzői életműre vonatkozatható.

Méltán állapítja meg Vázsonyi Bálint: „[...] Dohnányi zenéje a legrosszabb esetben is kifogástalanul szerkesztett, ízléses és tetszetős; a legjobb esetben viszont minden nemzetközi mértéket megítő dísz és büsz-

kesége a magyar zenetörténetnek.” Aki csak egyszer is hallotta mives kamarazenét, versenyműveit, a Szimfonikus percek tűzijátékszerű sziporkáit, hozzá ellenpontul a megrendítően tiszta lassú tétellel, a Szegedi misét vagy a Stabat matert – és megannyi más alkotását –, megérzi-meghallja, hogy a Vázsonyi terminológiájában „legjobb esetek” inkább jellemzőek, semmint kivételek.

Van egy magyar szólás: „Aki utoljára elmegy, oltsa el a villanyt”. Nos, Dohnányi, legalábbis a magyar zenetörténetben, utolsóként ment el a romantikából. Utóvédje volt egy nagy évszázadnak, de nem teremtett zeneszerzői iskolát, hisz az utóvéd mögött csapatok nincsenek. Vigyázat! nem bírálatként állítom ezt, ténymegállapításnak szánom csupán. A Dohnányi utcában bejelentett lakó nincs egy sem, az általa emelt hangzó palotába utána villanyt nem gyűjtött senki. Pedig – kevéssé ismert ez –, a 20-as évek végétől zeneszerzés-művészképzőt is vezetett a Zeneakadémián. Tanítványai azonban nem hagytak maradandó nyomot a 20. század magyar zenéjén. Zeneszerzés-mesterkurzusának legnevesebb neveltje, Solti György, utóbb karmesterként jegyezte el magát a világhírral. A Dohnányit félgenerációval követők már teljesen más utcát kerestek: Jemnitz Reger és Schoenberg irányában, Lajtha rövid avantgarde korszaka után a franciák felé tájékozódott, Kósa, bár kedvelt zongoranövendéke volt Dohnányinak és pártfogását hathatósan élvezte a Filharmonikusok hangversenyein, teljesen egyéni, saját hangján komponált. Akik pedig egy-másfél generációnyi távolságra születtek tőle, igazodási pontnak Bartókot és/vagy Kodályt tekintették.

A pályakezdő Bartóknak, mint azt Vázsonyi apróra kimutatja, még iránytűje volt Dohnányi (is). Kodálynál is kihallható – például a Hány-muzsikában – a korelnök egy némely hangszerelési sziporkája. Hatásnak ennél talán mélyebb, hogy Kodály hármis miséjének (Csendes mise orgonára, Missa brevis öt szólistára, vegyeskarra, orgonára, ua. zenekari foglalatban; 1942–1948) visszatérő fő témája hangról-hangra egyező idézet Dohnányi Szegedi miséje Offertorium-tételének 39. s. következő ütemeiben háromszor ismétlődő, a Dóm-avató zenében kíséző funkcióban szolgáló, dallama.) A fogadalmi templom avatására 1929-ben kiírt pályázat egyhangú nyertese volt Dohnányi Ernő, a szűriben részt vett Kodály Zoltán.)

Közönségét nem különösebben foglalkoztatta, miként viszonyulnak kompozíciói a „három királyok” két másik tagjának mű-

veihez. Sem az, hogy Kodály kórusaival a zenekultúra mélyrétegeibe hatolt, miként Bartók is, az alsó- és középfokú zenetanítás fórumaira komponáló, bár instruktív műveit lassan és vonakodva fogadta be a zeneiskola. Hiába ajánlotta azokat a Zenevilág című folyóirat a múlt század első évtizedében, közölve, hogy hanyadik osztályban javasolja tanításukat, a zenetanárok figyelmébe. Dohnányi a cappella kórust, kezdőknek-haladottabbaknak való instruktív darabot nem írt. Ez sem bírálát, csupán ténymegállapítás. Ő az Operaház meg a Zeneakadémia hallgatóságának alkotott.

Heves vitatéma volt hosszú ideig, magyar zeneszerző volt-e vagy Budapestre honosított német. Tény, hogy opus számmal ellátott dalciklusai csupa német versre készültek, akár első operája, a Simona néni. Voltaképp A vajda tornya, meg a Tenor is német librettó magyar fordítására született. 1907-ben, Bartók nagy örömeire feldolgozókkal részt vett volna Bartók–Kodály Magyar népdalok című 1906 végén megjelent füzetének folytatásában. Bartók, Dohnányi, Kodály közös címlapon. Gyanítom ebben benne lehetett Gruber Emma, a majdani Kodályné keze is, mivel ő egyaránt lelkesedett mindhárom zeneszerzőért. Hanem ez csupán terv maradt, alighanem azért, mert az első füzet iránt sem volt semmiféle érdeklődés – 30 év alatt fogyott el az első kiadás 1000 példánya. A több változatban is ismert Ruralia hungarica, op. 32/a, b, c (1923-24), hogy ismét Vázsonyit idézzem: „... a mai napig a magyar népdal legsikerültebb szintézise a későromantikus harmónia- és érzelmevilággal. Semmi kétség: Dohnányi itt már nemcsak »zenél«, de félreismerhetetlen magyarsággal is megszólal”. Azonban kicsinyesen méricskélneknék, ha azt striguláznanánk, mennyire érintette meg a népdal világa. Kimutatható, mennyire anyanyelvén deklamálnak, vagyis „beszélnek” a hangszerei. Mára talán elfogadható, hogy magyar és európai volt, akár a másik két „király”, csak más eszközökkel. Alighanem őszintetlen lett volna a zenéje, ha subába öltözteti a tulajdon, szuverén világát.

Nem került a köztudatba, mert a Kodály-levelek Legány Dezső szerkesztette kötetének (Zeneműkiadó, 1982) jegyzetanyagában olvasható, hogy az Új Barázda című lap 1920. karácsonyi számában megjelent hosszú interjú kontrollra kapott szövegéhez Dohnányi kiegészítést fűzött, írván: „Meggyőződésem, hogy magyar műzenénk csak akkor lesz, ha a magyar népdalt ismerni fogjuk, s ez csak akkor lehet, ha Bartók és Ko-

dály gyűjteménye ki lesz adva, ami az állam segítsége nélkül nem lehetséges.” (435. o.)

A teljes interjút nem ismerem, olvastam viszont egy 1943-ból való interjút, amelyben Dohnányi a magyar zene második hetén bemutatott új kompozíciók hallatán csalódottságának ad hangot a népzene kompozitorikus alkalmazását illetően. Famulusa, Gaál Endre vitatkozik ezzel a Magyar Nemzetben 1944 elején, majd 1946-ban, a Nemzeti Parasztpárt napilapjában, az Igaz Szóban Járdányi Pál. Ha meggondolom, mint sülyyed el a Magyar zene hetének bemutató-sorozata, utólag igazolva látom Dohnányi kételyeit.

Túlzás nélkül állíthatom, a két világhégés között Dohnányi Ernő volt a legnépszerűbb zeneszerzőnk. 1944 végétől 1954 októberéig egyetlen hangot sem játszottak tőle Magyarországon. Háborús bűnössé nyilvánította egy ideiglenes listán 1945 februárjában a Debrecenben működött ideiglenes kormány. A listáról ősszel lekerült a neve – a részletekre majd visszatérek még –, de klasszikus kabátlopási ügybe keverték teljesen ártatlannul. A vádat ugyan ejtették, de rövid úton ad acta tették a zeneszerzőt, mert ki tudja, mi is volt azzal a kabáttal. Súlyosbította a helyzetet, hogy Dohnányi, 70-ik évén innen és túl, mint valami legújabbkori Bolygó hollandi keringett Európában, Dél- és Észak-Amerikában, míg végre, 1949-ben, Floridában lelt otthonra. Addigra hermetikusan zárt a vasfüggöny, stílusunktól, irányzatunktól függetlenül mind eltűntek a műsorról a túlparton élő zeneszerzők, hacsak nem voltak hazájuk kommunista pártjának tagjai. Ilyen alapon reprezentálta a brit zenét Alan Bush – van, aki e nevet ismeri? –, miközben Britten a sülylesztőbe került. Eltűnt Stravinsky,

Hindemith, Honegger, a bartóki életmű jelentékeny része is. Zsdanov „esztétikájának” áldozatául esett mind, mint burzsoá, dekadens, formalista művészet. Különösen gyanúsak számítottak nyugati emigrációban élt muzikusaink, kikről ajánlatos volt rosszat vagy semmit mondani.

Tíz év a történelemben múltó pillanat, roppant hosszú idő azonban a zenei gyakorlatban. Dohnányi műveit sikerült teljesen elfelejteni már, ha a „siker” megfelelő kifejezés. Tátrai Vilmos emlékezete őrizte meg, hogy vonósnégyesének moszkvai vendégszereplésekor szovjet muzikusok kérdezték tőle, Dohnányit miért nem játszanak. Sztálin halála után történt ez – nálunk Nagy Imrének hívták a miniszterelnököt –, az olvadás kora volt, Ilja Ehrenburg regénycíme nyomán.

Ujfalussy József akadémikus, anno a Népművelési Minisztérium Zenei Főosztályának vezetője elevenítette fel a Dohnányi-monográfus által iniciált, a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem és Zenetudományi Intézet s annak Dohnányi Archivuma által október 31-én rendezett négy órás ke-rekasztal-beszélgetésen, mint kereste őt a hivatalában Hajdú István, legendás zongorakísérőnk és kamaramuzsikuskunk – egykori Dohnányi-tanítvány –, kérdezvén, előadható-e a némaságra ítélt zeneszerző, jelesül op. 1 jelzésű Zongoraötöse. Természetesen zöld utat kapott, hisz semmi nem állt oly távol Ujfalussytól, mint a perzekutor-esztétika. Ezek után 1954. október 12-én Tátraiékkal eljátszotta a művet. (Joggal hívta fel a beszélgetést irányító Vázsonyi a kontrollálatlan memória veszélyeire a figyelmet, mikor e sorok írója Szegedi Ernő pianistánkunk tulajdonította Hajdú István érdemét. Nem mentség, csak magyarázat, hogy bennem Szegedi és a Tátrai kvartett 1977-ben készült lemezfelvétele hagyott nyomot, amelyen Dohnányi zongoraötöse szül, igaz, az op. 26 jelű 2. kvintett.)

Miközben időnként igen heves vitában – heves volt, hisz magunk között voltunk az Egyetem tanácstermének Dohnányi-portréja alatt – próbáltuk körüljárni a ke-rekasztal alanyának és tárgyának méltó helyét zenekultúránkban, a döntő szót – egyetlen szót – Ujfalussy akadémikus mondta ki. Ez pedig a zeneszerzői életmű revitalizációja. A kompozícióknak vissza kell kerülniök a zenehallgatók tudatába; egyszerűbben: játszani kell Dohnányit, mennél sűrűbben. És – ezt már magam ten-

ném hozzá – nem csak egy évforduló, nálunk nem ritka szalmaláng-ünnepén.

Az olvadás korát említettem az imént, de Dohnányi partitúráin nem engedett fel a jégpáncél. A teljes Bartók revitalizációja volt napirenden; megbírta volna a zenei élet a Dohnányiét is, lehetett-szabadott volna játszani, ha Bartókért nem a hivatalosság ellenállását kellett volna, kivált Nagy Imre eltávolítása után, leküzdeni. 1954-ben elhangozhatott A csodálatos mandarin szvit, egy évre rá koncertszerűen a teljes pantomim-zene. 1955 őszén írók, muzikusok, a szellem más kiválóságai sok más mellett követelték a legfelsőbb pártvezetéstől a Mandarin színpadi felújítását. A roppant nyomás eredményeként elkészülhetett az új változat, de a főpróbák hetében – erre a dalszínház történetében nem volt példa – cenzúra-bizottságot küldött az egypárt annak eldöntésére, nem veszélyezteti-e az államrendet Bartók „erkölcstelen” alkotása. Végül nem lehetett ismét betiltani. Ezekben az években tért vissza Stravinsky, Hindemith, Honegger, sok más száműzött nagy mester koncerttermeinkbe.

Dohnányi zenéjének azonban nem volt ügyvédje. Teljes rehabilitációját valójában Vázsonyi 1971-ben megjelent monográfiájának köszönhetjük. Hanem addigra – illetve már jó tíz év óta – a magyar zeneszerzés keresett Dohnányi nemes konzervatívizmusról, meg kiüresedett folklorizmustól is messzire vezető új utakat. Voltaképp a 90-es évekre változott kedvezőre recepciójához a zenei klíma. Addigra már visszalendült a komponálás stílárís ingája az avantgarde-tól a mérsékeltebb, hagyományörzőbb hangok keresése felé. De, miként Táraira csodálkoztak rá moszkvai muzikusok 1954-ben, miért nem játszunk Dohnányit, azonképp lepődött meg 2002 tavaszán a már rég nem moszkvai lakos Rozsgyesztvenszkij, miként lehetséges az, hogy ő mutassa be Magyarországon, ily nagy késedelemmel, Dohnányi 1956-ban véglegesített II. Szimfóniáját.

Teendő van tehát bőven, kamatostól törlesztendő tetemes adósság, tán negyedszázadra való, hogy elmondhassuk, nemcsak a hagyaték tért haza, Dohnányi hangjegyei is a zenei gyakorlatban, meg a tudományos elméletben. És még nem is szóltam a hangjegyek megszólaltatójáról, tanítójáról, a zenekultúra-teremtőről, a szervező személyiségről. (Folytatjuk)

Breuer János

Muzsika, „mely csontunkat, velőnket áthatja”

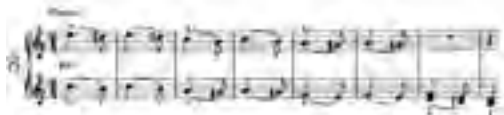
Torreádor – zsinóros mentében

Suppé „Könnyűlovasság” című műve okán legutóbb az 1866-os esztendő Bécsét kerestük fel, míg ezúttal az 1867-es év Párizsába látogatunk.

Szabolcsi Bence „A XIX. század magyar romantikus zenéje” (1951) című munkájának „Jegyzetek” részében (202–203. l., 79. sz. jegyzet) apró betűs megjegyzés vonja magára a figyelmet Huber Károly „Székely leány” (1858) című, három felvonásos vígoperájával kapcsolatban:

„Zenei anyaga (partitúra híján) az Operaház könyvtárában. magyar jellegű betétei közül különösen érdekes a Frank Ignác-féle »Lujza csárdás« kórus-feldolgozása („Mint kell ezt magyaráznom” szöve.). Mint ismeretes ez a táncdallam... világszerte ismertté vált s a Sárközi- és Patikárus-banda hatvanas évekbeli párizsi szereplése idején állítólag Bizet-t a »Carmen« torreádor-belepőzenéjére inspirálta...”

Eredjünk az izgalmas feltételezés nyomába, és hasonlítsuk össze a két dallamot, melléjük helyezve Lavotta János egyik verbunkos táncát is:

Brahms: 8. magyar tánc 1. kotta
(Frank Ignác „Lujza csárdás”-a nyomán)

Bizet: Carmen, a torreador-dal bevezető zenéje 2. kotta

Lavotta a-moll verbunkosa, Róthkrepf (Mátray) Gábor : Flóra, 2. füzet, 3. szám, Bécs, 1829 3. kotta

A fenti kottapéldákat összehasonlítva valóban úgy tűnik: a kromatikához erősen vonzó Bizet-nek megtetszhetett a Lujza-csárdás kromatikusan lejtő, szép dallama, amely a Brahms által 1869-ben megjelentetett első 10 magyar tánc 8. számú darabjaként vált ismertté.

Amint köztudott, Frank Ignác „Lujza csárdás”-a 1856-ban jelent meg, és Ábrányi Kornél tudósításából tudjuk (Zenészet

pok): Brahms már 1867. április 26-i, pesti hangversenyén „a Lujza csárdás felett rögtönzött”, tehát mintegy három hónappal Patikárusék Párizsba érkezése előtt.

Úgy látszik, Bizet híres torreádor-dallamnak bevezető zenéje lényegében ennek a lágyan ringó csárdás-dallamnak tüzes, verbunkos ritmikával történő „átöltöttese”, amihez feszes szinkópák, mozgalmas tizenhatod- és nyolcad-triolák adnak ritmikus lüktetést, feszültséget.

A Lavotta-verbunkos kétféle ritmizálása (pontosítás nélküli, és pontosított ritmusok váltakozása) is megtalálható Bizet-nél: a feszes bevezetésben pontosítás nélkül, a lágyan ringó folytatásban pontosítással.

Mindenesetre a feszesen lüktető szinkópák, triola-„sújtások”, előkék, valamint a büszke, tüzes hangvétel arra utalnak, érdemes komolyan vennünk Szabolcsi Bence apró betűs megjegyzését, aki – feltehetően a szájhagyomány alapján – fontosnak tartotta felhívni a figyelmet a torreádor-dal keletkezésének feltételezett körülményeire.

Bizet bevezető zenéjének periódus-zárása ugyanazt a ritmikai sémát követi, amit Lavotta darabjának sorvégi ütemeiben láthatunk, figyelembe véve a bal kéz szólamát is.

Bizet-nél szintén előfordul az a második nyolcadra eső, tizenhatod-triola „sújtás”, amit Brahms 6. magyar táncában, vagy a Bécsben, 1803 táján megjelent Galántai

Georges Bizet (1838–1875) 25 éves korában (korabeli rajz) 1.kép

Táncok 16. számú darabjánál, stb. megfigyelhetünk:

Részlet a torreador-dalból, 4. kotta
a jellegzetes triola-„sújtásokkal”

A torreador dalban előforduló ritmikai sémák magyar táncokban:

Brahms: 6. magyar tánc 5. a) kotta
(Rózsabokor csárdás) 1–4. üteme

Ungarische Nationaltänze ... aus Galantha,
II. füzet, 16. szám, Bécs, 1803 körül 5. b) kotta

24 Originelle Ungarische Nationaltänze,
III. füzet, 11. szám, Bécs, 1810–11 5. c) kotta

Hogy a Lavotta-verbunkos sajátos, fezszeres ritmikai lüktetése nem csupán egyedi, kiragadott példa, lássunk néhány további, hasonló ritmikai formulát korai verbunkos kiadványaink köréből, amelyek Bizet bevezető zenéjének első ütemeire emlékeztetnek:

Galántai táncok, Bécs, 1803, 24. szám 6. kotta

J. B. Wanhal: 6 magyar tánc, 7. kotta
Bécs, 1809, 4. szám

Tost Ferenc: 12 magyar tánc, 8. kotta
Bécs, 1795?, 6. szám

A fenti, régi magyar táncok megjelölt ütemeinek ritmikai lüktetése hasonló, illetve azonos azzal, amit a torreador-előjáték bevezető ütemeiben találunk.

Persze Lavottáék fejlettebb, „úri” verbunkosában idegenszerű elemek is előfordulnak, amelyek az idegen hatások felé nyitott, ugyanakkor magyar karaktert sugárzó verbunkos táncstílust gazdagítják.

Amint Kodály 1925-ben „Tizenhárom zeneszerző” című cikkében rámutat: „Idegen kultúra hatása nélkül elsenyved a nemzeti kultúra. Éppen a legnagyobb nemzeti mozgalmak egy-egy megelőző nagy idegen behatás következményei voltak. A németalföldi zene Olaszországban megteremtette Palestrinát, az olasz zene Párizsban Lullyt, Drezdában Schützöt. A magyar irodalom újjászületését is idegen irodalmak termékenyítő hatása indította meg. Sőt, idegen vérből is támadhatnak a nemzeti művészet teremtoi. Lully mellett egész sor más példa van erre. Nekiünk is megvannak a magunk idegen eredetű művészei, akiknek helye örökre ott van a magyar Pantheonban. Nem sovinizmus tehát, ha azokhoz, akik itt éltek köztünk, de idegenül, mint a gyarmatosok a vad népek közt, akik magyar kultúráról semmit sem tudnak és nem is akarnak tudni, néhány kérdést intézünk...” (Visszatekintés, II., 392. l.)

Érdekes külön is szólnunk a Carmen torreador-dalában előforduló „spanyolos” ritmikáról.

Kétségtelen tény, hogy a jellegzetes $\text{♩} \text{♩} \text{♩}$ ritmussal gyakran találkozhatunk a spanyol táncoknál, így például a 6/8-os ütemben írott, Sarasate: „Andalúziai románcban”:

Jellegzetes spanyol hangulatot idéző triola- 9. kotta
tizenhatodik Sarasate „Andalúziai románc” (Op. 22,
Nr. 1.) című, 6/8-os lüktetésű, spanyol táncában

vagy Bizet Carmenjének Sequidilla-tánc nyomán komponált, híres 3/8-os lüktetésű dalában („Prés des remparts de Séville”):

Sequidilla-tánc nyomán komponált 10. kotta
dal részlete a Carmenből

de akár a Carmen Habanerájának verpezsdítő, 2/4-es ütemben mozgó („L'amour est un oiseau rebelle...”) muzsikáját is említhetjük.

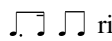
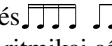
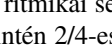

Sebastián de Yradier (Iradier) 11. kotta
(1809–1865) spanyol zeneszerző, 1840 tájáról való
„El arreglito” című habanerájának hegedű-átírta.
Hegedűre dr. Greizinger Iván írta át, megjelent:
Klökner Ede: Zenélő Magyarország XVII. kötet,
1910, 128. l., lásd OSZK Zeneműtár, Z. 54959.
Az „El arreglito” alapján írta Bizet a Carmen c.
opera híre habaneráját.

A Habanera, Bizet Carmenjéből (részlet) 12. kotta

A páros ütemű Habanera 28. ütemétől azt is megfigyelhetjük, hogy míg a kíséret továbbra is a jellegzetes habanera-lüktetést ($\text{♩} \text{♩} \text{♩}$) követi, az énekes szóla-

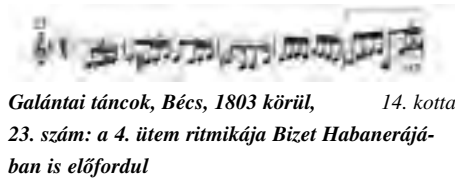
mában gyakran látjuk a ritmikát, illetve annak és variánsait, vagyis azokat a ritmikai sémákat, amelyek az általában szintén 2/4-es ütemben mozgó, régi verbunkos táncainkban is előfordulnak.

5. b) számú kottapéldánk esetében (Galántai táncok, Bécs, 1803 körül, 16. szám) láthatjuk, hogy az 1. ütem jellegzetes verbunkos lüktetésére hogyan felel némileg variált módon a 3. ütem, illetve a 2. ütem ritmikáját hogyan aprózza triola-„sújtással” változatossá téve a 4. ütem.

Bár a habanera-lüktetésben érezhető némi, ösztönéltre visszavezethető, erotikus fűtöttség, szemben a lélekből fakadó, büszke verbunkos táncsal, e tartalmi eltérés ellenére a 2/4-es ütemű habanera és a magyar tánc hasonló ritmikai változatokat képezhet, gondoljunk csak a Carmen Habanerájának lüktetésére, amely Bihari, Csermák stb. 1800-as évek elején megjelent verbunkos táncokban is felfedezhető:

Bizet Habanerájának ritmikája 13. kotta
(lásd 7. és 10. ütem) Bihari magyar táncában, Bécs, 1807, 2. szám, és Berner Ádám: 12. magyar nóta c. kiadványában, Pozsony, 1805, 10. szám

Galántai táncok, Bécs, 1803 körül, 14. kotta
23. szám: a 4. ütem ritmikája Bizet Habanerájában is előfordul

A Habanera részlete a Carmenből

Úgy tűnik, a spanyol és magyar „egzotikumnak” ez a pezsdítő, változatos ritmusok iránti fogékonysága szint felkínálja a lehetőséget Bizet-nek, hogy a magyaros (vagy legalábbis az idők során magyarossá vált) ritmikai lüktetést spanyolként „adja el” a torréador-dal esetében!

Hogy az azonos alakú szavak (esetünkben: ritmusképletek) hogyan értelmezendők, ezt csakis a szöveggörnyezet dönti el.

Lavotta verbunkosa segítségével végzett összehasonlító vizsgálatunk alapján mindenesetre okunk van rá, hogy az említett ritmikát verbunkos stílus-

jegyként azonosítsuk, még akkor is, ha az látszólag a tüzes, temperamentumos, spanyol táncmuzika jellegzetes stílusjegyet viseli is magán.

A habanera eredetével kapcsolatban végül Szabolcsi Bencét idézzük (Válaszút, 361. l.), aki a következőket írja: „Neve szerint habanai, tehát kubai, közép-amerikai tánc, mely Spanyolországban annyira elterjedt, hogy ott is nemzeti táncnak számíthat (s alighanem a XX. századi tangó közvetlen őse vagy előfutára). Kérdés lehet persze, hogy nem volt-e eredetileg a régi Spanyolországban is ott-honos, és nem onnan vitték-e kuba szigetére a spanyol gyarmatosítók.”

Még Brahms 8. magyar táncánál maradva hívjuk fel a figyelmet arra is, hogy a szabadságharcban főhadnagyként részt vett Frank Ignác Lujza-csárdása (amely a magyar szabadságharc apoteózisaként felragyogó, és fényét mindmáig messze sugárzó Brahms-táncok egyike) a 14–18. ütemben ugyanazt a hősi emelkedettséget (és nem magyarnótás szentimentalizmust!) kifejező „lá ti dó re mi fá „szí „verbunkos útvonalat” járja végig, hangról hangra, amit Beethoven F-dúr hegedű-románcaiban, a szilajon szárnyaló f-moll közepérsz 2. ütemében felfedezhetünk, és aminek hősi tartalmiságából a Kossuth-nóta „Éljen a magyar szabadság...” refrénje, vagy az Egmont-nyitány bevezető részének oboa-motívuma is táplálkozik.

A hősi „szí „lá ti dó re mi fá „szí verbunkos-fordulatra épülő dallamvezetés Brahms 8. táncában, valamint Beethoven F-dúr románcaiban, és az Egmont-nyitány elején felhangzó oboa-szóló hősi „nekiveselkedésében”.

Úgy tűnik, a büszke torréador-előjátékban egy Bizet által megkedvelt, lágyan ringó, kromatikus lejtésű magyar dallam került ötvözésre táncos, feszes, tüzes, magyaros ritmikával. Tehát, ami annak idején Beethoven és Berliozt megérintette, Bizet-re sem tévesztette el hatását! (Bizet

az előjátékban a bal kézben hasonló ritmikai „sűrítménnyel” fokozza a feszültséget mint Beethoven, a VII. szimfónia Fináléjának magyar táncában; lásd még: Zenekar, 2002. június, 23. l.)

Patikárus Ferenc (1827–1870), 2. kép
híres primás, akinek apja (eredeti nevén Dudás János) Vörösmarty Mihályt tanította hegedülni

Szíjjártó Csaba: A cigány útra ment... című, 2002 nyarán megjelent, értékes munkájában többek között az 1867. április 1-jén megnyílt, párizsi világkiállítás alkalmával Párizsban vendégszereplő Patikárus- és Sárközi-féle cigányzenekar nagy figyelmet keltő közreműködéséről is beszámol. Így lehetőségünk van részletesebben is szólni a Szabolcsi által említett, emlékezetes eseményről, bár Bizet-ről nem esik szó a gondosan összegyűjtött tudósítások egyikében sem.

A Vasárnapi Ujság 1867. augusztus 4-én arról tudósít, hogy Patikárus Ferenc július 21-én érkezett Párizsba.

A Fővárosi Lapok augusztus 1-i számából megtudjuk, hogy „Patikárus népzene-kara a párisi kiállítási palotában (megj.: Palais de Champs de Mars), Fanta bécsi vendéglős sörházában játszik néhány nap óta. A magyarok el vannak ragadtatva dalaiktól s az idegenek is bámulják az eredeti népzeneészeket. Különösen bámulat tárgya a cimbalom, melyet rendszeren megtapogatnak. A vendéglősnek igen jól jövedelmez a magyar zene”

A tudósításhoz kapcsolódva említjük, hogy a Mars-mező eredetileg katonai gyakorló- és díszfelvonulási tér volt Párizsban. A francia forradalom előtt egy katonai iskola is működött itt.

A terület a római hadistenről kapta elnevezését, és itt építették fel az Eiffel-tornyot az 1889-es világiállításra, a forradalom 100. évfordulója alkalmával. (Egyébként Mars-mező Rómában is van. A harc időszakának beálltával, a Mars-ról elnevezett március hónapban, és az időszak végén, októberben voltak Mars ünnepei. Ilyenkor az itáliai földművelők tavaszi és őszi vetéseik kímélését is kérték Marstól, aki Jupiter mellett főistenüknek számított.)

1790. július 14-én a Mars-mezőn ünnepelték a franciák a forradalom első évfordulóját, és 1804. november 3-án ott kiáltották ki a császári alkotmányt.

1867-ben itt volt az első világiállítás, amit 1878-ban, 1889-ben, 1900-ban stb. újabbak követtek.

A Zenészet Lapok aug. 4-én megjegyzi: „A kiállításon különben minden kigondolható hangszer képviselve volt, csak a cimbalom nem. Erre senki sem gondolt, pedig mint nemzeti sajátosságos hangszer megérdemelte volna a figyelmet.”

A lap aug. 11-én arról számol be, hogy a „Patikáros testvérek bandája folyvást nagy kíváncsiság tárgya a francia fővárosban. Konstantin nagyherceg is játszatta magánál, valamint Metternich herceg osztrák követ is, sőt amint írják, még maga Napóleon császár (megj.: III. Napóleon, I. Napóleon unokaöccse, 1852–70-ig uralkodott) is nagy érdeklődéssel hallgatta meg...”

A Zenészet Lapok aug. 25-i számában megjelent cikkből nem hiányoznak a kritikai észrevételek sem: „Ismertessük meg népzeneinket a külfölddel, de ne cigányzenészek által. Hanem azon legyünk, hogy minél több becses magyar zeneművet szerezzünk, oly termékeket juttassunk a külföldre, melyek a művelt népek állandó rokonszenvét számunkra megszereznek. Mennyivel örvedetesebb leendett, ha népzeneink helyett dalárdák vagy magyar katonai zenekarok mennek Párisba részt venni a művelt népek számára fenntartott nagy nemzetközi hangversenyekben!”

Patrick Williams francia antropológus írásából megtudjuk (lásd Szűjjártó Cs. i.m. 175. l.), hogy Patikáros Ferenc tizenkét tagú zenekarával nemzeti öltözékben – sujtásos kabát, paszományos mellény, fesszes nadrág, sarkantyús csizma – játszott 1867-ben, a világiállítás bécsi pavilonjának sörözőjében.

A Le Temps aug. 25-én megjelent cikke említi a Mars-mező osztrák Fanta sörözőjében muzsikáló magyar zenekarról,

hogy „mindenfélét feltűnés nélkül érkeztek Párisba fél tucat hegedűvel, csellóval, nagybőgővel, egy klarinétal, valamint egy primitív zongorafélével, melynek húrjait játékosan két tompított verővel üt. Strauss táncdarabjait, valamint saját magyar vagy cigány dalaikat játsszák.”

A Revue et Gazette Musicale de Paris szept. 1-jei száma 6 hegedűről, 2 brácsáról, két basszusról (valószínűleg csellót és bőgőt értve ez alatt), egy klarinétról és cimbalomról tesz említést.

J. Weber a Le Temps szept. 3-ai számában leírja, hogy csak könnyed darabokat, keringőket, polkákat, quadrillokat és a Rákóczi indulót játsszák. Nagy rutinnal játszanak, de csak azt, amit nagyon jól tudnak. Stílusismeretük nincs (!), de hát így van ez a kottaismerő osztrák katonazenészekkel is, teszi hozzá a tudósító. J. Weber meglátását némileg érthetőbben megfogalmazva jegyezzük meg: cikkében valószínűleg arra utal, hogy Patikárosék sajátos játékmódjukkal egy kaptafára „húzták” az előadott műsorszámokat, ami a népszerűbb klasszikus darabok, de még a valceres esetében is stílusbeli hiánysággá hatott az igényesebb párizsi zenehallgatók számára.

Tanulságos beleolvasni a Fővárosi Lapok okt. 22-i számába:

„Patikáros társulata fellépett a Varietés színházban is egy előadás alkalmával

»festői nemzeti ruhájukban«, mint a lapok jelenték s ott is nagy hatást arattak. A párisiaknak egyedül csak az a kifogásuk van ellenük, hogy több magyar dalt szeretnének tőlük hallani.”

A Pesti Napló okt. 17-én arról számol be, hogy „... a mulató helyeken, hol majd mindennemű bandákat hallhatunk, úgy látjuk, hogy ott lesik leginkább az ülőhelyeket, ott van a legnagyobb tolakodás, a hol Patikáros és Sárközi társulatai hallatják magukat... Jellemző, a mit egy alkalommal egy párisi nőtől hallottam, ki midőn a Sárköziék meghallgatása után a tiroliesiekhez betértünk, így nyilatkozott: Ezeknek czinczogása olyan körülbelül, mint a cukros víz, kellemes, de csillapít, legalább nem hevít; önök zenéje a tokaji bor szelleme, mely csontunkat, velőnkét áthatja, s a legédesb mámorba ringat...”

A tudósító végül megfogalmazza azt a többször hallott észrevételt, miszerint: „Mi a magyaroktól főleg magyar, és pedig néha az annyira híres népdalokat is szeretnők hallani, mert a polkákat és waltzereket, operetteket és négyeseket a mi kottabandáink is csak valamiképp eljátszák...”

A Zenészet Lapok dec. 1-jén a következő, számunkra fontos megállapítást teszi: „Észleleteim után azonban annyit mondhatok, hogy a magyar zenénél gyűjtőbb, élénkebb és eredetibb zenét seholy sem lehet hallani. Ezt a párisiak is érez-

Patikáros Ferenc és zenekara a párizsi kiállítási palotában, Fanta bécsi vendéglős sörözőjében. 3. kép „A bécsi sör, amely a legjobb a világon” – hirdeti a háttérreklám. Filippo Liardo rajza: „Exposition universelle – Section autrichienne – Le Tsiganes, orchestre de mucisiens hongrois” – Le Monde Illustré, Paris, 1867. (A rajzot Szűjjártó Csaba – „A cigány útra ment...” Bp., 2002, 276. l. – közölte)

A Carmen záróképe a párizsi Opera Comique-ban, az 1875-ös bemutató alkalmával, Paul Leroy rendezésében

4. kép

ték, midőn cigányainkat minden nap ezren és ezren hallgatták s főleg tánczenénkkel nem győztek eléggé betelni.”

A Le Constitutionnel augusztus 12-én – Nestor Ruqueplan írásában – híriül adja, hogy Patikárusék a Verdi- és Wagner operarészletek mellett indulókat (megj.: köztük a Rákóczi- és Hunyadi-indulót), keringőket, galoppokat és „charadash”-t (csárdást) játszanak. Az utóbbival kapcsolatban emlékeztet, hogy olyan magyar táncról van szó, amit Saint-Léon épített be először az egyik, a párizsi operában bemutatott balettjébe.

Itt jegyezzük meg, hogy Arthur Saint-Léon (1821–1870) francia hegedűművész (Paganini tanítványa) Stuttgartban hegedűművészként, Münchenben és Párizsban balett-táncosként, majd Szentpétervárott és Párizsban balettmesterként működött. 1846-ban a pesti Nemzeti Színházban is fellépett.

A Revue et Gazette Musical de Paris október 20-i tudósítása a hírneves Schneider kisasszony október 14-én, a Theatre de Variétés-ben, Patikárusék közreműködésével adott jótékonsági koncertjét kö-

vető, Grand Hotel-beli fellépéséről számol be, ahol ismét hódít a „czardas”.

Értékes számunkra a lap alábbi közlése is: „Ami a spanyol zenekart illeti, egy hagyományos gitáros és két mandolinost által játszott jota-kat, galle-gadas-okat, séguidilleket hallhattunk, amelyek a legélénkebb, szökellésekkel teli fajtái a kasztíliai és aragóniai táncoknak.”

A fentiekkel kapcsolatban hívjuk fel a figyelmet, hogy Bizet Carmen-szvitjének (Nr. 1.) 2. száma „Aragonaise”, 4. számú darabja pedig „Séguidilla”.

Patikárusék, három hónapos párizsi tartózkodás után, október végén adják búcsúkoncertjüket a Herz-szalomban, majd hazatérnek Pestre.

A két hónappal később Párizsba érkezett Sár-

köziék továbbra is maradnak, és péntekenként és vasárnaponként a Cellarius müncheni söröző táncestélyein játszanak, december közepéig.

Az idézett dokumentumok alapján megállapíthatjuk, hogy 5 teljes hónapon át volt alkalma a párizsi közönségnek – de a képzett francia és külföldi muzsikusoknak is – magyar táncmuzsikát hallani, az 1867-es világiállítás idején!

Az előzmények ismeretében lapozzuk fel Németh Amadé: Georges Bizet élete és művei (Bp., 1976, 84.l.) című könyvét, további információk reményében:

„1867 a párizsi Világiállítás esztendeje. A cinikus Bizet nem hisz a nagy tömegeket mozgató esemény humánus célkitűzéseiben, a káprázatos látványok sem érdeklik, sem a Párizsba özönlő királyok, fejedelmek. Annál inkább vonzza őt a sok pazar étterem, amelyekben a világ szakácsművészetének ezernyi fogását kínálják az étlapok. A kiállítás katalógusa vas-kos kis kötet, szép és célszerű. Színvonalát mi sem bizonyítja jobban, mint hogy előszavát Victor Hugo írta...”

A Bizet-életrajz 327. oldalán – Brahms már említett 8. magyar táncára gondolva – újabb érdekes megjegyzésre lehetünk figyelmesek:

„Bizet harmóniavilágában rendkívül nagy szerepe van a kromatikának. Képes negyedórás variáció-sorozatot építeni a kromatikus skála hangjaira, már a Trisztán és Izolda és Liszt kései zongoraműveinek világa felé kalandozva.”

„Ahogy ma a tényeket rekonstruálni tudjuk, valószínű, hogy Bizet az Arles-i lány megkomponálása után azonnal munkába vette a Carmen librettóját, mielőtt még megkapta volna a szerzőktől a teljes szöveget. 1872 őszétől 1874 tavaszáig írta meg Bizet a Carmen muzsikáját, és 1874 nyarán hangszerelte meg operáját. A kézírásos partitúra körülbelül 1200 oldalból áll.” (i.m. 141. l.)

A Carmen bemutatójára, többszöri halasztás után, 1875 március 3-án került sor Párizsban, az Opéra Comique-ban.

De vajon spanyol, vagy esetleg másfajta inspiráció nyomán született az opera leghíresebb részletének, a torreádor-dalnak bevezető-zenéje?

Folytassuk az életrajz olvasását (i.m. 146. és 324. l.):

„Köteteket írtak a Carmen spanyol koleritjáról. Bizet sohasem járt Spanyolországban, így közvetlen benyomásai nem lehettek a spanyol zenéről. (Megj.: Amint egy újságcikk részletével már utaltunk rá, a világiállításon lehetett alkalma eredeti spanyol zenét hallani, spanyol zenészek előadásában!) 1872–73-ban többször járt a Conservatoire könyvtárban, és spanyol dallamokat keresett. Tiersot írt erről a Musical Quarterly 1925 októberi számában. Egy idős altiszt megőrizte Bizet kölcsönzőjegyét, amelynek alapján megállapítható, hogy a zeneszerző tanulmányozott egy Spanyolországi visszhangok (Echos d'Espagne) című gyűjteményes munkát, amelynek közreadója tanítványa, Lacombe volt. Egy másik sorozatban, az 1864-ben megjelent Spanyolország virágai (Fleurs d'Espagne) egyik kötetében található a Habanera kubai népdal, Yradier gyűjtéséből. A naiv, kromatikusan lejtő dalocskából alakította ki Bizet a vérpezsdítő Habanerát, Carmen belépőjét. Az opera negyedik felvonása előjátékának oboadallama Manuel Garcia egy úgynevezett »polo«-jának szabad átköltése, mely magában foglalja Carmen sorsmotívumának hangjait a baljós bővített másodlépéssel. Az elmondottakon kívül

nincs arról tudomásunk, hogy Bizet alaposabban tanulmányozta volna a spanyol zenét. Nem is volt erre szüksége, hiszen a természet olyan beleérző erővel, intuíciónal áldotta meg, hogy nem volt szüksége kiegészítő eszközökre. A Carmen spanyolossága éppen annyira a szerző spontán, egyéni leleményének eredménye, mint a Gyöngyhalászok ceyloni vagy a Dzsamilé közel-keleti színei.”

Bizet a Carmen komponálása idején

5. kép

A Bizet-életrajz végén, „Bizet stílusa és nyelve” c. vázlatában a szerző ismét érinti az előbbi kérdést: „... Szólnunk kell még Bizet egzotikus dallamairól... leszögezhetjük, hogy Bizet veleszületett érzékkel rendelkezett minden egzotikum és mindefajta népi kolorit iránt.”

A továbbiakban azt a részletet idézzük az életrajzból (i.m. 151. l.), ami a legközelebb vihet bennünket a torreador-dal keletkezésének előzményeihez.

„A slágerré vált Torreador-dal születésének körülményeiről Daniel Halévy (ejtsd: álövi; nem azonos Fromental Halévy operaszerzővel, ill. unokaöccsével, Ludovic Halévy-vel, a Carmen szövegírójával) jóvoltából van tudomásunk. Néhány héttel a bemutató előtt a szerzők és rendezők úgy érezték, hogy Escamillo megjelenése nem eléggé hatásos. Innen hiányzik valami lelkes, indulószerű zene. Bizet szó nélkül a zongorához lépett és lejátszotta egy dallamát, amelyet baráti köre már ismert. Ez kell ide, ujjongtak fel a többiek. De mit szól hozzá a szerző? Bizet reznált válaszáat: »tant pis« leginkább

így lehetne tolmácsolni: »bánom is én«. A dalocskát kiegészítette, meghangszerelte, szerzőtársai pedig írtak hozzá egy szellemes, lendületes szöveget. Így került a darabba a Carmen legnépszerűbb áriája.”

A fenti történetből tehát annyi mindenképpen kiderül, hogy az opera második felvonásbeli torreador-dala (amelynek refrénje a híres „Toreador, en garde!”-dallam) nem Bizet elképzelése alapján került be a darabba! Ezt úgy is értelmezhetjük, hogy a dallam nem Bizet 1872–74 közötti „spanyol” időszakának terméke. Barátai már ismerték a torreador-dal magvát képező dallamot, tehát az korábban keletkezhetett. Ha ez a dallam spanyol inspiráció alapján keletkezett volna, Bizet minden bizonnyal már eredetileg beillesztette volna spanyol témájú operájába.

A szerzőtársak javaslatára, a lelkes, indulószerű hangulat kifejezésére így kerülhetett be a torreador-jelentbe a büszke, feszes tartást megjelenítő, tüzes, „egzotikus” muzsika, „mely csontunkat, velőnköt áthatja” (lásd a Pesti Napló okt. 17-i számából idézett, francia szemtanútól való megfogalmazást a magyarok játékaról).

Patikárus Ferencről (szül.: Gárdony, 1827, elhunyt Pest, 1870 március) tudnunk kell, hogy a XIX. század egyik legkiválóbb cigány muzsikusa volt. Apja – kinek eredeti neve Dudás János – Vörösmarty Mihályt tanította hegedülni. Ferenc Pesten a Zrínyi kávéházban, a Belezna – és a Komló-kertben játszott, több szerzeménye maradt fenn. Tüdőgyulladásban hunyt el.

Sárközi Ferenc szintén Gárdonyban született (1820) és Losoncon halt meg 1897. márc. 28-án. Pesten és állítólag Bécsben is tanult, 1840–60 táján Eszterházy Pál herceg konvenció (szerződött) zenésze volt. Kossuth 1849-ben országos cigány karmesterré nevezte ki, hadnagyi rangban. Németországban és Londonban is járt, egy ideig a walesi herceg szolgálatában állt. Sok szerzeménye ismert.

„A magyar hegedűjáték az európai zenekultúrában” címmel, 2002 októberében jelentettük meg egybegyűjtve azt a 25 írásunkat, amelyek először a Zenekar c. lapban kerültek az olvasóközönség elé az elmúlt öt esztendő során.

A „Fejezetek a magyar hegedűjáték történetéből” alcímet választottuk ennek a könyvnek, amely a klasszikus magyar hegedűjáték kiváló képviselőinek bemutatása mellett megpróbált segíteni eligazodni abban is, hogy a magyar táncmuzsika művelőinek jóvoltából a magyar zenélési mód hogyan vitt – Kodály szavaival élve – „magyar színt és jelleget távoli jövőendő számára”, egyúttal magán hordozva európai mesterek kezénymot is. A zenénket ismerő, nagy mesterek közreműködése mellett a napóleoni háborúkat lezáró bécsi kongresszus időszaka, Bihari János és társainak az európai nyilvánosság előtt zajló fellépései jelentős mértékben járultak hozzá, hogy ez a magyaros zenélési mód, ez a Lajtán inneni „egzotikum” Európába ismertté váljon.

Fél évszázaddal később, már a vasúti közlekedés korában, az első párizsi világkiállítás kínált Európa számára újabb lehetőséget, hogy ezt a jellegzetes, tüzes muzsikát megismerje, megkedvelje, utánozni próbálja.

Európa zenei országútjait járva, nagy mesterek műveit hallgatva, némelykor hajdan élt magyar hegedűsök rég feledésbe merült, ihletett játékának „emlékeire” bukkanunk. Arra a bizonyos magyar színre és akcentusra, amikor hegedülésük nyomán az európai mesterek a mi anyanyelvünkön szólalnak meg.

A ma embere számára talán brutálisnak hatnak azok a jelenetek, amelyek a spanyolországi bikaviadalok velejárói. Pedig a torreador hősi ideál hordozója, közönséggé áhítattal figyel minden mozdulatát, lélekben eggyé olvad vele.

Feladata: átmenteni a jövőbe valamit abból a büszke, bátor, vitézi „ősjellegből”, ami egykor oly szép erénynek számított öreg kontinensünkön.

1875 március 3-án Escamillo, a spanyol bikaviador feszes, tüzes magyar muzsikára vonult be az őt éljenző tömeg élén a párizsi Opéra Comique színpadára.

Büszke, spanyol torreador – feszes nadrágban, zsinóros mentében, sarkantyús csizmában? – barátkozott a gondolattal, az első pillanatban talán nem túl lelkesen, a spanyol tárgyú operáján már két és fél éve dolgozó Bizet, néhány héttel a bemutató előtt, végül engedve a rendezői unszolásnak... És ezzel egy magyar dallam elindult a halhatatlanság felé, hogy a hősi erény, a büszke tartás zenei megfogalmazásaként kerüljön be az eljövőendő századok Európájának identitás-tudatába. *Rakos Miklós*

Fúvósoknak mindent egy helyen...

A Fon-Trade Kft.-t 1990-ben alapította Csider Károly fafúvós hangszerész mester és Novotny Károly rézfúvós hangszerész mester. Ha azonban a vállalkozás gyökereit keressük, 1955-ig kell visszamennünk az időben, amikor még új hangszerek építése is folyt Magyarországon – olyan legendás mesterek közreműködésével, akik a háború után megszűnt, híres Schunda, Stowasser és Sternberg cégeknél tanulták meg a szakma minden csínját-bínját. Ilyen környezetben kezdett el Novotny Antal tanulni és dolgozni 1955-ben. Lassan ötven éve foglalkozik tehát hangszerekkel, 1972 óta saját műhelyében javít kisiskolásoknak és világsztároknak egyaránt. Csider Károly aktív muzsikusként került először kapcsolatba a hangszerekkel, ami mind a mai napig sokat segít neki abban, hogy megértse a muzsikuskok problémáit, az instrumentumokkal szemben támasztott igényeit. Hosszabb időt töltött el világhírű hangszerkészítő cégek műhelyeiben Japánban, Németországban, Franciaországban és az Egyesült Államokban, ahol lehetősége nyílt a legújabb elméletek megismerésére, a legkorszerűbb technikák elsajátítására.

– Az elmúlt tíz-tizenkét évben Magyarországon először megalakultak, majd saját profilt alakítottak ki a hangszerekkel kereskedő cégek. Mi az, amit az akkor kitűzött célokból sikerült megvalósítani, és mik azok a tervek, amelyek az elkövetkező évekre jelölik ki a főbb feladatokat?

– Mindig is olyan üzletet szerettem volna, ahol a fúvóshangszerek teljes palettáját és a szükséges kellékeket tudjuk kínálni. Az az alapelvem, hogy egy fúvósenekar találja meg nálam mindazt, amire szüksége van, beleértve a ritmus- azaz ütőhangszereket is. Az első pillanattól fontosnak tartottam, hogy üzletemben ki is lehessen próbálni a hangszereket. Ez nem egyszerű, mert hatalmas raktárkészletet követel, ami nem éppen a legjobb befektetés. Magyarországon ugyanis még mindig olyan magasak a kamatok, hogy a bankban, netán értékpapírban tartott pénz sokkal jövedelmezőbb, mint az áruban – esetünkben hangszerekben – álló tőke. Számomra azonban sosem befektetés, hanem szolgálat volt mindaz, amit csináltam. Bármilyen együttessel, intézménnyel kerülünk üzleti kapcsolatba, sosem a gazdasági vezetőt tekintjük fő partnerünknek, hanem mindig a zenészt, azt, akinek valójában dolgozunk.

– Mennyire lehet ma valaki versenyképes szakmai elhivatottsággal? A piac ugyanis elsősorban az árak harca, ami nem mindenki az üzleti etika figyelembevételét tartja a legfontosabbnak.

– Valóban úgy van, hogy az alacsony árnál is lehet még alacsonyabbat kínálni. A kereskedések mára már bizonyos szem-

pontból konszolidálódott viszonyait még mindig meg-megzavarhatja egy-egy tisztavirág életű vállalkozó, akinek nincs raktára, nincs szakmai háterszága, behoz néhány hangszert feketén, vám nélkül és olyan alacsony áron forgalmazza, amivel egy raktárral, műhellyel rendelkező üzlet egyszerűen nem versenyezhet. Amivel azonban versenyképesek lehetünk még ebben az esetben is, az a szerviz. A garanciát biztosító, szakértelemmel rendelkező személyzet, amiről a legtöbb muzsikusk azért nem szeretne lemondani.

Megesik az is, hogy bejön hozzánk egy kolléga és nagykereskedelmi áron vesz tőlünk egy hangszert, amit aztán még annál is olcsóbban értékesít. Sőt, még az sem kizárt, hogy szidja egy kicsit a Fon-Trade-et, hogy milyen drága.

Ilyesmi bárhol a világon előfordulhat, és jellemzően nem a több éve piacon lévő, már hagyományokkal rendelkező cégek esetében. A legtöbb ismert, több éve üzemelő műhely, kereskedés azonban betartja az üzleti élet írott és íratlan etikai szabályait.

– Annak idején, a kialakulás körüli években az üzleti partnerek jelentős részét zeneiskolák, amatőr fúvósenekarok jelentették. A javítások, karbantartások és a hangszerekkel kapcsolatos egyéb szakmunkák mellett ezeket az ügyfeleket gyakran pénzzel is támogatta a Fon-Trade, jelen volt a különböző civil szervezetek rendezvényein, versenyein, ötletekkel, díjakkal, kiállításokkal emelte azok népszerűségét.

– Változatlanul ezek a legjelentősebb ügyfeleink. Nagyon széles a kínálatunk ép-

pen a zeneiskolások számára megfelelő, olcsóbb árúkból, ahogy a legprofibb is megtalálják a maguk igényes, nagyobb értékű hangszereit. Ami a hivatásos együtteseket, például nagyobb szimfonikus zenekarokat illeti, túl sokféle szempont érvényesül a „beszállítók” kiválasztásakor ahhoz, hogy pusztán a szakmai megítélés vagy a megfelelő ár alapján kerülhessünk üzleti kapcsolatba. Ami a támogatásokat illeti, mindig is igyekeztem azokat segíteni, akik valóban rászorulnak. A gyakran több száz milliós éves támogatással rendelkező együtteseknél nem érzem annyira szükségét, mint mondjuk egy

csillogó szemű zeneiskolás gyereknél, aki ügyes, szereti, amit csinál, de a szüleinek nem áll módjukban hangszert vásárolni. Ilyen elvek alapján próbáltam a rendezvényeket, a különféle produkciókat is támogatni. Sosem tartottam magam szponzornak, az egy más jellegű, sokkal „piacközeli” tevékenység. Az utóbbi időben nem is engedem, hogy kírjanak mint támogatót. Nem az üzleti tevékenység részeként fogom fel ugyanis, hanem valóban segítségként, vagy ha úgy tetszik, szolgálatként.

– *A nagyobb zenekarok közül mégis mennyivel állnak üzleti kapcsolatban?*

– Valójában mindegyikkel. Egyfelől vannak olyan hangszerek, amiket mi képviselünk Magyarországon, tehát rajtunk keresztül lehet hivatalosan ezekhez jutni. Ilyenek például a Muramatsu, Sankyo fuvolák, a Bach, Getzen, Courtois, Alexander rézfúvós hangszerek, Selmer szaxofonok és a Premier, Paiste ütők. Másfelől pedig a zenészekkel vagyunk kapcsolatban, és rajtuk keresztül természetesen közzük lesz a zenekarhoz is. Vannak harminc évnél is régebbi ügyfeleink, ők nem mennek máshoz akkor sem, ha mondjuk együttesük egy hangszerbeszerzési pályázatát más cég nyeri.

– *Tapasztalataik szerint az elmúlt tíz év adott-e lehetőséget például a fúvószenekaroknak, hogy valamennyire korszerűsítsék hangszerparkjukat, vagy továbbra is elsősorban javítgatással próbálják meghosszabbítani az akár már muzeálisnak is mondható darabok életét?*

– Történt változás, hiszen tíz éve még ritka volt, hogy saját hangszereket vásároljanak a zenét tanulók számára. Most már ezt is egyre többen megengedhetik maguknak, gyakran nem is a legolcsóbb kategóriából. Azok a nagyon régi, nagyon elhasznált hangszerek pedig lassanként kikopnak.

– *A réz- és fafúvós hangszerek forgalmának, jövedelmezőségének aránya változott-e a tíz-tizenkét év alatt?*

– Ennek még nem néztem utána, jóllehet, érdekes adatokkal lennének gazdagabbak.

– *Van-e még olyan „szabad” kapacitás a világpiacon, olyan hangszermárka, amelyre még nincs senkinek exkluzív szerződése Magyarországon?*

– Biztos, hogy vannak ilyenek, de nem biztos, hogy ezeket itthon el lehetne adni. Nagyon különböző, hogy mely országokban mely márkákat lehet igazán forgalmazni. Nálunk is vannak kedvelt típusok, amelyeket Ausztriában szinte alig ismernek. Az ilyeneket nagyon nehéz bevezetni.

Az élet és a világ változik, átalakul a kizárólagosság szerepe is. Az Európai Unióhoz csatlakozva ez a változás gyors és markáns lesz. A márkaképviselők lazább kötöttséget jelentenek majd, és a szaktudás, valamint az ár tesz versenyképessé. A legnagyobb jelentősége a személyes kapcsolatoknak lesz, annak, hogy ki tud jobb és szakszerűbb szervizt biztosítani. Ha a pénz is közös lesz, az árak mozgásteret is kisebb lesz, és egyébként is az alacsony árak is van határa: abból még senki sem tudott megélni, hogy ráfizet. Ezek a problémák minden bizonnyal rendbe is jönnek majd. Megváltozik a kereskedés.

– *Mi az, amit az Unióhoz való csatlakozásig fejleszteni érdemes vagy éppen fejleszteni kell a Fon-Trade életében?*

– Nagy változtatásokat nem tartok szükségesnek, de talán többet kellene találkozni a muzsikusokkal, erősíteni lehetne a személyes kapcsolatokat. Annyi meghívás van, aminek az egyéb üzleti munka miatt nem tudok eleget tenni, bármennyire is szeretnék.

– *Van-e a Frankfurti Vásáron kívül olyan kiállítás, amelyen érdemes lenne megjelenni, de a Fon-Trade még nem szerepelt?*

– Az egyesült államokbeli NAMM, amire én azért el-elmegyek és ugyanúgy behozom a legfontosabb újításokat, mint a többi cég. Az azonban, hogy behozom, nem jelent semmit. Volt olyan szaxofonmodellem, ami három évig állt az üzletben, senkinek sem kellett, pedig jó volt. Aztán valaki valahol hallotta, tetszett neki, bejött és megkérdezte, hogy lehet-e ilyet szerezni. Nagyon nehéz megismertetni, elfogadtatni, megkedveltetni az újat. A kínálat hatalmas, valóban a bőség zavaráról beszélhetünk. És ha mégis érdeklődés tapasztalható valami új iránt, nem kell azt feltétlenül nekünk forgalmazni, legyen erre másnak is lehetősége.

– *Előfordul, hogy ilyen esetben javasolják a másik kereskedőt, aki éppen a keresett hangszerral foglalkozik?*

– Ez is egy lehetséges megoldás, és az is, hogy megveszem a kollégától és a náluk lévő áron eladom az ügyfélnek, hogy ne neki kelljen utána járnia. Különösen, ha egy nagyobb rendelésből nálam éppen az a darab hiányzik.

– *Mi az, amit most szívesen a vásárlók figyelmébe ajánlana?*

– Szinte mindenhol vannak újítások: például a Muramatsu is többéves kutatással továbbfejlesztette modelljeit. Amiben óriási lehetőségek vannak, az a B&S mo-

dellek sora. A németek fantasztikusak alkottak nemcsak a trombiták, de a kürtök, szaxofonok területén is. Minőségben és árban egyaránt versenyképesek – különleges hangzás, európai minőség.

Aztán én például nagyon szeretem a Leblanc-klarineteket, amelyeknek kövérebb, vastagabb, jazzesebb a hangjuk, mint a nálunk kedvelt Buffet-modelleknek. Elég nehéz bevezetni a piacra, mert túlságosan szigorúak a korlátok és az ehhez kapcsolódó elvárások. Másutt nagyobb a szabadság, inkább érvényesülnek az egyéni színek, egyéni választások. Talán később itt is könnyebb lesz áttörni a falakat, hiszen annyi szép hang, jó hangszer van a már ismerteken kívül is.

– *Az aranyfuvola óta készített új hangszert?*

– Most csak fejeket csinállok ahhoz a fuvolához, hogy kipróbálhassuk különböző fejekkel is.

– *Megrendelésre is készülnek fuvolafejek a muzsikusoknak „testreszabottan”?*

– Annyit sajnos nem tudok dolgozni, ami egyébként is egyik nagy bánatom. Leleülök, de csak speciális dolgokhoz. Én csinálom a Straubinger-párnázást és javítok néhány különösen értékes fuvolát, régi, legendás márkájú szaxofont. A kívánságaim között azonban mindig előkelő helyen szerepel az, hogy minél többet tudjak magukkal a hangszerekkel foglalkozni.

Tóth Anna

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének júniusban kelt levele Görgey Gábor, az újonnan kinevezett kultuszminiszterhez, amelyben tájékoztatják a szaktarca vezetőjét az ágazat mára kialakult helyzetéről. A szakmai szervezet véleménye szerint elengedhetetlen a zenei terület átfogó rendezése, az anomáliák azonnali megszüntetése, amelyhez szakmai segítséget is felkínálnak.

Görgey Gábor
miniszter úrnak
Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma
1077 BUDAPEST, Wesselényi u. 20–22.

Tisztelt Miniszter Úr!

Engedje meg, hogy kinevezéséhez ezúton gratuláljunk, és egyben kívánjuk, hogy munkája eredményes legyen minden területen, de leginkább a legmostohább, legtöbb gonddal és ellentmondással küszködő – ám az országnak a legtöbb sikert hozó – zenekultúra terén.

Ennek érdekében szeretnénk a segítségére lenni annyiban, hogy rövid áttekintést adjunk szakterületünkről, a magyar szimfonikus zenekarok mára kialakult helyzetéről.

Az elmúlt 10-12 évben a magyar zenekultúra, de ezen belül különösen a szimfonikus zenekari terület – bár könnyvelhetünk el részeredményeket – összességében és más területekhez viszonyítva kritikusabb helyzetbe került, mint valaha! Hiába kértünk, javasoltunk átfogó megoldásokat, minden, a területünket érintő intézkedés valamilyen módon egyeseket privilegizált, másokat hátrányos helyzetbe hozott. Röviden úgy fogalmazhatnánk, hogy az állami hendikepppek időszakát éljük-éljük, és miközben szakmán belül is példátlan és egészségtelen differenciák alakultak ki egyes zenekarok között, a zenekarok nagyobb része méltatlan és megalázó körülmények között dolgozik.

Hogy néhány példát említsek: a Fesztiválzenekarnak az 1992. évi megalakítása után – amelynek következtében szinte lefejeződött a három vezető zenekar a sztár-művészek elcsábítása okán – az akkori illetékesek csak egy dologra voltak képesek, az ÁHZ fizetését 100%-kal növelték. Ezzel pedig csak azt érték el, hogy a többi zenekart károsító vákum máshova helyeződött.

Ugyancsak ennek az átmeneti időszaknak az „eredménye” volt, hogy egyes zenekarok elvesztették közalkalmazotti státuszukat, (13-ik havi fizetést, egyéb juttatásokat) ezzel is tovább fokozva hátrányos helyzetüket (Pl.: Rádiózenekar, MÁV Szimfonikusok, Postás/Matáv Zenekar), egyes fenntartók pedig alapítványokat, később KHT-kat hoztak létre zenekaraik számára (MÁV, MATÁV) ezzel is „ajtón kívülre” helyezve őket.

Az önkormányzati fenntartású zenekarok számára ugyan hozott némi javulást a költségvetési támogatások évenként emelkedő összege, de ez a támogatási rendszer – túl azon, hogy nem minden esetben jelentkezik plusz forrásként – ismét tovább polarizálta a zenekarokat, hiszen egy jelentős részük kiszorult ebből a körből. Itt kell megemlítenünk azt is, hogy a szakmai szervezetek is kiszorultak abból a lehetőségből, hogy rászorultság tekin-

tetében javaslataik lehessenek a költségvetési támogatások odaítélésében!

A közelmúlt egy újabb kultúrpolitika döntése nyomán, amelynek során először az ÁHZ-ből Nemzeti Filharmonikusokra változott zenekar hozzávetőleg 300%-os fizetésemelést és komoly működési tőkét, másodsor pedig az operaház is jelentős fejlesztést kapott, újból kialakult egy olyan mérhetetlen és indokolatlan különbségeket tartalmazó helyzet, ami – nyugodtan kijelenthetjük – példátlan nem csak európai, de világviszonylatban is.

Hogy jól érzékelhető legyen a kialakult helyzet, egy vidéki zenekari zenész aki nyugat-európai B kategóriás szintet képvisel, és valóban nélkülözhetetlen kultúr-missziót folytat, annyira reménytelen helyzetben van a két legmagasabban dotált zenekar muzsikusaihoz képest, mint egy százméteres síkfutó a 18-ik méteren, amikor az első futó már átszakította a célszalagot. De nincs sokkal jobb helyzetben egy rádiózenekari tag sem, aki évek óta a leggyengébb szintet képviselve, folyamatosan telt ház előtt játszva ok nélkül csúszott az ötödik helyre fizetés tekintetében, ami rövidesen maga után vonja a zenekar teljes talajvesztését is.

A fenti – három kormányciklusra kiterjedő – intézkedésekkel egy egységes finanszírozási koncepció kialakítása tekintetében szinte kezelhetetlenné vált a helyzet. Működési és finanszírozási szempontok alapján szétszakadt a 15 szimfonikus zenekart tartalmazó szakágazat. Ennek alapján sorolhatjuk a zenekarokat különböző csoportokra:

1. Önkormányzatok által fenntartott illetve támogatott vidéki zenekarok, amelyek az amúgy is szűkös önkormányzati források mellett ugyan kapnak valamennyi költségvetési támogatást, de arra is tudunk példát, hogy egyes önkormányzatok a költségvetési támogatás arányában csökkentették saját támogatásukat. Így ezek a zenekarok a lélek és művészetölő haknizás mellett is csak épp, hogy a létminimum felett élnek.

2. Alapítványként, illetve KHT-ként működő zenekarok, amelyek kizáródtak az önkormányzati, egyben a közalkalmazotti körből, így egyetlen köldökzsinóron lógnak.

3. A Rádiózenekar, amely – miközben az énekkarral és a gyermekkorussal együtt különösen nagy értéket képvisel – annak ellenére, hogy részvénytársasághoz tartozik, leginkább ki van téve a nagypolitika viharainak, illetőleg a Média Törvény rávonatközön hátrányos hatásainak, így a jelenleg kialakult helyzetet tekintve lassan már vegetálásra sem lesz képes.

4. A NFZ és az Operaház zenekara, amelyek a senki által sem elirigylet támogatottságukat ki tudja meddig bírják őrizni, különösen a felröppent sajtóhírek tükrében.

5. A BFZ, amely, ugyan azzal a szándékkal indult, hogy példát mutat az üzleti alapon való működésből, nevezetesen állami támogatások nélkül, ennek ellenére többszörösét kapja a különböző költségvetési és miniszteri juttatásoknak, mint azok a zenekarok, amelyek sosem állították, hogy megélnék az állam gondoskodása nélkül.

6. A Danubia Ifjúsági Szimfonikus Zenekar, amely egyszer csak – általános támogatási gondok közepette – berobbant a hazai zenei életbe, komoly állami támogatással.

A mára kialakult helyzetre jellemző, hogy a legjobban fizető zenekar tutti kíségetői órábéra 3850,- Ft, míg a legrosszabb helyzetben lévő zenekaré 500,- Ft körül mozog, nem beszélve az egyes zenekarok rendelkezésére álló működési költségek mérhetetlen különbözőségeiről! Mindent összevetve mintegy hétszeres különbség! Ez önmagában is indokolatlan és tarthatatlan, de a többséget érintő alsó határ a közszféra más területeihez viszonyítva is méltánytalan, különösen akkor, ha figyelembe vesszük, hogy zenei vonalon a 6 óra felel meg a 8 órás munkaidőnek a rendkívüli koncentrációt igénylő munkára és a folyamatos továbbképzés szükségességére való tekintettel.

Itt kell azt is megemlítenem, hogy a közalkalmazotti bértábla alapján a szimfonikus zenekari művészeket az 1.2-es szakmai szorzó illeti meg, miközben a pedagógusokat az 1.43-as. Ez azt a képtelenséget eredményezi, hogy egy alsó fokú zenetanár 20%-kal magasabb fizetést kap már az induláskor, mint egy egyetemi diplomával rendelkező zenekari művész, aki, túl a lényegesen magasabb kvalitatási igényen, még ráadásul rendkívüli stresszhelyzetekben kénytelen dolgozni.

Tisztelt Miniszter Úr!

Nem hinnénk, hogy a fentiek tükrében kétséges a magyar szimfonikus zenekari területen uralkodó állapotok tarthatatlansága.

Itt és most nem kívánjuk részletezni a zenekultúra szerepét a nevelésben, a kultúr-diplomáciában, vagy akár az idegenforgalomban, hiszen Miniszter Úr ezt nálunk is jobban ismerheti.

A megtisztelő figyelmé felkeltése mellett csupán arra törekszünk, hogy végre kialakuljon egy, a területet legjobban ismerő és képviselő szakmai szervezet, a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége, valamint az érdekvédő szervezet, a Magyar Zene-, és Táncművészek Szakszervezetének bevonásával egy olyan munkacsoport, amely koncepcionálisan és egészében képes kezelni a problémákat, és megalkothat egy olyan rendszert, ami hosszú távon biztosíthatná a zenekarok megfelelő működését, fejlődését anélkül, hogy az egyik zenekar csak a másik – ilyen módon az egész magyar zenekari kultúra – rovására tudjon eredményeket felmutatni.

Remélve, hogy sikerült megtisztelő figyelmét e terület nem kis gondjai iránt felkelteni, ezúton jelezzük, készek vagyunk segítséget nyújtani átfogó, az előadó művészet, ezen belül pedig a zenei élet működését is szabályozó kulturális, vagy zenei törvény kialakításában, annak érdekében, hogy az a kevés, amiben Magyarország tényleg nagyhatalom volt eddig, abban az is maradjon.

Tisztelettel:

Popa Péter
elnök

a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségének
elnöksége nevében

NEMZET KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA – MŰVÉSZETI FŐOSZTÁLY

A Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége elnökének,

Popa Péter úrnak,
Budapest

Tisztelt Elnök úr!

Görgey Gábor miniszter úr köszönettel megkapta levelét, amelyben a magyar szimfonikus zenekarok helyzetéről tájékoztatja. Kérem, engedje meg, hogy illetékességéből a Művészeti Főosztály nevében én írjak Önnek.

Mindenekelőtt elnézést kérek a késedelmes válaszáért, de – mint azt már Ön is tudja – az időközben lefolytatott tárgyalások eredményeként megszületett a megállapodás a közalkalmazottak bérfelállításával kapcsolatban, így az Ön által említett egyik probléma részben megoldódni látszik.

A beadványában foglalt egyéb kérésekkel kapcsolatban megkerestük a Magyar Zeneművészek és Táncművészek Szakszervezetének főtitkárát, dr. Gyimesi László urat, aki tájékoztatott bennünket a készülő művészeti törvény alapelveiről. Ennek alapján kérem, szíveskedjék felvenni a kapcsolatot közvetlenül a főtitkár úrral annak érdekében, hogy a szimfonikus zenekarok működésével kapcsolatos kérdések megfelelően jelenhessenek meg az új törvényben.

Munkájához sok sikert kívánok.

Budapest, 2002. szeptember 12.

Üdvözlettel: **Magi István**
főosztályvezető-helyettes

A Művészeti Szakszervezetek Szövetségének a miniszterelnökhöz címezett októberi keltezésű levele, amelyben a közalkalmazotti szférát érintő 50%-os béremelés kapcsán, annak diszkriminatív jellegére hívja fel a figyelmet a Magyar Rádió művészeti együttesei, illetve a MÁV Szimfonikus Zenekar vonatkozásában. Egyúttal ismételten felhívja a miniszterelnök figyelmét a szakmai szervezetekkel egyetértésben készülő, a művészeti életet rendezni kívánó szabályozók előkészületi munkáira.

Miniszterelnöki Hivatal
Dr. Medgyessy Péter úr
 miniszterelnök
 részére

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

A Művészeti Szakszervezetek Szövetsége képviseletében, amely hat művészeti szakszervezetet tömörít, fordulunk Önhöz.

Levelünk lényege: segítséget és támogatást kérni Öntől a szeptember 1-től végrehajtott 50%-os béremelés néhány, a művészeti életben jelentkező megoldatlan kérdésének orvoslásához.

Előjáróban hangsúlyozzuk azt, hogy mi is – hasonlóan más szakszervezetekhez – történelmi jelentőségűnek tekintjük azt a bérintézkedést, amely mérsékelte a jellemzően diplomás végzettségűek lemaradását, és egyidejűleg perspektívát is nyitott számukra, különösen az önkormányzati körben foglalkoztatottak esetében.

Amit viszont nem tudott az intézkedés megoldani és ezzel szándékától függetlenül csalódottságot és egyben elégedetlenséget keltett az alábbi:

1. A művészeti intézmények, a közhasznú társaságok gyakran nem közalkalmazotti vagy munkaviszonyban, hanem vállalkozási szerződések alapján foglalkoztatják a művészeket és a nem művészeti dolgozókat. E levél nem alkalmas arra, hogy az erre vonatkozó álláspontunkat részletesen kifejtjük, de annyit feltétlenül rögzítünk, hogy ezt a joggyakorlatot csak akkor tudjuk elfogadni, amennyiben ez nem a munkavállalók akarata ellenére, kiszolgáltatott helyzetük kihasználása mentén alakul ki.

Azonban mindentől függetlenül az tény, hogy ezek a művészeti és nem művészeti vállalkozó munkavállalók jogállásukra tekintettel – elsősorban a színházi területen - se a bérfejlesztésből, se a minimálbér adómentessé válásából nem részesülhettek, ami érthető indulatokat keltett.

Arra kérjük Önt, hogy támogassa azt a kérésünket, mely szerint a fentiekben vázolt keretek között foglalkoztatottak is részesülhessenek arányos jövedelemnövekedésben, és ennek forrását – szeptember 1 - jei visszamenőleges hatállyal – a jövő évi költségvetési törvény tervezése során vegyék figyelembe.

2. A másik kérésünk két művészeti együttest, a Magyar Rádió művészeti együtteseit (szimfonikus zenekar, kórus, gyermekkórus és Stúdió 11) és a MÁV Szimfonikus Zenekart érinti.

Álláspontunk szerint – amelyet a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériumával kötött ágazati megállapodás is megerősített – a két szervezet munkavállalóinak béremelése mind szakmai, mind jogi szempontból maradéktalanul indokolt.

a) A 2001. és 2002. évi módosított költségvetési törvény 5.§ - ának (4) bekezdése szerint: "... A támogatás megilleti az államháztartás alrendszeraitől rendszeres működési támogatásban részesülő állami, illetve önkormányzati többségi tulajdonban levő közhasznú társaságok, alapítványok... által működtetett... művészeti intézményeket a velük munkaviszonyban álló alkalmazottak után,..."

A Magyar Rádió művészeti együttesei a rádiózásról és televíziózásról szóló 1996. évi I. törvény alapján a Magyar Rádió Közalapítvány

útján minden esztendőben, rendszeresen kaptak a költségvetési működési támogatást, megjegyezve azt, hogy ennek összege három év óta változatlan mértékű.

b) A MÁV különböző szolgáltatásai (pl. egészségügyi szolgáltatások, személyszállítás) rendszeres működési támogatásban részesülnek a költségvetési törvények keretei között az államháztartás alrendszerétől, így a hatályos költségvetési törvényben a Közlekedési és Vízügyi minisztérium fejezetében. A MÁV Szimfonikus Zenekart a MÁV által kizárólagosan alapított alapítvány tartja fenn, ezért költségvetési kapcsolatai ugyan közvetetten, de vitathatatlan összefüggésben állnak a MÁV és a költségvetés viszonyával.

A két szervezet érintett munkavállalói létszáma összesen kb. 300 fő. E létszám igényeinek teljesítése kb. havi 15 millió Ft + járulék, az év négy hónapjára összesen kb. 60 millió Ft + járulék kiadást jelentene a költségvetés számára. Amennyiben ők is megkaphatnák az ágazati átlagnak megfelelő bérfejlesztés összegét, akkor ennek szakmai hozadéka az lenne, hogy nem nyílna még tovább az olló az un. fővárosi nagyzenekarok és kórusok között, ahol a Rádió együttesei a korábbi viszonylag hasonló jövedelmi viszonyokhoz képest lényeges jövedelem hátrányba kerültek összevetve a Nemzeti Filharmonikusok és az Operaház hasonló testületeivel, illetve a MÁV Szimfonikus Zenekar bérszínvonalára hasonlítana az önkormányzati fenntartású együttesekéhez. Politikai és jogi előnye az lehetne, hogy e körben senki nem érezhetné az előremutató és jó szándékú intézkedést diszkriminatívnak.

Tisztelt Miniszterelnök Úr!

Kissé röstelljük magunkat azért, hogy ilyen szakmai részletkérdéseknek tűnő problémákkal fordultunk Önhöz, de úgy ítéltük meg, hogy egy elismerésre méltó intézkedés végrehajtása során nem szabad olyan hibákat ejteni, amelyek orvosolhatóak. Tisztelettel kérjük, szíveskedjen megállapításainkat és javaslatainkat megfontolni.

Végezetül tájékoztatjuk Önt arról, hogy a SZEF – ben történt személyes tájékoztatásunknak megfelelően, szövetségünk folyamatosan készíti elő a művészeti élet szabályozását célzó javaslatát, amelynek sorában jelenleg a szakmai szervezetekkel egyeztetjük az egyre formálódó anyagot, amely reméljük, hogy hozzájárulhat a művészeti élet számos jogi ellentmondásának – mint például a jelen levélben megfogalmazott tipikusnak tekinthető problémák – megoldásához.

Budapest, 2002. október 24.

Tisztelettel

dr. Gyimesi László
 elnök

Levelünket tájékoztatásul megküldjük dr. Pető Iván úrnak, az Országgyűlés Kulturális és Sajtó Bizottsága elnökének és Görgey Gábor úrnak, a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma miniszterének. A Miniszterelnöki Kabinetirodától dr. Tímár Ferenc főtanácsos tájékoztatása szerint a levelet továbbították illetékesség okán a Munkaügyi Minisztériumba, ahonnan lapzártáig nem érkezett válasz.

MÁV SZIMFONIKUSOK ZENEKARI ALAPÍTVÁNY**Görgey Gábor**
miniszter Úrnak**Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma****Budapest**
Wesselényi u. 22-28.

Tisztelt Miniszter Úr!

Alulírottak, a MÁV Szimfonikus Zenekar tagjai, mélységes elkeseredéssel és csalódottsággal fordulnak Önhöz segítségért.

Azóta, hogy zenekarunk 1994-ben alapítvánnyá alakult, sorozatosan kellett átélnünk azt, hogy mindig kimaradt minden központi intézkedésből, amely a zenekarok helyzetének javítását célozta, nem tartozik ugyanis sem a nemzeti alapintézmények, sem az önkormányzati együttesek közé és ílymódon tagjai nem közalkalmazottak.

Ezért fogadtuk rendkívül örömmel azt a hírt, mely szerint a Zene- és Táncművészetek Szakszervezete és a KKDSz, valamint a NKÖM megállapodott arról, hogy nem közalkalmazotti státuszban lévő intézmények dolgozói is részesülnek az 50%-os közalkalmazotti bérfelajánlásból és ezek között név szerint meg volt említve a MÁV Szimfonikus Zenekar is. A nagy bérfelajánlás megtörtént, október 1-jén már mindenki az emelt bért kapta, a MÁV Szimfonikus Zenekar azonban nem kapott semmit.

Előállt az a helyzet, hogy ma Magyarországon a legrosszabbul fizetett szimfonikus zenekar a MÁV, sőt megelőznek bennünket a zenetanárok is.

Szeretnénk tudatni Miniszter Úrral, hogy a MÁV Szimfonikusoknál jelenleg a legalacsonyabb bér 70 400 forint (havi, bruttó), a **zenekari tagok átlagbére 74 300 Ft** és a 95 zenekari tag között 59 olyan van, akinek havi fizetése nem éri el a 90 000 forintot. Ennyi pénzből tisztességgel megélni, családot fenntartani lehetetlen. Mindenki arra kényszerül, hogy pótlólagos kereseti forrásokat találjon, ami természetesen zenekari munkánk rovására megy. Különösen fájdalmas tudomásul vennünk, hogy a jelenlegi bérfelajánlásból olyan zenekarok is részesültek, amelyek hozzánk hasonlóan nem közalkalmazottak: A Nemzeti Filharmonikusok, a Budapesti Fesztiválzenekar, a BM Szimfonikus Zenekar, a Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar. Nem irigyeljük tőlük, csak nem értjük, mivel érdemelte ki a mi zenekarunk – és a Magyar Rádió zenei együttese – azt a diszkriminációt, hogy éppen mi maradunk ki ebből a körből is. Az a zenekar, amely 1945 óta szolgálja folyamatosan a magyar zenekultúrát, amely pótolhatatlanul fontos szerepet tölt be

a zenei életben, amely óriási erőfeszítéssel mindaddig meg tudta őrizni a maga elé célul kitűzött magas minőséget, amely szerte a világon sikerrel öregbítette a magyar zene jó hírnevét.

Nagyon kérjük, Miniszter Úr, vesse latba tekintélyét, hogy ez a megalázó megkülönböztetés megszűnjön. Most még talán nem késő.

Bízunk megértésében és segítő szándékában!

Budapest, 2002. október 9-én

Tisztelettel

*a MÁV Szimfonikus Zenekar
minden tagja nevében
Fenyő Gábor*

NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA**MINISZTER****MÁV Szimfonikus Zenekar tagjai
részére****Budapest**

Tisztelt Zenekari tagok!

Először is meg szeretném köszönni, hogy megtisztelték a kulturális tárcát, és hozzánk fordultak megoldásra váró problémájukkal. A levelükben foglaltakkal egyetértek, tehát úgy gondolom, hogy az 50%-os béremelést az Önök zenekarának is meg kellene kapnia.

Ezért a kulturális tárca – együttműködve a Pénzügyminisztériummal és a Belügyminisztériummal – a 2003. évi költségvetés tervezése során figyelembe vette zenekarunknak az 50%-os béremeléssel kapcsolatos többlettámogatási igényét is. A 2002. évhez hasonlóan a 2003. évi költségvetésnek a „Helyi önkormányzatok hivatásos zenekari és énekkari támogatása” során kívánjuk a béremelésből fakadó többlettámogatást biztosítani a MÁV Szimfonikus Zenekar számára.

Művészeti tevékenységükhöz további eredményeket kívánok:

Budapest, 2002. november 22.

Tisztelettel:

Görgey Gábor

BM DUNA SZIMFONIKUS ZENEKAR

Január 1. 17.00

Fővárosi Operett Színház
Újévi Szimfonikus Buli II.
Koós János vezényletével
és sztárvendégeinek
közreműködésével.
Részletek
Bizet, Brahms, Dvořák,
Erkel, Mozart, Puccini,
Rossini, Schubert,
Suppé, Strauss
közismert és népszerű műveiből

Január 24. 19.00

Duna Palota
(Téli bérlet 5.)
Rossini: A tolvaj szarka nyitány
D'Albert:
C-dúr csellóverseny Op. 20
Beethoven: 6. (F-dúr)
„Pastorale” szimfónia Op. 68
Km.: Nagy Róbert (cselló)
Vez.: Héja Domonkos
Január 26. 9:30
(Kicsinyek Zenélő Órája)
Duna Palota I

(Ifjúsági bérlet 4.)

11:00 (Gyermekbérlet)
Néptánc, néphagyomány
A Duna Művészegyüttes fellépése.

Február 7. 19.00

Duna Palota
(Téli bérlet 6.)
WEBER: Oberon nyitány
Fekete Gyula: Nagybőgőverseny
Schumann: 1. (B-dúr)
„Tavaszi” szimfónia Op. 38
Km.: Búza Vilmos (nagybőgő)
Vez.: Kovács László

Február 16. 9.30

Kicsinyek Zenélő Órája
Duna Palota
(Ifjúsági bérlet 5.)
11:00 (Gyermekbérlet)
Középpontban
a zeneszerző

Február 28. 19.00

Duna Palota
(Tavaszi bérlet 1.)
Kamarazenei est
Közreműködnek: a zenekarból
alakult kamaraegyüttesek

Március 7. 19.00

Duna Palota
(Tavaszi bérlet 2.)
Haydn:
103. (Esz-dúr) szimfónia
Mozart: Zongoraverseny
Brahms:
3. (F-dúr) szimfónia Op. 90
Km.: Koczor Péter (zongora)
Vez.: Antal Mátyás

Március 21. 19.00

Duna Palota
(Tavaszi bérlet 3.)
Barokk est
Bach: 4. Brandenburgi verseny
Bach:
D-dúr csembalóverseny
Telemann:
Versenymű három trombitára
Közreműködnek:
Szepes András (csembaló)
Kovács György (pic. trombita)
és a zenekar szólistái
Vez.: Deák András

Március 23. 9.30

(Kicsinyek Zenélő Órája)
Duna Palota
(Ifjúsági bérlet 6.)
11:00 (Gyermekbérlet)
Vox Humana

Április 4. 19.00

Duna Palota
(Tavaszi bérlet 4.)
Bizet: Arles-i lány I. szvit
Ibert: Concertino da Camera
Dukas: C-dúr szimfónia
Km.: Götz Nándor (szaxofon)
Vez.: Deák András

Április 13. 9.30

(Kicsinyek Zenélő Órája)
Duna Palota
(Ifjúsági bérlet 6.)
11:00 (Gyermekbérlet)
A baletzene
gyöngyszemei

Április 18. 19.00

Duna Palota
(Tavaszi bérlet 5.)
Kovács Zoltán művének
ősbemutatója
R. Strauss: 2. kürtverseny
Goldmark: 1. szimfónia Op. 26
Km.: Varga Zoltán (kürt)
Vez.: Kovács János

Április 19. 20.00

Duna Palota
Duna Koncert
Deák András

BUDAPESTI FILHARMÓNIAI TÁRSASÁG

Január 20.

(Dohnányi bérlet III.)
Rimskij-Korszakov:
Spanyol capriccio, Op. 34.
Elgar:
Csellóverseny, e-moll, Op. 85.
Bartók: Magyar képek
Sztravinszkij: Tűzmadár-szvit
Vez.: Rico Saccani
Km.: Varga Tamás (cselló)

Január 21.

(Mahler bérlet III.)
Rimskij-Korszakov:
Spanyol capriccio, Op. 34.
Elgar:
Csellóverseny, e-moll, Op. 85.
Bartók:
Magyar képek
Sztravinszkij:
Tűzmadár-szvit
Vez.: Rico Saccani
Km.: Varga Tamás (cselló)

Február 17.

KODÁLY BÉRLET III.
Csajkovszkij:
Hegedűverseny, D-dúr, Op. 35.
Csajkovszkij:
IV. szimfónia, f-moll, Op. 36.
Vez.: Lukács Ervin
Km.: Ágoston András (hegedű)

Március 17.

BUDAPESTI TAVASZI FESZTIVÁL
Csajkovszkij: III. zongoraverseny,
Esz-dúr, Op. 75.
Csajkovszkij:
II. zongoraverseny, G-dúr, Op. 44.
Csajkovszkij:
I. zongoraverseny, b-moll, Op. 23.
Vez.: Rico Saccani
Km.: Denis Matsouev
(zongora)

Március 18.

(Mahler bérlet IV.)
Csajkovszkij: III. zongoraverseny,
Esz-dúr, Op. 75.
Csajkovszkij:
II. zongoraverseny, G-dúr, Op. 44.
Csajkovszkij:
I. zongoraverseny, b-moll, Op. 23.
Vez.: Rico Saccani
Km.: Denis Matsouev (zongora)

Április 28.

(Dohnányi bérlet IV.)
Dukas: A bűvészinás
C. Frank: Szimfonikus variációk
zongorára és zenekarra
Debussy: Egy faun délutánja
Ravel: Daphnis és Cloe II. szvit
Vez.: Rico Saccani
Km.: Philippe Cassard (zongora)

Április 29.

(Mahler bérlet V.)
Km.: Philippe Cassard (zongora)
Dukas: A bűvészinás
C. Frank: Szimfonikus variációk
zongorára és zenekarra
Debussy: Egy faun délutánja
Ravel: Daphnis és Cloe II. szvit
Vez.: Rico Saccani
Km.: Philippe Cassard (zongora)

DEBRECENI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Január 1. 16.00

Újévi a Nagytemplomban
egyztetés alatt
Vez.: Kollár Imre

Január 9. 19.30

Bartók terem
Brahms: B-dúr zongoraverseny
Km.: Ránki Dezső
Brahms: II. szimfónia
Vez.: Kollár Imre
Szervező: Filharmónia Kht. DFZ

Január 23. 19.30

Bartók terem és

Január 27. 19.30

Nemzeti Színház
Mendelssohn: Paulus
Km.: a Debreceni Kodály Kórus
Karigazgató: Szabó Sipos Máté
Szabóki Tünde
Bódi Marianna
Nyári Zoltán
Sárkány Kázmér
Cser Péter
Vez.: Kollár Imre

Január 30. 19.30

Bartók terem
Rossini: Semiramis – nyitány
Kalliwuda: Morceau de salon
Jean Frances: Princess de clewie
Km.: Lencsés Lajos – oboaművész
Dvořák:
VIII. szimfónia, G-dúr, op. 88
Vez.: Charles Olivier Munroe

**Eladó egy 1996-os
Buffet Green Line
félautomata OBOA.**

**Hibátlan,
professzionális hangerő.**

**Ár: 800 000 Ft
(új ár: 1 600 000 Ft)
Kovács Zsolt,
tel: 06-30-475-24-23**

**E-mail cím:
hercules.mail@freemail.hu
Bp. 1165 Táncsics u. 33. b**

KARMESTERI PÁLYÁZAT

A 106 éves múltra
visszatekintő
MŰEGYETEMI ZENEKAR
állandó karmesterei
poszt betöltésére
várja a jelentkezőket.
Minden információ
a zenekar honlapján
elérhető:
www.bme.hu/zenekar.

Február 13. 19.30

Bartók terem

Brahms: d-moll zongoraverseny
Km.: Bogányi Gergely
Brahms: III. szimfónia
Vez.: Kollár Imre

Február 20. 19.30

Bartók terem

Mendelssohn: Meerstille und glückliche Fahrt op. 27 (Szelcsend és szerencsés hajózás)
Csajkovszkij: Vihar op. 18
Beethoven: VI. szimfónia
Vez.: Járαι István

Február 25. 19.00

DE Aula

W. A. Mozart:
Esz-dúr szerenád K 375
R. Strauss: Fúvósszerenád op. 7
Ch. F. Gounod: Petite Symphonie
Km.: a Debreceni Filharmonikus Zenekar Fafúvós Együttese
Vezető karmester: Kollár Imre

Március 6. 19.30

Bartók terem

Brahms: Kettősverseny
Km.: Kelemen Barnabás – hegedű
Perényi Miklós – gordonka
Brahms: IV. szimfónia
Vez.: Kollár Imre

Március 31. 19.30

Bartók terem

a Debreceni Tavasz Fesztivál
ünnepi záró hangversenye
Muszorgszkij:
Egy éj a kopár hegyen
Liszt Ferenc:
Esz-dúr zongoraverseny
Km.: Bogányi Gergely – zongoraművész
Bartók Béla:
A Kékszakállú herceg vára
Vez.: Kollár Imre

Április 3. 19.30

Bartók terem

Brahms: Német requiem
Km.: a Nemzeti Énekkar
Karigazgató: Antal Mátyás
Km.: Szabóki Tünde – szoprán
Rezsnyák Róbert – bariton
Vez.: Kollár Imre

Április 8. 19.00

DE Aula

Mozart: D-dúr Divertimento K 136
Mozart:
g-moll Adagio és fuga K 546
Km.: A Debreceni Filharmonikus Zenekar Vonós Együttese
Hangverseny.szer:
Alexáné Kardos Ildikó
Mozart: g-moll szimfónia K 550
Vez.: Kollár Imre

Április 17. 19.30

Bartók terem

J. S. Bach:
Christ lag in Todesbanden
Mozart: c-moll mise K 427

Km.: a Debreceni Kodály Kórus
Km.: Kertesi Ingrid, Eperjesi Erika, Schöck Atala, Kállay Gábor, Kálmány Mihály
Vez.: Szabó Sipos Máté

GYŐRI FILHARMONIKUS ZENEKAR

Január 12. 19.00

Székesfehérvár Színház

Borlói Rudolf:
Requiem – ősbemutató
Km.: a Magyar Állami Operaház magánénekesei
Vez.: Medveczky Ádám

Január 20. 19.00

Richter Terem (Richter bérlet)

Farsangi hangverseny
J. Strauss műveiből
Vez.: Medveczky Ádám

Január 21. 19.00

Richter Terem

Farsangi hangverseny bérleten kívül

Január 22. 19.00

Móvár Művelődési Központ

Farsangi hangverseny

Január 27. 19.00

Richter Terem

Liszt bérlet
Weber: Bűvös vadász nyitány
Grieg: a-moll zongoraverseny
Brahms: II. szimfónia
Km.: Oláh Margit – zongora
Vez.: Medveczky Ádám

Március 3. 19.00

Richter Terem (Liszt bérlet)

Bizet: C-dúr szimfónia
Ravel: Lúdanyó meséi
Respighi: Róma fenyőí
Vez.: Medveczky Ádám

Március 15. 11.30

Richter Terem

Ünnepi Közgyűlés
Csermák Antal: A haza szeretete
Rózsavölgyi: Társastánc
Weiner: Divertimento
Bartók: Erdélyi táncok
Vez.: Medveczky Ádám

Április 16. 19.00

Evangélikus Óregtemplom Oratórium bérlet

Húsvéti hangverseny
Scarlatti: Stabat Mater
Haydn:
A Megváltó hét szava a keresztfán
Km.: a Magyar Állami Operaház magánénekesei
Budapesti Kórus
Vez.: Medveczky Ádám

Április 23. 19.00

Richter Terem

Richter bérlet
Petrovics: V. kantáta

Rachmaninov:

Variációk egy Paganini témára
Schumann: IV. d-moll szimfónia
Km.: Massányi Viktor – ének
Vez.: Medveczky Ádám

Április 28. 12.00

Budapest Nemzeti Galéria

Vez.: Medveczky Ádám

MATÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

Január 10. péntek 19.00

Nemzeti Múzeum (Kamarabérlet Széchényi Ferenc emlékére)

Gluck: Iphigenia-nyitány
Stamitz: Brácsaverseny Op.1
Brahms: A-dúr szerenád
Km.: Bársony Péter
Vez.: Ligeti András

Január 11. szombat 19.30

MTA Díszterem (MTA Kamarabérlet)

Gluck: Iphigenia-nyitány
Stamitz: Brácsaverseny Op.1
Brahms: A-dúr szerenád
Km.: Bársony Péter
Vez.: Ligeti András

Január 15. szerda 19.30

(„C” bérlet ZAK)

Schubert: 4. szimfónia
Mahler: 1. szimfónia
Vez.: Füst János

Január 16. csütörtök 19.30

(„A” bérlet ZAK)

Schubert: 4. szimfónia
Mahler: 1. szimfónia
Vez.: Füst János

Február 8. szombat 19.30

(„C” bérlet ZAK)

Wagner: Siegfried-idill
Schumann: Zongoraverseny
Schumann: 2. szimfónia Op.61
szólísta: Martin Roscoe
Vez.: Kovács János

Február 13. csütörtök 19.30

(„A” bérlet ZAK)

Brahms: Hegedűverseny Op. 77
Bruckner: 3. szimfónia
Szólísta: Kelemen Barnabás
Vez.: En Shao

Február 14. péntek 18.00

(MTA Koraesti bérlet) MTA Díszterem

Brahms: Hegedűverseny Op.77
Bruckner: 3. szimfónia
Szólísta: Kelemen Barnabás
Vez.: En Shao

Február 21. péntek 19.00

Nemzeti Múzeum (Kamarabérlet Széchényi Ferenc emlékére)

Mozart: Lucio Silla nyitány KV 137
Mozart: Kürtverseny
Mozart: g-moll szimfónia

Szólísta: Gyarmati László
Vez.: Héja Domonkos

Február 22. szombat 19.30 (MTA Kamarabérlet)

MTA Díszterem
Mozart: Lucio Silla nyitány KV 137
Mozart: Kürtverseny
Mozart: g-moll szimfónia
Szólísta: Gyarmati László
Vez.: Héja Domonkos

Február 28. péntek 16.00 és 18.00

(Ifjúsági bérletsorozat 6–10 éveseknek Matáv Zeneház)
Mesélő zene 4.

Március 1. szombat 11.00

(Ifjúsági bérletsorozat 10–14 éveseknek Matáv Zeneház)
A tánc

Március 7. péntek 19.30

(„C” bérlet ZAK)
R. Strauss: Don Juan
Wagner: Wesendonk-dalok
R. Strauss: Don Quixote
Szólísta: Verebics Ibolya
Vez.: Ligeti András

Március 8. szombat 19.30

(„B” bérlet ZAK)
R. Strauss: Don Juan
Wagner: Wesendonk-dalok
R. Strauss: Don Quixote
Szólísta: Verebics Ibolya
Vez.: Ligeti András

Március 13. csütörtök 19.30

(MTA Kamarabérlet) MTA Díszterem
Haydn: G-dúr szimfónia
Cimarosa: Oboaverseny
Mozart: Haffner szimfónia
Szólísta: Dienes Gábor
Vez.: Kesselyák Gergely

Március 21. péntek 19.00

(Nemzeti Múzeum Kamarabérlet Széchényi Ferenc emlékére) Nemzeti Múzeum
Haydn: G-dúr szimfónia
Cimarosa: Oboaverseny
Mozart: Haffner szimfónia
Szólísta: Dienes Gábor
Vez.: Kesselyák Gergely

Április 3. csütörtök 19.30

(„A” bérlet ZAK)
Bach: Parasztkantáta No 212
ORFF: Carmina Burana
szólísta: Kertesi Ingrid,
Marosvári Péter,
Káldi Kiss András
Km.: a Magyar Rádió Énekkara és Gyermekkara (karigazgató: Strausz Kálmán és Thész Gabriella)
Vez.: Ligeti András

Április 4. péntek

(„C” bérlet ZAK 19.30)
Bach: Parasztkantáta No 212
ORFF: Carmina Burana
szólísta: Kertesi Ingrid,

Marosvári Péter,
Massányi Viktor
közreműködik a Magyar Rádió
Énekkara és Gyermekkara
(karigazgató: Strausz Kálmán
és Thész Gabriella)
Vez.: Ligeti András

Április 11. péntek 19.00
(Nemzeti Múzeum Kamarabérlét
Széchényi Ferenc emlékére)
Nemzeti Múzeum
Schubert:
D-dúr nyitány olasz stílusban
Mahler: Gyermekgyászadalok
Beethoven: 4. szimfónia Op. 60
Szólista: Wiedemann Bernadett
Vez.: Ligeti András

Április 12. szombat 19.30
(MTA Kamarabérlét)
MTA Díszterem
Schubert:
D-dúr nyitány olasz stílusban
Mahler: Gyermekgyászadalok
Beethoven: 4. szimfónia Op. 60
Szólista: Wiedemann Bernadett
Vez.: Ligeti András

Április 13. vasárnap 18.00
(MTA Koraesti bérlét)
MTA Díszterem
Schubert:
D-dúr nyitány olasz stílusban
Mahler: Gyermekgyászadalok
Beethoven: 4. szimfónia Op. 60
Szólista: Wiedemann Bernadett
Vez.: Ligeti András

Január 16. péntek 19.30
(„C” bérlét ZAK)
Sztaravinszkij: Tűzmadár – szvit
Prokofjev: I. zongoraverseny
Sztaravinszkij: Petruska
Szólista: Várjon Dénes
Vez.: Ligeti András

Január 17. szombat 19.30
(„B” bérlét ZAK)
Sztaravinszkij:
Tűzmadár-szvit
Prokofjev: I. zongoraverseny
Sztaravinszkij: Petruska
Szólista: Várjon Dénes
Vez.: Ligeti András

MÁV SZIMFONIKUS ZENEKAR

Január 18.
(Unokák és nagyszülők hang-
versenye – ifjúsági sorozat)
Utazás a fuvola körül
Km.: Oross Veronika és a MÁV
Szimfonikusok fuvolaművészei
Vez.: Werner Gábor

Január 30. csütörtök
(Lukács Miklós bérlét)
Emlék Szergej Prokofjev halálának
50. évfordulója alkalmából
Prokofjev:
Alexander Nyevszkij-kantáta
Stravinsky: Zongoraverseny
Stravinsky: Zsoltárszimfónia

Km:
Medgyesi-Schwartz Lúcia – ének
Jandó Jenő- zongora
Nemzeti Énekkar
Vez.: Antal Mátyás

Február 6. csütörtök
(Erdélyi Miklós bérlét)
Bizet: Az arles-i lány – szvit
Dohnányi:
Változatok egy gyermekdalra
Beethoven. II. szimfónia
Km.: Szelecsényi Norbert – zongora
Vez.: Lukács Ervin

Február 15.
(Unokák és nagyszülők hang-
versenye – ifjúsági sorozat)
Szedjük szét és rakjuk össze...
Beethoven: V. szimfónia
Vez.: Gál Tamás

Február 27. csütörtök
(Lukács Miklós bérlét)
Mendelssohn: Éliás – oratórium
Km.: Verebics Ilona, Kovács
Annamária, Timothy Bentsch,
Kálmándi Mihály, Nemzeti
Énekkar
karigazgató: Antal Mátyás
Vez.: Fürst János

Március 6. csütörtök
Erdélyi Miklós bérlét
Händel:
Judas Makkabeus – oratórium
Km.: a Budapesti Akadémiai
Kórustársaság
Vez.: Hollerung Gábor

Március 22.
(Unokák és nagyszülők hang-
versenye – ifjúsági sorozat)
Utazás a nagybögő körül
Km.: Enreiter István, Lajcsik Soma,
Saru Károly, Sándor György
(a MÁV Szimfonikusok
bögőművészei)
Vez.: Csurgó Tamás

Március 30. vasárnap
(Erdélyi Miklós bérlét)
Dvořák: Requiem
Km: Pitti Katalin, Németh Judit,
Kiss B. Attila, Rácz István
a Magyar Rádió Énekkara
karigazgató: Strausz Kálmán
Vez.: Ács János

**MAGYAR RÁDIÓ
SZIMFONIKUS ZENEKARA**

Január 1. szerda, 19.30
Zeneakadémia
Vez.: Vásáry Tamás
Újévi hangverseny

Január 10. péntek, 19.30
Zeneakadémia
Oratóriumbérlét 3.
Beethoven:
Krisztus az olajfák hegyén
C-dúr mise
Vez.: Strausz Kálmán

Január 17. péntek, 19.30
Zeneakadémia
(Romantikus estek 5.)
Liszt: A-dúr zongoraverseny
Spanyol rapszódia
Dante-szimfónia
Vezényel és zongorázik:
Vásáry Tamás

Január 31. péntek, 19.30
Zeneakadémia
(Romantikus estek 6.)
Dvořák: h-moll gordonkaverseny
VII. szimfónia
Km.: Perényi Miklós (gordonka)
Vez.: Vásáry Tamás

Február 7. péntek, 19.30
Zeneakadémia –
(Romantikus estek 7.)
Wagner operaáriák, -kórusok,
nyitányok és előjátékok
Km.: Németh Judit (ének)
Vez.: Vásáry Tamás

Február 14. péntek, 19.30
Zeneakadémia
Kodály: Felszállott a páva
– változatok magyar népdalra
Bartók: A kékszakállú herceg vára
Km.:
Németh Judit, Polgár László (ének)
Vez.: Vásáry Tamás

Február 28. péntek, 19.30
Zeneakadémia –
(Romantikus estek 8.)
– Csajkovszkij
Km.: Bogányi Gergely (zongora)
Vez: Vásáry Tamás
b-moll zongoraverseny
Manfréd-szimfónia

Március 25. kedd, 19.30
Zeneakadémia –
Budapesti Tavasz Fesztivál
Beethoven: IX. szimfónia
Km.: a Magyar Rádió Énekkaránaka
Vez.: Vásáry Tamás

**Április 4. péntek és 6. vasárnap,
19.30**
Olasz Kultúrintézet
Mahler:
VII. szimfónia
Vez.: Fischer Ádám

Április 11. péntek, 19.30
Zeneakadémia
Mozart:
G-dúr zongoraverseny K. 453.
A-dúr zongoraverseny K. 488.
C-dúr zongoraverseny K. 467.
Vezényel és zongorázik:
Vásáry Tamás

**NEMZETI
FILHARMONIKUSOK**

Március 27. csütörtök
A Budapesti Tavasz Fesztivál
keretében
Berlioz: Rómeó és Júlia
– dramatikus szimfónia, Op. 17

Km.: Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás),
énekes szólisták
Vez.: Kocsis Zoltán

Április 7. Hétfő
Zeneakadémia
(Ferencsik-bérlét/5)
Ravel:
Valses nobles et sentimentales
Mendelssohn:
e-moll hegedűverseny, Op. 64
Rahmanyinov:
Három orosz dal, Op. 41
Dvořák: VIII. szimfónia
Km.: Joshua Bell – hegedű
Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás)
Vez.: Kocsis Zoltán

Április 17. csütörtök
Pesti Vigadó
(Somogyi-bérlét/5)
J. S. Bach: János-passió
Km.: Nemzeti Énekkar (karigaz-
gató: Antal Mátyás), Zádori Mária,
Megyesi Schwartz Lúcia, Timothy
Bentsch, Mukk József, Massányi
Viktor, Kovács István – ének
Vez.: Hamar Zsolt

Április 19. szombat, 15.00
Zene és hit
(Ifjúsági bérlét)
J. S. Bach: János-passió
Km.: Nemzeti Énekkar
(karigazgató: Antal Mátyás),
Zádori Mária, Megyesi Schwartz
Lúcia, Timothy Bentsch,
Mukk József, Massányi Viktor,
Kovács István – ének
Vez.: Hamar Zsolt
Házigazda: Geszti Péter
Műsorvezető: Batta András

Április 27. Vasárnap
Zeneakadémia
(Klemperer-bérlét/4.)
Sztaravinszkij:
Scherzo à la Russe
Bartók: Négy zenekari darab
Ravel:Scherezádé
Rahmanyinov:
5 études-tableaux
(Ottorino Respighi
hangszerelésében)
Sztaravinszkij:
Szimfónia három tételben
Km.: Károlyi Katalin – ének
Vez.: Kocsis Zoltán

**MISKOLCI SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Február 24.
Miskolci Nemzeti Színház
(Népszerű bérlét)
Mozart:
Cosi fan tutte-nyitány, K.588
Debussy: Két tánc
Beethoven:
VII. A-dúr szimfónia op.92.
Vez.: Kovács László
Szólista: Víg Andrea

Március 3.

Miskolci Nemzeti Színház
(mesterbérlet)
Brahms:
Hegedűverseny op.77., D-dúr
Dvořák:
IX. e-moll „Új világ” szimfónia,
op. 95.
Vez.: Lukács Ervin
Szólista: Kelemen Barnabás

Március 13.

Debrecen
Kováts Zoltán: 1. szimfónia
Malek Miklós: Trombitaverseny
Haydn:
Trombitaverseny, Esz-dúr
Elgar:
Enigma variációk, op.36.
Vez.: Kovács László
Szólista: Horváth Bence

Március 24.

Miskolci Nemzeti Színház
(szezonbérlet)
Kováts Zoltán: 1. szimfónia
Malek Miklós: Trombitaverseny
Haydn:
Trombitaverseny, Esz-dúr
Elgar: Enigma variációk, op.36.
Vez.: Kovács László
Szólista: Horváth Bence

Április 14.

Miskolci Nemzeti Színház
(népszerű bérlet)
Beethoven:
Fidelio-nyitány, op.72/c
Beethoven:
IV. zongoraverseny, G-dúr op.58.
Schubert:
VII. C-dúr szimfónia, D 944.
Vez.: Lance Friedel
Szólista: Emanuele Arciuli

Április 29.

Miskolci Nemzeti Színház
(szezonbérlet)
Híres operanyitányok és áriák
Vez.: Kovács László
Ének: Polgár László

**PÉCSI SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Február 13. csütörtök 19.30

„Műzsák találkozósa
(„A” bérlet Pécs)
PTE Aula,
Rachmaninov: A holtak szigete
Schumann:
a-moll gondokaverseny, op. 129
Muszorgszkij: Egy kiállítás képei
Vez.: Kovács János
Km.: Onczay Csaba – gordonka

Február 27.

Dvořák: A vízimanó, op. 107
Dvořák:
a-moll hegedűverseny, op. 53.
Rachmaninov:
3. a-moll szimfónia, op. 44.
Vez.: Howard Williams (Anglia)
Km.: Szabadi Vilmos – hegedű

Március 27.

Respighi:
Trittico Botticelliana
Grieg: a-moll zongoraverseny,
op. 16.
Csajkovszkij: 6. h-moll
(Pathétique) szimfónia, op. 74.
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Jandó Jenő – zongora

Április 30.

Reger:
Vier Tondichtungen
C. Franck:
Szimfonikus variációk
Stravinsky: Petruska
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Király Csaba – zongora

Február 19. szerda, 19.30

(„B” bérlet)
Pécsi Nemzeti Színház
Beethoven:
Prometheus – nyitány
C-dúr zongoraverseny
6. F-dúr (Pastorale) szimfónia,
op. 68.
Vez.: Philippe de Chalendar
Km.: Prunyi Ilona – zongora

Április 2.

Jaroszláv Murin – brácsa
énekművészek
Weber: Abu Hasszán – nyitány
Fagottverseny
Andante és magyaros rondó
Részletek a Bűvös vadászból
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Herpay Ágnes – fagott
„C” bérlet, Pécsi Nemzeti Színház
szerda, 19.30

Március 19.

Mozart:
Nyitány olasz stílusban, K. 318.
D-dúr hegedűverseny, K. 218.
D-dúr (Prágai) szimfónia, K. 504
Vez.: Hamar Zsolt
Km.: Kokas Katalin – hegedű

Április 25. kedd

Km.: énekművészek
Mozart: Ave verum, K. 618.
Kovács Zoltán:
Magna Mater (bemutató)
Mozart:
C-dúr (Koronázási) mise K. 317.
Km.: Pécsi Egyetemi Kórus
(karigazgató: Várdai István)
Vez.: Hamar Zsolt

**SZEGEDI SZIMFONIKUS
ZENEKAR**

Január 16. csütörtök 19.30

Szegedi Nemzeti Színház
(Fricsay-bérlet/3.)
Beethoven:
Hegedűverseny, D-dúr
Mahler:
I. szimfónia, D-dúr
Km.: Akiko Tanaka – hegedű
Vez.: Toshihiko Matsunuma
(Japán)

Január 16. péntek 19.00

**Szegedi Nemzeti
Színházoperafelújítás**
Verdi: Rigoletto
Vez.: Gyüdi Sándor

Január 23. csütörtök 19.30

Szegedi Nemzeti Színház
(Vaszy-bérlet/3.)
Haydn: D-dúr szimf. n. 104
Sarasate:
Bevezetés és Tarantella
Chausson: Poéma
Kreisler: Preludium és Allegro
Mozart: C-dúr („Jupiter”) szimfónia
Km.: Szecsődi Ferenc
Vez.: Fürst János

Január 27. hétfő 19.00

Békéscsabai Jókai Színház
Beethoven: Hegedűverseny, D-dúr
Brahms: IV. szimfónia, e-moll
Vez.: Gyüdi Sándor

Január 30. csütörtök 19.30

Szegedi Nemzeti Színház
Farsangi koncert
műsor, közreműködők,
dirigensek: meglepetés

Február 14. péntek, 19.00

**Szegedi Nemzeti
Színházoperabemutató**
Gounod: Faust
Vez.: Oberfrank Péter

Február 20. csütörtök 19.30

Szegedi Nemzeti Színház
(Fricsay-bérlet/4.)
Emlék Fricsay Ferenc halálának
40. évfordulóján
Schumann: Manfred – nyitány
Mozart: c-moll Zongoraverseny
Brahms: IV. szimfónia, e-moll
Vez.: Ferenc von Szita (Berlin)

Február 27. csütörtök 19.30

Szegedi Nemzeti Színház
Vaszy-bérlet/4.
Mozart: G-dúr hegedűverseny
Haydn: Esz-dúr trombitaverseny
Beethoven: VII. szimfónia, Á-dúr
Vez.: Molnár László

Március 9. vasárnap 11

Szegedi Nemzeti Színház
Matiné-bérlet/2.
Vez.: Oberfrank Péter

Március 11–12–13.

**Középiskolás bérleti ek
az Ifjúsági Házban**
Rimszkij-Korszakov: Seherezáde
Km.: Kosztáncsi István – hegedű
Vez.: Gyüdi Sándor

Április 24. csütörtök 19.30

**Szt. Rókus templom:
B-C kamarabérleti**
Rossini: Stabat Mater
Km.: Vajda Júlia, Szonda Éva,
Timothy Bentch, Szvéték László,
Vaszy Viktor Kórus
Vez.: Gyüdi Sándor

Április 30. csütörtök 19.30

Szegedi Nemzeti Színház
(Vaszy-bérlet/5.)
Respighi: Madarak – szvit
Verdi-áriák (Procida, Fiesco,
Fülöp, Zakariás)
Stravinsky: Tűzmadár – szvit
Km.: Polgár László – basszus
Vez.: Fürst János

**SZOMBATHELYI
SZIMFONIKUS ZENEKAR**

Január 13. hétfő 19.30

(Filharmónia bérlet 5.)
Csajkovszkij: Rómeó és Júlia –
nyitányfantázia
D-dúr hegedűverseny op. 35
5. e-moll szimfónia op. 64
Szólista: Szabadi Vilmos – hegedű
Vez.: Alpaslan Ertüngaep

Január 14. kedd 19.00

**Liszt Ferenc Konferencia
és Kult. Közp. Sopron**
Csajkovszkij: Rómeó és Júlia –
nyitányfantázia
D-dúr hegedűverseny op. 35
5. e-moll szimfónia op. 64
Szólista: Szabadi Vilmos – hegedű
Vez.: Alpaslan Ertüngaep

Január 22. szerda 19.30

Magyar Kultúra Napja
(Rajter-bérlet/6.)
Bartók Béla: Divertimento
Szabó Csaba: Üvegszilánkok
között (zenekari variációk)
Bozay Attila:
Pezzo concertato No.1 op.11
Kodály Zoltán: Hány János –
zenekari szvit
Km.: Máté Győző-brácsa
Vez.: Petró János
EPCOS támogatásával

Január 29. szerda 19.30

(Bérleten kívüli)
Schumann:
Manfred-nyitány op.115
Rachmaninov:
Változatok egy Paganini témára
Franck: d-moll szimfónia
Km.: Popova Ekaterina (Hollandia)
Vez.: Pál Tamás
A műsort Január 31-én Milanóban,
a Verdi teremben megismételjük.
Február 7. péntek Mürrzuslag
Mozart: Esz-dúr Sinfonia con-
tante hegedűre és brácsára K.320d
A-dúr klarinétverseny K.622
Williams: Versenymű tubára
Közreműködnek: Brahmus
Musikschule volt diákjai
Vez.: Pál Tamás

Február 9. vasárnap 11.00

(Vasárnapi Családi
Matiné-bérlet 2.)
Beethoven: 1. C-dúr szimfónia
op.21 (részletek)
5. c-moll szimfónia op. 67 „Sors”
(részletek)
Műsorvezető és vez.: Pál Tamás

Február 10. hétfő

(Filharmónia bérlet 6.)

Beethoven:
1. C-dúr szimfónia op. 21
Mozart:
c-moll zongoraverseny K.V. 491.
Beethoven:
5. c-moll szimfónia op. 67 „Sors”
Km.: Bogányi Gergely – zongora
Vez.: Pál Tamás

Február 11. kedd, 19.00

Győr, Richter János terem

Beethoven:
1. C-dúr szimfónia op. 21
Mozart:
c-moll zongoraverseny K.V. 491.
Beethoven:
5. c-moll szimfónia op. 67 „Sors”
Km.: Bogányi Gergely
Vez.: Pál Tamás

Február 28. péntek 19.30

(Rajter bérlet 7.)

Webern:
zenekari darab op. 6
Haydn:
D-dúr csellóverseny
Mozart:
B-dúr szimfónia no. 33 K.319
R. Strauss: Till Eulenspiegel
vidám csínytevésai op. 28
Km.: Varga Tamás – cselló
Vez.: Rodrigo de Carvalho
EPCOS Kft támogatásával

Március 7. péntek 19.30

(Rajter bérlet 8.)

Cherubini: Messa solenne in Re
Minore per il Principe
Esterházy (Magyarországi
bemutató)
Km.: Énekes szólisták
Állami Énekkar
(Karig.: Antal Mátyás)
Vez.: Pál Tamás

Március 14. péntek 19.30

(Ünnepi Bérleten kívüli)

Erkel: Hunyadi László – nyitány
Mozart: d-moll zongoraverseny
No. 20 K.466
Kodály: Marosszéki táncok
Dohnányi: Szimfonikus percek
Km.: Pál Anikó – zongora
Vez.: Horváth Gábor
10. Nemzetközi Karmesterverseny
2. helyezetteje

Március 16. vasárnap 11.00

**(Vasárnapi Családi
Matiné bérlet 3.)**

Erkel: Hunyadi László – nyitány
Kodály: Marosszéki táncok
Dohnányi: Szimfonikus percek
Műsorvezető és vez.: Pál Tamás

Március 24. hétfő 19.30

**Szombathelyi Tavasz Fesztivál
(Rajter bérlet 9.)**

Beethoven:
Prometheus-nyitány
Beethoven:
D-dúr hegedűverseny op. 61

Beethoven:
4. B-dúr szimfónia op. 60
Km.: Lendvai József – hegedű
Vez.: Alpaslan Ertüngaalp

Március 30. vasárnap 20.00

**Tavaszi Fesztivál
Budapest Mátyás templom**
Cherubini: Messa solenne
in Re Minore per il Principe
Esterházy
Km.: Énekes szólisták
Állami Énekkar
(Karig.: Antal Mátyás)
Vez.: Pál Tamás

Április 11. péntek 19.30

(Rajter bérlet 10.)
Verdi:
A végzet hatalma – nyitány

Rózsa Pál:
Négy szimfonikus kép Szántó
Piroska képei alapján
(Fekete domb, Tánc, Rózsaszín
hold, Apokalipszis) ősbemutató
Prokofjev:
3. C-dúr zongoraverseny op. 26.
Km.: Jeong-Won Kim – zongora
(Korea)
Vez.: Kovács János
Schönbrunn Music Consulting
támogatásával

Április 22. kedd 19.30

(Filharmónia bérlet 8.)
Duke Ellington:
Sacred Concert
Km.: Fesztivál Big Band –
Nemzeti Énekkar
Vez.: Antal Mátyás

Hirdessen

Lapunk eljut minden zenészhez, zenekarhoz, zenei szervezethez, zenei műhelyhez, iskolához, hangszerészhez, valamint minden zenével foglalkozó intézményhez, hivatalhoz éppúgy, mint a zeneszerető közönséghez.

Terjedelem	Forma	Méret (mm)	Áfa nélküli áraink	
			tőlán beküldve	szerkesztéssel
1/1 oldal	belső	185×265	40 000,- Ft	45 000,- Ft
1/1 oldal	hátsó borító	185×265	60 000,- Ft	65 000,- Ft
1/2 oldal	fekvő	185×127	30 000,- Ft	33 000,- Ft
1/2 oldal	álló	260×90	30 000,- Ft	33 000,- Ft
1/3 oldal	fekvő	185×83	20 000,- Ft	22 500,- Ft
1/3 oldal	álló	185×58	20 000,- Ft	22 500,- Ft
1/4 oldal	fekvő	185×61	15 000,- Ft	17 000,- Ft
1/4 oldal	álló	127×90	15 000,- Ft	17 000,- Ft
1/6 oldal	fekvő	90×83	10 000,- Ft	12 000,- Ft
1/6 oldal	álló	127×58	10 000,- Ft	12 000,- Ft
1/8 oldal	fekvő	61×90	7 500,- Ft	9 000,- Ft
1/8 oldal	álló	127×42	7 500,- Ft	9 000,- Ft

Apróhirdetést (kb. 25 szóig) magánszemélyeknek ingyenes, közületeknek 4500,- Ft+Áfa

**A folyamatosan hirdetőik árkedvezménye
öt számra 25%, három számra 10%**

Legyen a partnerünk, hirdessen velünk!

Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetsége
1068 Budapest, Városligeti fasor 38. • Tel.: 342-8927 • Fax: 326-8831

ZENEKAR

A MAGYAR SZIMFONIKUS ZENEKAROK SZÖVETSÉGÉNEK, valamint a MAGYAR ZENEMŰVÉSZEK ÉS TÁNCMŰVÉSZEK SZAKSZERVEZETÉNEK közös lapja, a Nemzeti Kulturális Alapprogram és a NEMZETI KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG MINISZTERIUMA támogatásával.
ALAPÍTÓTTA: POPA PÉTER

Az interjúkban elhangzott véleményekkel és kijelentésekkel szerkesztőségünk nem feltétlenül azonosul. Észrevételeknek, helyesbítéseknek készséggel helyt adunk.

A szerkesztőség címe:
MAGYAR SZIMFONIKUS
ZENEKAROK SZÖVETSÉGE
1068 Budapest, Városligeti fasor 38.
Telefon: 342-8927 – Fax: 322-5446
e-mail: zenekar@mail.datanet.hu
www.hungorchestras.com

Nyomdai kivitelezés: **PUBLIKITAS**
1021 Budapest, Tárogató út 26.
Telefon/fax: 200-7330

Felelős vezető: A Kft. ügyvezetője

ISSN: 1218-2702

Felelős kiadó és szerkesztő:
POPA PÉTER

**A Magyar Szimfonikus
Zenekarok Szövetségének tagjai:**

BM Duna Szimfonikus Zenekar
Cím: 1051 Budapest, Zrínyi u. 5.
Telefon: 317-3142
Próbaterelem: 1124 Budapest,
Németvölgyi út 41.
Tel./fax: 355-8330;
355-2611/156, 177

**Budafoki Dohnányi Ernő
Szimfonikus Zenekar Kht.**
Cím: 1221 Budapest,
Ady Endre út 25.
Levélcím: 1775 Budapest, Pf. 122
Telefon: 424-8056 Fax: 424-8057
e-mail: dohnanyi@axelero.hu
Próbaterelem: 1074 Budapest,
Rottenbiller u. 16–22.
Telefon: 322-1488, 479-0810
Fax: 413-6365

Debreceni Filharmonikus Zenekar
4025 Debrecen, Simonffy u. 11/c.
Tel./fax: (52) 412-395
e-mail: j.kovacs@matavnet.hu

Győri Filharmonikus Zenekar
9021 Győr, Aradi vértanúk u. 16.
Tel.: (96) 312-452
Fax: (96) 319-232

**Magyar Nemzeti Filharmonikus
Zenekar, Énekkar és Kottatár Kht.**
1051 Budapest, Vörösmarty tér 1.
Tel.: 411-6600, 411-6613
Fax: 411-6614
e-mail: info@filharmonikusok.hu
http://www.filharmonikusok.hu
http://www.hunphilharmonic.org.hu

**Magyar Állami Operaház
Budapesti Filharmóniai Társaság
Zenekara**
1061 Budapest, Andrássy út 22.
Tel.: 331-2550, fax: 331-9478
http://www.bpo.hu

**Magyar Rádió
Szimfonikus Zenekara**
1088 Budapest, Bródy S. u. 5–7.
Tel.: 328-8326, fax: 328-8910
http://www.radio.hu/muveszet/

Matáv Szimfonikus Zenekar
1094 Budapest, Páva u. 10–12.
Tel.: 215-5770, fax: 215-5462
e-mail: btg@tza.hu
http://orchestra.victorinet.hu

MÁV Szimfonikus Zenekar
1088 Budapest, Múzeum u. 11.
Tel./fax: 338-4085
e-mail: bcorch.mav@matavnet.hu
http://www.bco-mav.kozep.hu/

Miskolci Szimfonikus Zenekar
3025 Miskolc, Fábian u. 6/a.
Tel.: (46) 506-695
Fax: (46) 351-497
www.mso.hu.missy@elender.hu

Pécsi Szimfonikus Zenekar
7621 Pécs, Király u. 10.
Tel.: (72) 324-350, 242-793,
fax: 324-350/18, 242-793/18
e-mail: pecssymp@externet.hu

Szegedi Szimfonikus Zenekar
6721 Szeged, Festő u. 6.
Tel.: (62) 426-102
e-mail: orch@symp-h-szeged.hu
www.symp-h-szeged.hu

Szombathelyi Szimfonikus Zenekar
9700 Szombathely,
Thököly u. 14.
Tel.: (94) 314-472
Fax: (94) 316-808
e-mail:
savaria.symphony@mail.datanet.hu

Fotó: Molnár József

Günther Herbig

Magyarországon jártak...

Günther Herbig